

Beleidskader 2024-2027

Werken aan een toekomstbestendige economie

Inhoudsopgave

De kern van ons regionaal economisch beleid	4
Leeswijzer	8
Hier werken we in Limburg aan	9
1. Van coalitieakkoord naar kader voor uitvoering	10
1.1 Inleidend	10
1.2 Welke ontwikkelingen spelen er en wat is de maatschappelijke opgave voor Limburg?	11
1.3 Wat is de inhoudelijke scope voor de periode 2024-2027?	16
1.4 Wat willen we bereiken (doelen) en hoe meten we onze impact?	20
1.5 Organisatie van de uitvoering: slagkracht realiseren en impact maken	20
2. Verduurzaming en circulaire economie	26
2.1 Inleiding en ambities	26
2.2 Actielijnen en inzet	27
3. Vestigingsklimaat van morgen	40
3.1 Inleiding en ambities	40
3.2 Actielijnen en inzet	40
4. Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	48
4.1 Inleiding en ambities	48
4.2 Actielijnen en inzet	49
5. Een gezonde arbeidsmarkt	56
5.1 Inleiding en ambities	56
5.2 Actielijnen en inzet	58
6. Een gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg	66
6.1 Inleiding en ambities	66
6.2 Actielijnen en inzet	70

7. Majeure integrale ontwikkelingen	78
7.1 Verduurzaming Chemelot - naar een klimaat neutrale en circulaire site	78
7.2 Brightlands	83
7.3 Einstein Telescope	85
7.4 Maastricht Aachen Airport	88
7.5 Duurzame Verankering VDL Nedcar	90
7.6 Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij	92
8. Welke dwarsverbanden liggen er met andere kaders?	94
9. Financiën	96
9.1 Financiën 2024-2027	96
9.2 Criteria voor de afwegingen	99
9.3 Basis op orde	100
10. Voortgang, monitoring en bijsturing	102
Bijlagen	106

De kern van ons regionaal economisch beleid

Vertrekpunt voor ons regionaal economisch beleid zijn de speerpunten zoals opgenomen in het Coalitieakkoord 2023-2027 'Elke Limburger telt'.

Waar zetten wij op in?

1. bestendiging van een aantrekkelijk ondernemersklimaat voor het Limburgse MKB
2. bouwen aan de Limburgse economie van morgen en overmorgen
3. toekomstperspectief voor de landbouwsector in Limburg
4. een gezonde en goed functionerende arbeidsmarkt in Limburg, steunend op een stevige en sterk verbonden onderwijsketen.

Daar hebben we het voorbije decennium fors in geïnvesteerd en dat blijven we doen.

Hoe gaan we dat doen?

1. We werken aan een aantrekkelijk ondernemingsklimaat voor het MKB door:
 - het creëren van goede ruimtelijke, financiële en economische randvoorwaarden om te kunnen (blijven) ondernemen;
 - te ondersteunen bij uitdagingen en kansen op het gebied van de maatschappelijke transitie op het gebied van digitalisering, energie, circulariteit, voedsel en gezondheid;
 - arbeidsmarktondersteuning gericht op meer en goed opgeleide vakmensen en een leven lang ontwikkelen;

2. We bouwen aan een toekomstbestendige economie door:
 - het creëren van nieuwe duurzame economie in de groeisectoren (maak-industrie, gezondheid, materialen, voeding, circulariteit en slimme digitale dienstverlening) waar Limburg sterk in is en geven ruimte aan bedrijvigheid die het verdienvermogen en daarmee de welvaart van morgen creëert;
 - daarbij in het bijzonder ondersteuning te geven aan de belangrijke banenmotoren in onze economie:
 - de doorgroei van de vier Brightlands campussen;
 - de transitie van de Chemelot site en daarmee het behoud van tienduizenden directe en indirecte arbeidsplaatsen voor Limburg;
 - VDL Nedcar, waarbij wij ons samen met dit voor Limburg belangrijke maakbedrijf blijven inspannen voor terugkeer van en groei in werkgelegenheid;
 - het MUMC/de UM die in vele opzichten economische belangrijk zijn voor Limburg: als grote werkgever, als hoogwaardige opleider en kennisinstelling en als innovatieve partner in de ontwikkeling van de Brightlands campussen;
 - de Einstein telescoop als economische groeibriljant voor Limburg en de Euregio.

We gaan meer partners binden aan deze bedrijven en instellingen en zorgen er hierbij voor dat het Limburgse MKB hier meer gericht en beter op gaat aansluiten.

- het voeren van een op onze groeisectoren gericht acquisitiebeleid, waarbij we grote kansen buiten deze sectoren uiteraard ook zullen benutten. We intensiveren in ons acquisitiebeleid de samenwerking tussen de provincie, het LIOF de Brightlands campussen en gemeenten;

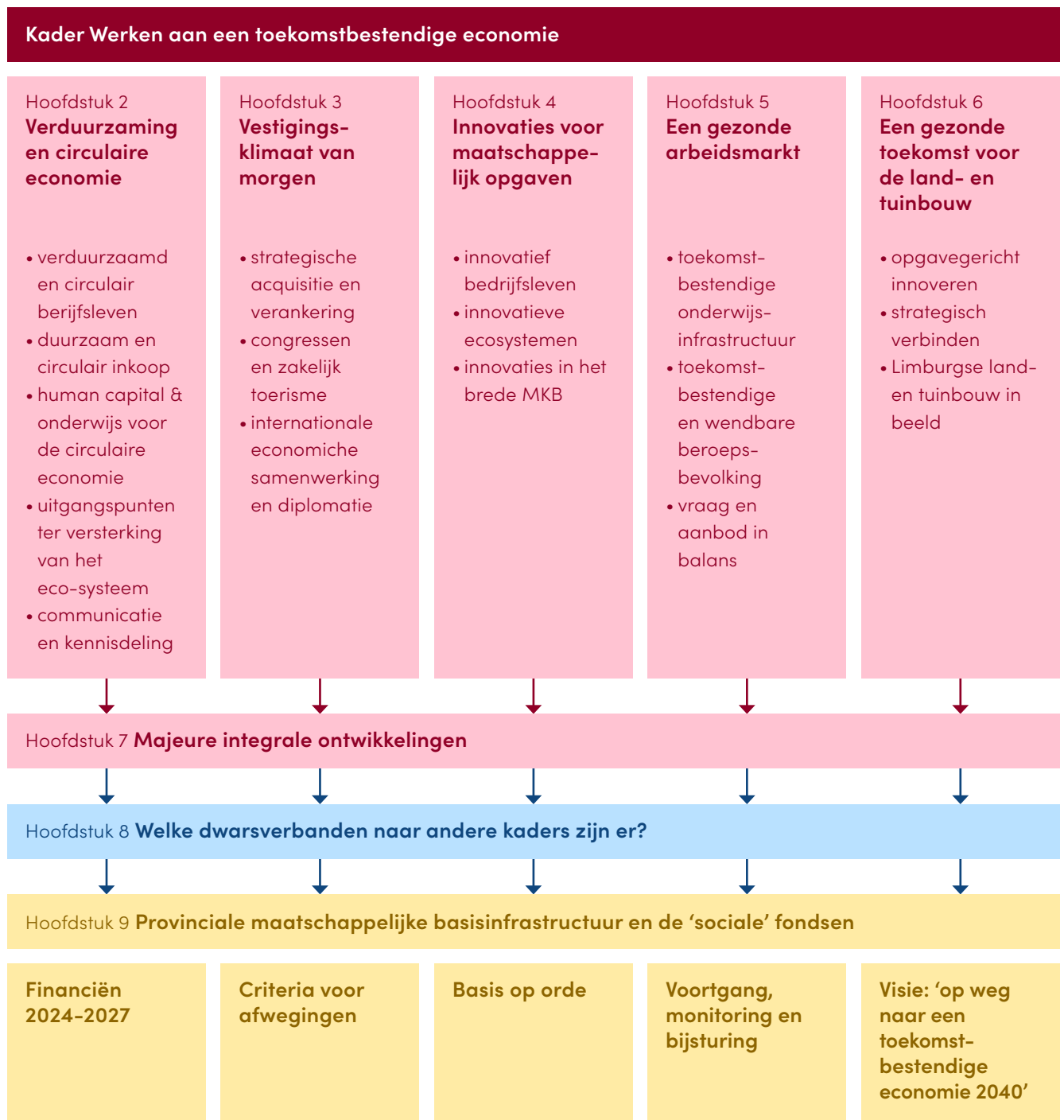
3. We bieden de Limburgse landbouw perspectief op de toekomst door:
 - te investeren in innovatie en vernieuwende concepten voor de landbouwsector;
 - te ondersteunen in de brede uitrol van kansrijke initiatieven van koplopers. Hierbij geven we aandacht aan het wegnemen van juridische hobbels en het ondersteunen bij het komen tot financiering;
 - het hiertoe het bij het LIOF belegde (financierings) instrumentarium te herijken;
 - kennisdeling binnen de sector actief te ondersteunen;
 - Educatieve initiatieven op het gebied van Limburgse Agrofood bij scholen te ondersteunen;
 - Initiatieven te ondersteunen die boer en burger dichter bij elkaar brengen.

4. We werken aan een gezonde en goed functionerende arbeidsmarkt door:
 - samen met onze onderwijspartners toekomstbestendig onderwijs in Limburg van mbo tot wo (multi-level) te ontwikkelen en te waarborgen;
 - te investeren in een goed opgeleide beroepsbevolking door onder meer het ondersteunen van een Leven Lang Ontwikkelen trajecten;
 - vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in Limburg beter in balans te brengen door samen te werken met sectoren en bedrijven om de krapte goed in kaart te brengen, en oog te hebben voor het huidige personeelsbestand op aspecten zoals vitaliteit en uitstroom van kennis.

Welke middelen zetten we daarvoor in?

- We stimuleren de regionale economie in Limburg door inzet van eigen financiële middelen van de Provincie Limburg. Cofinanciering is hierbij het uitgangspunt om een vermenigvuldiging aan investeringen in de regio te realiseren.
- Via fondsen en deelnemingen worden investeringen gedaan en met subsidies worden ontwikkelingen gestimuleerd. Als aandeelhouder van zowel het LIOF als de campus-organisaties geven we richting en sturing aan het aanjagen van onze regionale economie.

- Naast de middelen van de Provincie Limburg wordt stevig ingezet op fundraising via Europese en Nationale programma's door actief ondersteuning te bieden in het proces van aanvragen en in cofinanciering.
- We gaan onze Public Affairs agenda stevig professionaliseren, waarmee we onze doelen actief uitdragen en andere partijen aan onze ambities verbinden. Dit doen we in het bijzonder ook onder de gezamenlijk vlag van de Brightlands campussen.

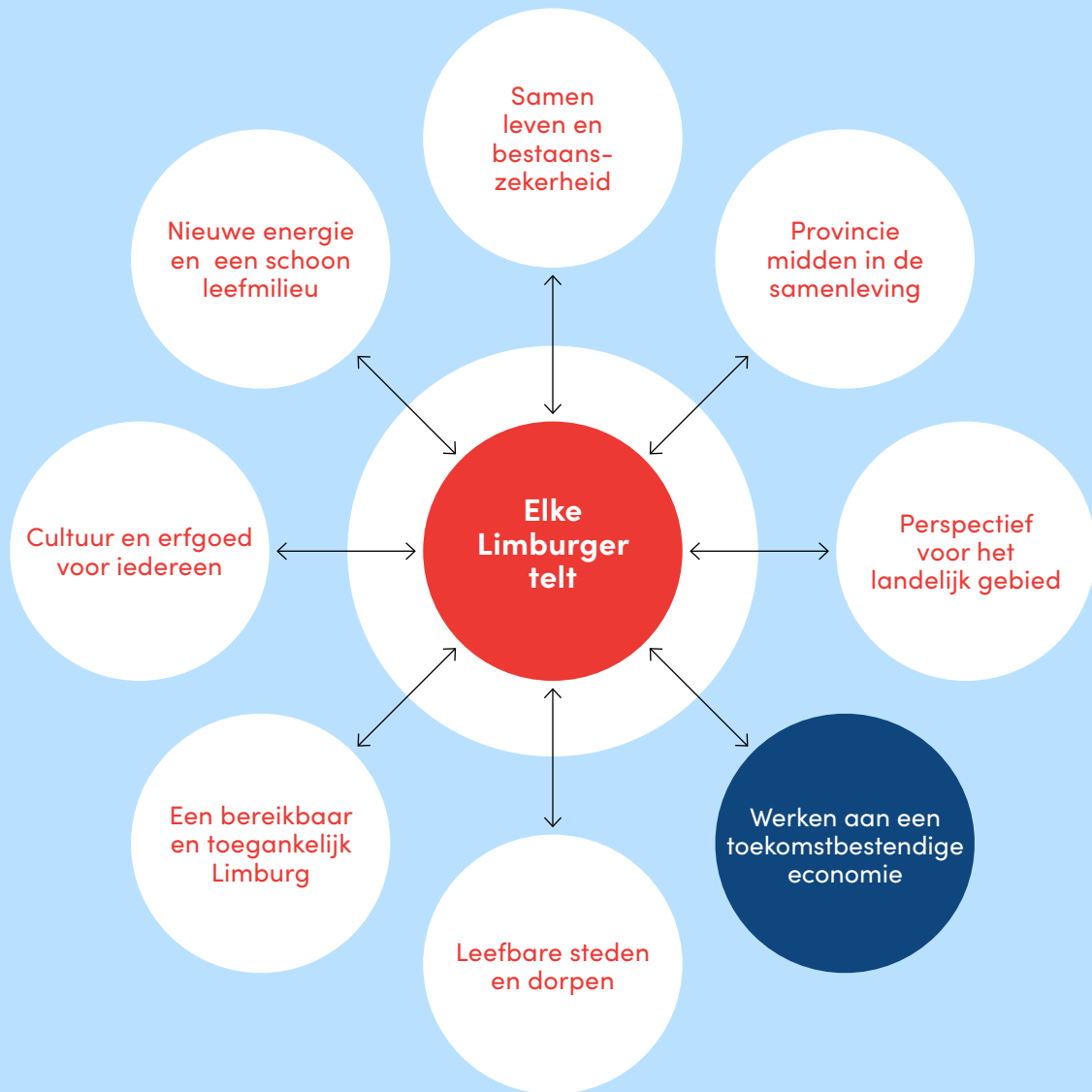

Leeswijzer

Het Coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!' geeft de richting aan voor het regionaal economisch beleid voor deze collegeperiode. De opgaven voor de komende jaren zijn bekend. Dit kader bevat eerst in het kort een beschrijving van de kern en daarna een inhoudelijke verdieping in hoofdstuk 1. De nadruk ligt op de uitvoering en de realisatie van de doelen: wat gaat de provincie daarvoor doen? en op welke manier? Dat is concreet gemaakt in een aantal uitvoeringsgerichte hoofdstukken 2 tot en met 6, achtereenvolgens: 'Verduurzaming en Circulaire Economie', 'Vestigingsklimaat van morgen', 'Innovaties voor maatschappelijke opgaven', 'Toekomstbestendige arbeidsmarkt en onderwijs' en 'Een gezonde toekomst voor land- en tuinbouw in Limburg'.

Een aantal grootschalige en meerjarige programma's is al ingezet, zoals MAA, de Brightlands Campussen, Einstein Telescope en lopen nog door. Hier liggen PS-besluiten aan ten grondslag en zijn er reeds middelen aan verbonden. Deze programma's zijn samengebracht in het hoofdstuk 'Majeure integrale ontwikkelingen' (hoofdstuk 7). Daarna volgt een hoofdstuk met de verbindingen naar andere beleidskader en ten slotte een hoofdstuk met daarin de financiën, het afwegingskader, een aantal basisvoorwaarden die op orde gebracht worden en een korte vooruitblik op de nieuwe visie 'Op weg naar een toekomstbestendige economie 2040' die in het coalitieakkoord is aangekondigd. Als bijlage is tevens een afkortingenlijst opgenomen.

Hier werken we in Limburg aan

Van coalitieakkoord naar kader voor uitvoering

1.1 Inleidend

Ondernemerschap en werkgelegenheid zijn de trotse pijlers onder een welvarend Limburg. Daar heeft de provincie de afgelopen jaren fors in geïnvesteerd, vanuit een consistent beleid. Met in het hart daarvan het bevorderen van innovatie. Door bijvoorbeeld de opbouw van de Brightlands innovatie campussen, met het programma 'Limburg Toekomstbestendig' voor innovatieve bedrijven in alle sectoren, met het inrichten van regionale financieringsinstrumenten en fondsen en een gerichte ondersteuning van onderwijs en arbeidsmarkt.

De consistente focus van de provincie al sinds 2012 op kennis en innovatie werpt zijn vruchten af. Op de nieuwe Regional Innovation Scoreboard van de EU (juli 2023) is Limburg voor het eerst geïnclassificeerd als 'innovation leader'¹. In een recente publicatie van Rabobank Research² blijkt dat Zuid-Limburg tot de koplopers behoort als regio waarin bedrijven verder zijn in de transitie naar een duurzame en inclusieve economie. De aanwezigheid van innovatie-ecosystemen wordt als factor genoemd. De dynamiek in de wereld om ons heen zal onveranderd hoog zijn en we blijven verder investeren om onze koploperspositie in de toekomst te behouden. Wij zien het als onze opgave om te werken aan een veerkrachtige, toekomstbestendige Limburgse economie. Waarin ondernemers in staat zijn om in te spelen op de veranderingen en deze met slimme en duurzame innovaties als kans te benutten, zodat nieuwe activiteiten en nieuwe werkgelegenheid ontstaan. Het goede blijft behouden en met innovatie creëren we het verdienvermogen van de toekomst.

De Provincie is een van de vele spelers in het regionaal economisch domein. Om onze economie verder te versterken en de bedrijvigheid te stimuleren moeten we samenwerken vanuit gedeelde belangen. Bij de totstandkoming van dit kader is waardevolle input geleverd door diverse partijen waaronder LWV, MKB Limburg, onderwijs (mbo, hbo en wo), LIOF, TechniekPact Limburg, het Gastvrij Limburg Overleg, de Arbeidsmarktregio's, Samenwerkende VVV's Limburg, LLTB, de Brightlands campussen en de regionale triple helix-organisaties. Wij blijven hen betrekken bij de verdere uitwerking en realisatie.

¹ European Commission, Regional Innovation Scoreboard 2023 (7 juli 2023)

² Welke regio's lopen voorop in de transitie naar een nieuwe economie? (Rabobank, 18 september 2023)

1.2 Welke ontwikkelingen spelen er en wat is de maatschappelijke opgave voor Limburg?

1.2.1 De opgaven voor de economie in Limburg

Naar de regionale economie van Limburg kijkend, zien wij de komende jaren de volgende sociaal maatschappelijke opgaven waar de provincie aan gaat werken:

- Het Bruto Regionaal Product van Limburg groeit weliswaar, maar blijft achter bij het landelijk gemiddelde³. Limburg heeft nog steeds een conjunctuur-gevoelige economie en de omvorming daarvan vergt een lange adem en het benutten van kansen. Voortdurende stimulering van innovatie en ondernemerschap bij het Limburgse MKB blijft noodzakelijk. De omslag naar een meer duurzame en circulaire economie is daarin een aandachtsgebied. Dit is een belangrijke beweging voor het bedrijfsleven van Limburg en relevant voor het op peil houden van het verdienvermogen van de Limburgse economie op de langere termijn.
- Het aanbod van MKB is breed en gevarieerd en dat biedt een goede basis. Er is vooral behoefte aan meer (nieuwe) bedrijven met ambitie voor groei. Het aantal startende ondernemers en ondernemingen met groeipotentie is nog niet groot genoeg. Dat vraagt om meer nieuwe bedrijvigheid via startups en acquisities, vanuit het besef dat onder invloed van de transities sommige activiteiten zullen verdwijnen, andere ondernemers floreren en nieuwe bedrijven zullen ontstaan.
- Er is steeds minder grootbedrijf in Limburg en dat betekent verlies aan aanjaagkracht voor innovatie (R&D) en aan pijlers onder de economische netwerken (met toeleveranciers). Ook is het hoofdkantoor steeds minder vaak in Limburg gevestigd. De maatschappelijke uitdagingen vragen juist om bedrijven die van werkvloer tot directiekamer kunnen meebewegen en kunnen inspelen op de kansen die zich in onze regio voordoen. Het economisch beleid zet in op het bijdragen aan de verankering van de kernspelers in het Limburgse bedrijfsleven, als bijvoorbeeld Lonza, Cadac, Van Aarsen, PathoFinder of Mosa meat, zodat hun aanjaagrol voor Limburg blijft werken.
- De arbeidsmarkt is krap en dat blijft voorlopig nog zo ondanks een afname van de werkgelegenheidsgroei. Hier liggen structurele oorzaken als vergrijzing, ontgroening, deeltijdwerk en mismatch (aansluiting onderwijs/opleiding op de actuele arbeidsmarkt) aan ten grondslag. De demografie en ligging van Limburg dragen bij aan spanning op de regionale arbeidsmarkt, terwijl de beschikbaarheid van voldoende en goed/just opgeleide arbeidskrachten een noodzakelijke randvoorwaarde is om in te kunnen spelen op de transities. Nog steeds verlaten veel hoger opgeleiden de regio. De opgave is om de arbeidsmarkt zowel kwantitatief als kwalitatief te verbeteren vooral op de aandachtsgebieden waar tekorten extra nijpend zijn zoals gezondheid/zorg, onderwijs en bèta/tech.

³ Regionale kerncijfers; nationale rekeningen (CBS, 25 oktober-2023)

- Met name door de afname van de instroom aan studenten, staat de onderwijsinfrastructuur (mbo-hbo-wo) van Limburg onder druk. Zeker binnen het huidige systeem van onderwijsfinanciering dat vooral stuurt op aantallen. Dat kan leiden tot een verschraving van het onderwijsaanbod voor Limburgse jongeren en vermindert de aantrekkingskracht van Limburg op talenten en ondernemers. Een toekomstbestendige onderwijsinfrastructuur van mbo tot wo is nodig om te kunnen blijven voorzien in de behoeften van de regionale arbeidsmarkt en zo het verdienvermogen van de regio op peil te houden.
- Voor een goed werkende economie moeten zowel het vestigingsklimaat, als de basisinfrastructuur op orde zijn. Zeker deze laatste staat als gevolg van verschillende oorzaken onder druk. Dan gaat het niet alleen over ruimte (bedrijventerreinen) en energie, maar ook over water. Bij een excellent vestigingsklimaat speelt bovendien steeds meer de dynamiek van het 'ecosysteem' een rol; daarmee bedoelen we de netwerken tussen bedrijven onderling, door fysieke nabijheid, verbonden met kennis- en onderwijsstellingen en toegang tot innovatiefondsen, etc.
- Limburg ligt decentraal en de (lands)grenzen blijven weerbarstig om kansen ten volle te benutten. De internationale omgeving en grensoverschrijdende samenwerking zijn nodig om in te spelen op de transities die immers een mondiale werking hebben.
- Daarnaast hebben de regio Brainport Eindhoven en wij nadrukkelijk oog voor kansen die een intensievere samenwerking op economisch en maatschappelijk gebied voor beide regio's biedt. De snelle groei van de toonaangevende high tech bedrijven in Zuid Oost Brabant en hun toeleveranciers werkt door in Limburg. Het biedt perspectief op nieuwe bedrijvigheid en ondersteunt tevens de regio Brainport Eindhoven bij

haar opgave om partnerschappen voor wonen en werken buiten de regio aan te gaan voor haar economische ontwikkeling. Onze gedeelde ambitie is economische vernieuwing over de provinciegrens heen.

1.2.2 Ontwikkelingen en maatschappelijke opgaven

De opgaven voor de economie volgen uit grote veranderingen die in de samenleving in beweging brengen. Zoals de verandering van het klimaat, de toekomst en betaalbaarheid van de zorg, de omslag in de landbouw. De impact van digitalisering is onverminderd groot; soms ontwrichtend zowel economisch als maatschappelijk, maar even zo vaak biedt digitalisering kansen en oplossingen (robotisering, kunstmatige intelligentie). Tegelijkertijd spelen ook de onzekerheden in de geopolitieke machtsbalans. De systemen waar we bekend mee zijn, staan fundamenteel ter discussie. Voor dit kader identificeren we vijf transities waar de Limburgse economie en samenleving voor staan. We zetten de lijnen uit de voorlopende kaders voor economie, landbouw en circulair uit 2020–2023⁴ hiermee door:

⁴ Missiegedreven Economisch Beleidskader' (PS, 29 juni 2020); provinciaal beleidskader voor de Limburgse landbouw- en agrifoodsector 'Koers naar de toekomst' (PS, 29 juni 2020); beleidskader 'Circulaire Economie Limburg 2.0' (PS, 5 oktober 2020);

- de energietransitie: van fossiele brandstoffen naar (volledig) duurzame energiesystemen;
- circulair: 'geen afval'; korte kringlopen voor materialen en grondstoffen; vanuit een duurzaam gesloten levenscyclus;
- voeding: gezonde voeding en eiwittransitie (van landbouw/veeteelt) naar alternatieve eiwitbronnen;
- gezondheid: nieuwe methoden en technieken, van genezing en zorg naar preventie, zoals regeneratieve geneeskunde en betere en snellere manieren om ziekten en symptomen zichtbaar te maken;
- digitalisering: versnellen van innovaties in sectoren als de zorg door gebruik van data en kunstmatige intelligentie als een extra middel om diagnoses beter en verantwoord te stellen.

Deze transities dwingen ons bij voorbeeld om de energievoorziening aan te passen. Ze vragen ook om de omslag te maken van een lineaire naar een circulaire economie, met meer nadruk op kwaliteit dan op kwantiteit. Het gaat dan over de voedselvoorziening duurzamer en meer lokaal te organiseren en oog te hebben voor de beschikbaarheid van benodigde ruimte, grondstoffen en voldoende en passend opgeleide arbeidskrachten. Ook de gezondheid van de Limburger en betaalbaarheid en toegang tot de zorg in de regio, vanuit het perspectief van brede welvaart blijven punten van aandacht. Wij zijn ons bewust geworden van de afhankelijkheid van onze economie van grondstoffen en goederen van buiten de EU.

Het zijn ingrijpende veranderingen die de ondernemers van Limburg raken in hun bedrijfsvoering én nieuwe kansen brengen. Het vraagt aanpassingsvermogen van bedrijfsleven, burger en overheid. Het vraagt een regionale economie waarin ondernemers in staat zijn om in te spelen op deze veranderingen en deze vooral ook als kans te kunnen benutten, zodat nieuwe activiteiten en nieuwe werkgelegenheid ontstaan.

1.2.3 Nederland en Europa

De nieuwe werkelijkheid dient zich soms ruw aan, maar biedt ook mogelijkheden voor onze economie. Daar willen wij met dit kader de nadruk op leggen. Europa en Nederland zijn de omslag aan het maken. Nederland zet koers naar een toekomstige economie⁵ en die is 'innovatief, duurzaam, met een sterke positie in een weerbaar⁶ Europa⁷. Die economie laat de Nederlandse samenleving meedoen en meeprofiteren van de brede welvaart die wordt gecreëerd'. In de figuur hieronder is dit samenhangend verbeeld (figuur 1). Dat komt ook tot uiting in het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie, de Innovatiebrief, het startupbeleid en de recente visie en uitvoeringsagenda voor strategisch en groen industriebeleid⁸ van het Kabinet. Wij blijven ons actief inzetten voor nationaal en Europees beleid dat de industrie versterkt. Met dit kader geven wij op regionaal niveau invulling aan de nationale en Europese industriepolitiek die sterk inzet op verduurzaming en vergroening. Ook in Europa speelt de economie een belangrijke rol in de aanpak van de maatschappelijke opgaven, met name de 'European Green Deal'⁹. Het economisch beleid van de provincie zal hier op aansluiten en daarmee vergroten we de mogelijkheden om gebruik te kunnen maken van programma's en financiering vanuit Den Haag en Brussel.

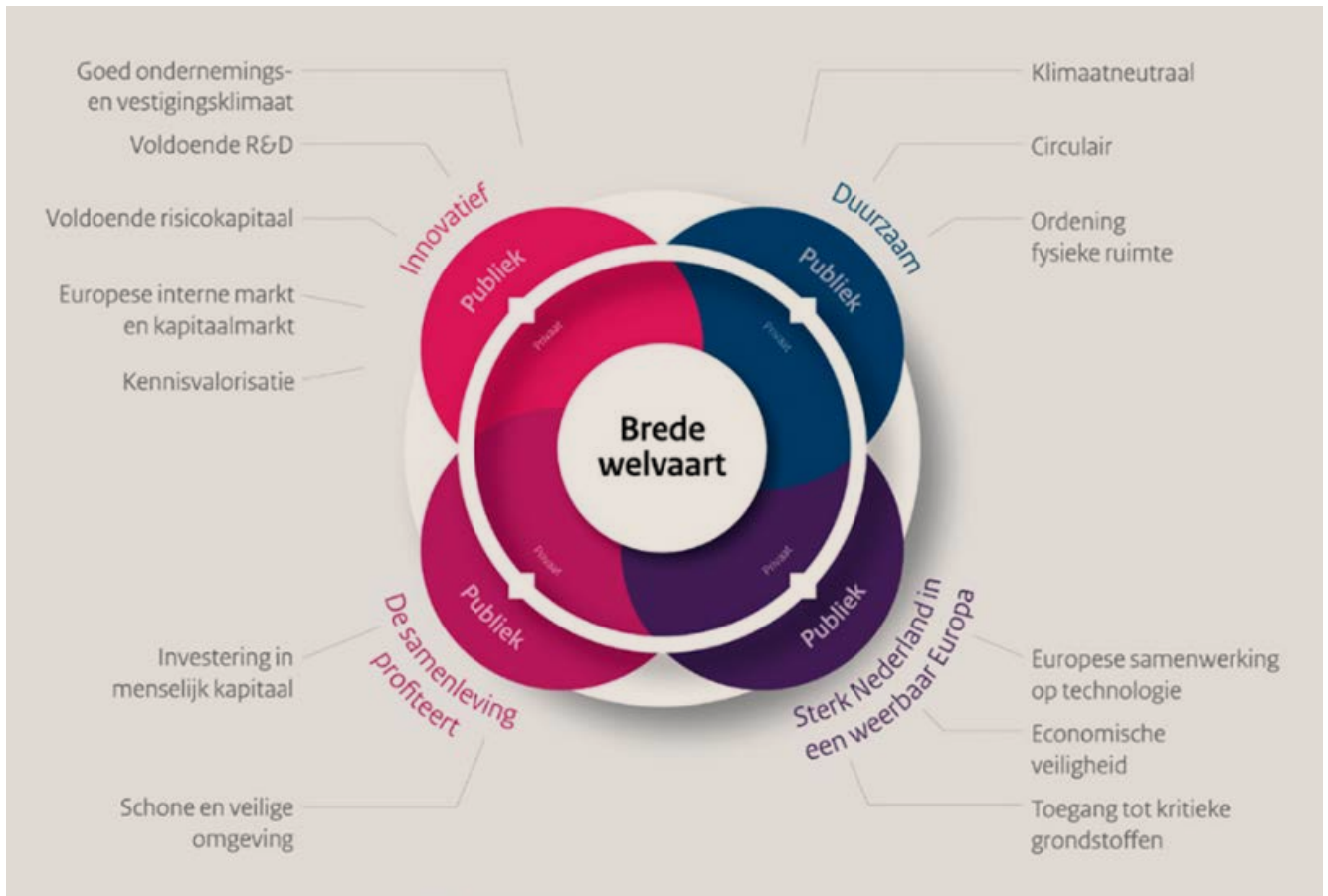
⁵ 'Perspectief op de Nederlandse economie' (MinEZK, 30 juni 2023)

⁶ De wereldeconomie wordt steeds meer bepaald door geopolitieke ontwikkelingen. Een concurrerende economie is belangrijk om Europa sterk te laten staan in dit krachtenveld. De versterking van de concurrentiekracht en daarmee de economische weerbaarheid vraagt om grotere strategische autonomie met behoud van een open economie, investeringen in concurrentiekracht en een evenwichtig industrie- en technologiebeleid.

⁷ Meerjarig Financieel Kader 2021-2027

⁸ Kamerstukken 32 813 nr. 176, 33 009 nr. 117, 32 637 nr. 567 en 'Het verschil maken met strategisch en groen industriebeleid' (Ministerie EZK; 22 juli 2022)

⁹ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_nl

Figuur 1
De toekomstige
economie

1.2.4 Regionaal economisch beleid

Het is onze overtuiging dat de economische kansen alleen succesvol kunnen worden gepakt als het in samenwerking tussen en over de grenzen van sectoren heen gebeurt ('cross overs'). Daar hebben we de afgelopen jaren in geïnvesteerd onder andere door in te zetten op mkb-innovatie, Brightlands campussen, LIOF en de kennis-as en deze moeten gaan renderen. Het economisch beleid richt zich sinds 2020 dan ook niet meer op afzonderlijke sectoren, maar op alle bedrijven en partners die inzetten op deze transitie, innovatief willen bijdragen aan de maatschappelijke opgaven van Limburg en tegelijkertijd selectief economische kansen (werkgelegenheid en bedrijvigheid) willen verzilveren. Dat betekent dat alle ondernemers, ook in bedrijfstakken als logistiek, toerisme of landbouw tot de doelgroep van dit kader behoren en gebruik kunnen maken van onze instrumenten. De belangrijkste uitvoeringsorganisaties van de provincie zoals, LIOF, de investeringsfondsen en de Brightlands campussen zijn gericht op het bijdragen hieraan via het versterken van innovatie in het Limburgse bedrijfsleven.

¹⁰ Informerend stuk 'Strategie Circulaire Economie' (brief GS van 3 november 2022)

De transitie stond niet alleen aan de basis van het Missiegedreven Economisch Beleidskader, maar ook aan de basis van het landbouw-kader 'Koers naar de toekomst', waarin versterken van het innovatievermogen een belangrijke provinciale opgave is. Het kader Circulaire Economie Limburg 2.0 is een verdieping op de transitie verduurzaming en met de Strategie Circulaire Economie¹⁰ is de richting voor de huidige collegeperiode uitgezet. In dit nieuwe beleidskader voor de regionale economie, dat in de plaats komt van de drie kaders uit de vorige bestuursperiode, trekken we de inhoudelijke lijnen en circulaire ambities door als onderdeel van het coalitieakkoord. Deze continuïteit versterkt de impact van ons beleid, dat wij alleen in samenwerking met bedrijfsleven, kennisinstellingen en vele andere partners kunnen realiseren.

1.3 Wat is de inhoudelijke scope voor de periode 2024-2027?

De innovaties die in Limburg werken kunnen ook op andere plekken in Europa en de wereld toepassing vinden en zo bijdragen aan het verdienvermogen en de brede welvaart van de regio en Nederland. Vanuit de hiervoor genoemde opgaven voor Limburg gaat de provincie haar inzet plegen via een aantal uitvoeringsprogramma's met concrete acties. Samen vormen zij dan ook het 'actieplan maakindustrie' als speerpunt uit het coalitie-akkoord. De inhoudelijke scope van elk programma is kort beschreven in deze paragraaf. Een verdieping van wat de provincie de komende 4 jaar concreet gaat doen en op welke manier is in afzonderlijke hoofdstukken uitgewerkt.

1.3.1 Uitvoeringsprogramma ‘Verduurzaming en Circulaire Economie’

De transformatie van de huidige (lineaire) naar een duurzame (circulaire) economie draagt bij aan veerkracht en kan de concurrentiepositie van het bedrijfsleven versterken¹¹. Voor veel ondernemingen is dat besef aanwezig, maar de stap naar vernieuwing maken is complex en kostbaar en vraagt een actieve stimulerende rol van de overheid.

¹¹ zoals bijvoorbeeld uit de Regional Competitiveness Index naar voren komt, maar ook uit het positieve besluit van SAPPI om in Maastricht te blijven produceren.

¹² ‘Het industriële landschap van Nederland’ CBS, juli 2018

Dat speelt in het bijzonder bij de verwerkende of maakindustrie. Deze is in Limburg nog steeds relatief groot¹², hoewel het aandeel in de Limburgse economie al enige tijd afneemt. Het lokaal kunnen ‘maken’ is een factor in de verduurzaming en vertegenwoordigt ook een strategisch belang, bijvoorbeeld door het bewust behouden van bedrijfsactiviteiten in Limburg of terughalen van bedrijfsactiviteiten naar Limburg. De brede industrie moet zich aanpassen aan veranderende economische, technologische en maatschappelijke ontwikkelingen. Daarbij staan nieuwe kennis, samenwerking, toepassingsvermogen en creativiteit centraal. Zeker als daarbij het groeiend belang van vakmensen voor de transitie in ogenschouw wordt genomen. We benaderen de Limburgse bedrijvigheid, van industrie tot dienstverlening, als cluster van activiteiten. Denk daarbij aan de talrijke bedrijven op Chemelot/circulariteit, en aan grote werkgevers als Zuyderland en MUMC+. Onze inspanningen zijn gericht op het verankeren en versterken van deze cluster. De inzet van de provincie heeft tot doel om de provincie meer toekomstbestendig te maken en bij te dragen aan een duurzaam en circulair Limburg.

1.3.2 Uitvoeringsprogramma ‘Vestigingsklimaat van morgen’

Het versterken van het vestigingsklimaat blijft noodzakelijk, om zo bedrijven en ondernemers die aan de transitie(s) werken te ondersteunen en aan te trekken. Hierbij hoort ook vernieuwing, bijvoorbeeld via selectieve acquisitie (‘het goede bedrijf op de goede plek’) en duurzame verankering (‘koester je bedrijfsleven’) en een vernieuwd acquisitieconvenant. Met voldoende duurzaam ingerichte ruimte voor werken en wonen, ook voor internationale werknemers, met optimale bereikbaarheid, ook digitaal, maar ook met onderdelen die minder tastbaar zijn, als grootstedelijkheid, leefbaarheid, diversiteit, verandering van gedrag en veiligheid. We benutten de kracht van Brightlands als samenhangend en samenwerkend geheel van bedrijven, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en overheden (ecosysteem) om meer congressen naar Limburg te halen. Daarmee stimuleren we zowel de kenniseconomie als ook het daarmee verbonden (zakelijk) toerisme. We blijven samenwerking over de grenzen opzoeken. Via onze inzet op internationale samenwerking en diplomatie verbinden we ons economisch beleid in samenwerkingsagenda’s. Onze internationale focus ligt daarbij primair op de buurlanden en regio’s daarbinnen. Met deze inzet draagt de provincie bij aan het doel om de randvoorwaarden voor een toekomstbestendig en kwalitatief hoogwaardig vestigingsklimaat te creëren.

1.3.3 Uitvoeringsprogramma ‘Innovaties voor maatschappelijke opgaven’

Versterken van de innovatiekracht van Limburg blijft cruciaal om de fundamentele, sociaal-economische veranderingen om te zetten in kansen voor onze bedrijven. Dat blijven we doen via het stimuleren van marktgerichte innovatie bij met name het Limburgse MKB; in het optimaliseren en onderling verbinden van (kennis-)communities van Brightlands en in het vergroten van het aantal starters. Door valorisatie van innovaties ontstaat nieuwe bedrijvigheid, die we faciliteren, zoveel mogelijk gebruik makend van financieringsmogelijkheden ook vanuit Europese middelen. Effectieve toegang tot Europese en nationale fondsen, kennis en partnerschap zijn noodzakelijk, want dat levert inhoudelijk en financieel sterkere projecten op. Voor (mede)financiering van relevante initiatieven zijn wij in toenemende mate aangewezen op nationale en Europese fondsen, die we succesvol moeten benutten. We ondersteunen dat door krachtig te investeren in grotere zichtbaarheid en herkenbaarheid in Den Haag en Brussel. Daar brengen wij de potentie van de gezamenlijke Brightlands campussen op de bühne als toonbeeld van innovatief Limburg. Daarmee maken we een aanzet voor mogelijke nieuwe duurzame industrialisatie in de regio. Want Limburg heeft een impuls in ondernemerschap nodig en nieuwe, maar niet per sé meer werkgelegenheid. We willen de investeringen in Brightlands (Kennis As) nog meer maatschappelijk laten renderen bijvoorbeeld via Brightlands campussen die meer samenwerken met onderwijs (van mbo tot wo), mkb en gemeenten en vanuit een bredere basis met nieuwe partners als TNO en uit het bedrijfsleven.

Met de inzet wil de provincie bereiken dat de economie meer toekomstbestendig wordt via maatschappelijk verantwoorde innovaties en ondernemerschap.

1.3.4 Uitvoeringsprogramma ‘Toekomstbestendige arbeidsmarkt en onderwijs’

Er is sprake van grote tekorten op de arbeidsmarkt. Het opleiden, activeren en omscholen van voldoende arbeidskrachten met kennis en kunde die passen bij de behoeften van de regio blijft van belang. Ook innovatie zal een bijdrage leveren aan het terugdringen van de tekorten, via een hogere arbeidsproductiviteit. We hebben een arbeidsmarkt nodig waar onderwijs op alle niveaus (mbo-hbo-wo) en kennis continu op peil blijven en waar kennis de brandstof is voor innovatie in een omgeving waarin ondernemerschap (valorisatie) gedijt. De ‘Verkenning arbeidsmarktbeleid’ met partijen uit het onderwijs en bedrijfsleven biedt daarvoor de basis¹³. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de onderwijsinfrastructuur onder druk staat, zeker binnen het huidige stelsel van onderwijsfinanciering dat niet anticipeert op demografische of maatschappelijke ontwikkelingen als vergrijzing en de noodzaak van een leven lang ontwikkelen. Wij gaan ons inzetten voor het waarborgen van een toekomstvaste onderwijsinfrastructuur in Limburg van mbo tot wo, die aansluit op de behoeften van de regio en zo bijdraagt aan een vitale en concurrerende economie. We bekijken daarbij ook de kansen in trinationalaal verband.

¹³ ‘Verkenning arbeidsmarktbeleid’ (GS, 14 maart 2023)

Dit uitvoeringsprogramma vormt daarmee de Strategisch Arbeidsmarktagenda 2030 en draagt bij aan meer en beter opgeleide vakmensen, het vergroten van de arbeidsparticipatie en het terugdringen van de krapte op de arbeidsmarkt.

1.3.5 Uitvoeringsprogramma ‘Een gezonde toekomst voor land- en tuinbouw in Limburg’

Het platteland staat voor grote opgaven die ingrijpend zijn en ook inzet vanuit het economisch domein vragen. Via het ‘Blijversbudget’ gaat de provincie gerichte innovatie en conceptuele ontwikkeling ondersteunen die de bedrijvigheid op het platteland perspectief op een minder milieubelastend voortbestaan biedt. Daarmee vullen we de instrumentenkoffer om succesvol de transitie in de landbouw te maken bij de grotere groep agrariërs achter deze koplopers, waarbij we ook aandacht hebben voor het etaleren van deze koplopers. Tevens zetten we in op strategisch verbinden van onze eigen agenda aan de landelijke netwerken. We verbinden ondernemers aan relevante kennis en middelen om de transitie tot stand te brengen.

De inzet van de provincie draagt bij aan het doel om vanuit maatschappelijk verantwoorde innovaties en ondernemerschap te komen tot een duurzaam, circulair gezond en digitaal Limburg.

1.3.6 Uitvoering

Via deze vijf uitvoeringsprogramma's zet de provincie haar eigen instrumenten in met oog voor de koplopers, maar ook voor het 'peloton'. Dat betekent dat er geen economisch beleid meer is voor specifieke sectoren als chemie, logistiek of toerisme. In de realisatie willen wij als provincie alle bedrijven en organisaties steun bieden die met ons willen bijdragen aan de maatschappelijke opgaven en transitie en anderen niet. We zullen de verplichtingen die we zijn aangegaan uiteraard respecteren en nakomen zoals overeengekomen.

1.4 Wat willen we bereiken (doelen) en hoe meten we onze impact?

In de bijlage is de doelenboom voor het beleidskader opgenomen.

In deze paragraaf wordt de gewenste maatschappelijke impact, de te bereiken doelen en bijbehorende indicatoren beschreven voor het kader. Wij hebben dit uitgewerkt in een zogeheten 'doelenboom'. Hierin zijn de activiteiten gerelateerd aan de te behalen doelen ('resultaten' en 'doelstellingen') waarmee de provincie een bijdrage levert aan maatschappelijke impact voor Limburg. Dit is een uitwerking die in plaats komt van de bijlage 2 van het Coalitieakkoord Elke Limburger telt!

1.5 Organisatie van de uitvoering: slagkracht realiseren en impact maken

De ambities in voorliggend beleidskader komen niet in isolatie tot stand. Wij zijn onder meer afhankelijk van samenwerkingspartners, omgevingsfactoren en het Rijk. Nagenoeg iedere opgave wordt gekenmerkt door een samenspel tussen onze ruimtelijk, economische en natuur/milieu opgaven. Daarnaast zien wij dat het takenpakket van Provincie Limburg groeit. Bovenop de bestaande wettelijke taken en het doorlopend beleid, komen deze nieuwe eigen ambities én aanvullende taken of verzwaren van de wettelijke taak vanuit het Rijk. Bovendien is de aard van de opgaven – onderdeel van de grote transitie – aan het veranderen: het vraagt steeds meer een slagvaardige impactgerichte organisatie. Dit vraagt meer dan voorheen een realistische blik op de uitvoerbaarheid van plannen.

De uitvoeringskracht van Provincie Limburg zit in het verbinden van partijen om bijvoorbeeld gezamenlijk tot innovatie te komen, ketensamenwerking te bevorderen en kennis te delen en valoriseren. Dit doen wij door het subsidiëren van programma's, het investeren in projecten en door het inzetten van provinciale uitvoeringsorganisaties, meer in het bijzonder de vier campus-organisaties (samen met de UM en de andere partners) en LIOF (met het Ministerie van EZK). Samen met de door de Provincie ingerichte fondsen zijn dat instrumenten waar wij directe sturing op hebben.

1.5.1 Prioriteitstelling, rol en uitvoeringsniveau

Wij voorzien in de uitvoering van dit beleidskader een aantal specifieke prioritaire opgaven, die wij in de uitvoering en het richten van het ambtelijk apparaat voorrang geven. Dit betreft het veiligstellen van een excellent vestigingsklimaat, de verduurzaming, innovaties voor maatschappelijke opgaven en het verzekeren van een toekomstbestendige arbeidsmarkt en onderwijs. Naast de vraag waar we voorrang aan verlenen, kan in veel gevallen gevarieerd worden in de manier waarop wij een ambitie uitvoeren. In de uitvoeringsprogramma's die hierna beschreven zijn, is de rolopvatting en de inzet van het beschikbare instrumentarium opgenomen.

Om aan deze ambities uitvoering te kunnen geven, moeten wij ook keuzes maken en focus aanbrengen. Dit koppelen wij aan het proces van de taakstelling, waarbij wij reeds in de begroting hebben aangegeven hier bij de Voorjaarsnota 2024 invulling aan te geven.

1.5.2 Samenwerking in gelijkwaardigheid

Vooraf via samenwerking, over beleids- maar bijvoorbeeld ook over landsgrenzen heen, kunnen wij onze beleidsdoelen realiseren. De doelstellingen in dit kader staan daarbij centraal. Dat doen wij door te zoeken naar gezamenlijke belangen ('coalition of the willing') en maken bij voorkeur gebruik van bestaande structuren of vereenvoudigen deze zelfs, bijvoorbeeld door te onderzoeken of we tot één triple helix-overleg voor heel Limburg kunnen komen. We stimuleren actief dat partijen elkaar vinden. Bijvoorbeeld door samenwerking als uitgangspunt te nemen voor het toekennen van een provinciale financiële bijdrage. Waar stakeholders het alleen kunnen, mengen we ons niet, maar we zetten deze initiatieven wel in de etalage als voorbeeld voor de rest van Limburg en de wereld.

Samenwerking met anderen in gelijkwaardigheid is het centrale uitgangspunt in de uitvoering. Door de omvang en urgentie van de opgaven is het noodzakelijk dat de overheid ook echt als één overheid opereert. Daar gaat Limburg zich voor inzetten: Rijk, provincie en gemeenten die vanuit gedeelde belangen en gelijke doelen hun instrumentarium inzetten. Dat doen we via public affairs, netwerken en afstemming van beleid. De provincie is als middenbestuur bij uitstek de overheidslaag die de verbinding kan maken naar nationale en Europese beleid en programma's en de partners op regionaal economische schaal kan binden: werkgevers en werknemers, kennis- en onderwijspartijen en mede-overheden, de triple helix avant la lettre. Bij de uitwerking van de afzonderlijke actielijnen is dat concreet gemaakt.

1.5.3 Instrumenten voor de provincie

¹⁴ G-20-082 GEWIJZIGD
Statenvoorstel "Sturing in
Samenwerking 3.0 het
strategisch investeringsbeleid
en uitvoeringskader", brief GS
van 26-1-2021 (GS 2021-2235),
'Deel 2B: Instrumenten nader
uitgewerkt'

Het realiseren van de beleidsdoelen vraagt een integrale aanpak vanuit diverse beleidsterreinen ('policy mix') en met vele partners, instrumenten en actoren. De provincie zelf beschikt over een ruime set aan instrumenten, waarvan de toepassing is vastgelegd in het kader "Sturing in Samenwerking 3.0"¹⁴. Deze instrumenten zetten wij bij de afzonderlijke actielijnen gericht in. Dat zal steeds in wisselende samenstelling en intensiteit zijn omdat elke actielijn maatwerk vraagt:

1. visie, kaders en beleid – met dit kader bakenen wij onze koers en inzet af; dat geeft duidelijkheid naar onze partners en daar zijn we aanspreekbaar op;
2. public affairs– we dragen onze doelen actief uit en overtuigen andere partijen van onze belangen, zowel op bestuurlijk als ambtelijk niveau. Om onze slagkracht te vergroten gaan wij de krachten van Limburg bundelen rondom een selectief aantal prioritaire dossiers, die samen een overkoepelende lobbyagenda vormen en bijvoorbeeld via het merk Brightlands voor heel Limburg (zie ook 9.3);
3. fondswerving – we bieden ondersteuning bij het meedingen naar bijdragen uit nationale en Europese fondsen (zoals bijvoorbeeld via de RegioDeals, het Nationaal Groeifonds, Horizon, Op Zuid en Interreg), zowel in proces als in cofinanciering. Daartoe versterken wij onze eigen inzet en expertise op dit onderwerp en bundelen dit met sterke partners tot kansrijke voorstellen. We kiezen onze rol afhankelijk van het project of programma, maar zullen vooralsnog terughoudend zijn met het nemen van de rol van 'lead partner';
4. LIOF (financiering, innovatiebevordering, acquisitie) – Provincie Limburg is samen met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) aandeelhouder in LIOF. Daarnaast verstrekt de provincie jaarlijks een exploitatiesubsidie van € 2,6 mln. (die vanaf 2022 jaarlijks geïndexeerd wordt). Ook het Ministerie van EZK draagt jaarlijks bij met een exploitatiesubsidie van € 1,0 mln. Deze subsidie dient ter dekking van de kerntaken Business Development en Acquisitie. We zetten onze rol als aandeelhouder en subsidiegever actief in om de doelen uit dit kader te realiseren. Daarop sturen wij LIOF aan. We verlangen van al onze deelnemingen dat ook zij het goede voorbeeld geven in de uitvoering van hun activiteiten;
5. Brightlands campus-organisaties (innovatie ecosystemen bouwen) – we zetten onze rol als aandeelhouder (in afstemming met de andere aandeelhouders), financier en subsidiegever actief in om de doelen uit dit kader te realiseren en spreken de vennootschappen aan op hun eigen inspanningen op de transitie en op de inspanningen die ze samen met andere Brightlands campussen en partijen in Limburg en daarbuiten ondernemen. Het werkingsgebied van de Brightlands campussen moet groter zijn dan hun fysieke locatie en het mkb ook verder in Limburg bereiken;
6. financieringen – daar waar de markt tekortschiet, ondersteunen wij direct met financiering (lening of aandeelhouderschap) of indirect via regionale investeringsfondsen zoals LIOF, LEF/PCDF, MKB Duurzaamheidsfonds, LSCF en BVP. In de vormgeving sluiten wij aan bij het kader (mkb als doelgroep, innovatief, ondernemerschap, inspelen op de transitie);
7. vastgoed en ruimte (grondbedrijf) – daar waar wij eigenaar of beheerder zijn, zetten wij onze positie in gericht op het bijdragen aan de lijnen van het kader;
8. subsidies – we ondersteunen onrendabele investeringen alleen in cofinanciering en als er een aannemelijk perspectief op instandhouding is na afloop van de subsidieperiode;
9. actief verbinden, netwerken en coördinatie (menskracht) – wij zetten ons organiserend vermogen in, participeren selectief in netwerken; via onze positie en rol in tal van netwerken en andere vormen van samenwerking verbinden en beïnvloeden wij partners in de realisatie;

10. communicatie – wij zetten communicatie in om transparant te zijn over onze inzet, om deze actief uit te dragen en zo het ‘goede voorbeeld’ te geven bijvoorbeeld in het kader van het provinciaal klimaatplan. Ook is communicatie instrumenteel bij de realisatie van onze doelen;
11. opdrachten – we kiezen steeds meer voor innovatie-bevorderend aanbesteden en waar mogelijk treden we zelf op als ‘eerste klant’ (‘launching customer’), met de nadruk op duurzaamheid en circulariteit. Het doel is om in 2030 50% van onze inkoop volledig circulair aan te besteden. We delen onze kennis en ervaring actief met onze partners.

Het economische beleid zelf beschikt van oudsher vooral over stimulerings- en ondersteunings-instrumenten. De transities maken het noodzakelijk om gewenste ontwikkeling af te kunnen dwingen en om ongewenste ontwikkeling af te kunnen remmen. Daarvoor moeten niet-economische instrumenten uit de provinciale gereedschapskist of van hogere overheden (wet- en regelgeving) worden ingezet, bijvoorbeeld met behulp van normen (geluid, lucht, geur, zeer zorgwekkende stoffen en energiebesparing), vergunningverlening en handhaving (RUD) en ruimtelijke ontwikkeling (POVI en omgevingsverordening). Daartoe behoort ook doorvertaling van actuele en nieuwe leefomgevingswetgeving en lobby gericht op aanpassing van bestaande en/of nieuwe wet- en regelgeving (afval = grondstof; CO₂-beprijzing, etc.).

1.5.4 Oog voor vernieuwing

Bedrijven spelen een cruciale rol in de aanpak van de maatschappelijke opgaven op het gebied van klimaat, gezondheid, arbeidsmarkt en toekomstig verdienvermogen. De uitdaging van het provinciaal beleid is om het bedrijfsleven meer te binden aan de regionale maatschappelijke uitdagingen. Wij willen deze omslag ter hand nemen door terughoudend te zijn met financiële ondersteuning en deze direct te verbinden aan innovatie en vernieuwingen die een bijdrage leveren aan de transities en de maatschappelijk opgaven. Daarbij hebben wij oog voor nieuwe en kleinere bedrijven. In ons aanbesteding- en inkoopbeleid gaan we inschrijvers daarop uitdagen. Daarmee gaan wij het goede voorbeeld geven.

1.5.5 Grensoverschrijdend en internationalisering

Grensoverschrijdende samenwerking kan bij elk van de economische lijnen aan de orde zijn. Het gaat vooral over samenwerking in innovatieprojecten, projecten op het gebied van onderwijs en het ontsluiten van de arbeidsmarkt. Het gaat ook over het verbinden van netwerken waarin bedrijven, onderwijs, onderzoek en overheid samen werken aan innovatie en nieuwe bedrijvigheid (zoals de Brightlands campussen). We gaan de mogelijkheden van bijdragen uit Europese fondsen aan projecten en initiatieven maximaliseren passend binnen de beleidskaders. Daartoe versterken we ook de eigen fondswerving. Dit is nader beschreven in het kader 'De Provincie midden in de samenleving'.

Dat de landsgrenzen nog weerbarstig zijn merken we elke dag. En hoe meer activiteiten we over de grens samen doen, hoe meer die drempels en hobbels gevoeld worden. Om de grensoverschrijdende kansen te kunnen benutten moeten we enerzijds beschikken over een goede ondersteunende infrastructuur en deze in stand houden (GrensInformatiePunten, NL Talent Coalition, Expat Centre Maastricht Region) en tegelijkertijd zoeken naar pragmatische (experimenteeruimte, maatwerk) én structurele oplossingen (aanpassing van wet- en regelgeving). In het kader 'Provincie midden in de samenleving' werken wij dat ook voor het economische veld nader uit. Dat betekent dat we blijven bijdragen aan de benodigde infrastructuur en externe expertise inzetten bij het vinden van pragmatische en structurele oplossingen.

1.5.6 Kansen en bedreigingen

Het kader is een momentopname. De samenleving is voortdurend in beweging en ook het Europees en Rijksbeleid kunnen wijzigen. Als regionale overheid willen wij responsief acteren. Er ontstaan in deze collegeperiode nieuwe kansen waar wij actief op in zullen spelen, zoals eerder bij de Einstein Telescope of op en rond de Brightlands campussen. Denk bijvoorbeeld aan initiatieven in het kader van 'Elke regio telt' of de aanwezigheid van lithium in de Limburgse bodem, waar wij (gaan) onderzoeken wat de potentie daarvan is. Er zullen ook bedreigingen komen die nu nog niet in beeld zijn. Daar waar grenzen overschreden worden/in het geding zijn (bijvoorbeeld toenemende drukte in het Heuvelland) of negatieve effecten zichtbaar zijn (huisvesting arbeidsmigranten), komen wij, gevraagd en ongevraagd in actie.

Verduurzaming en circulaire economie

2.1 Inleiding en ambities

Conform het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt' streven we naar een circulaire samenleving in 2050, met als tussenstap 50% minder gebruik van grondstoffen (mineralen, metalen en fossiel) in 2030. We sluiten aan op het Europees beleid (Circulaire Economie Actieprogramma, als onderdeel van de Green Deal) en het Rijksbrede programma Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030¹⁵. We realiseren ons daarbij wel dat dit een bijzonder grote uitdaging gaat zijn die afhankelijk is van de inzet van vele anderen. Een circulaire economie is gericht op het langer in de productieketen houden van grondstoffen, met als doel een optimaal gebruik en hergebruik van grondstoffen, dus met de hoogste waarde voor de economie en de minste schade voor het milieu. Een circulaire economie is belangrijk voor een grotere leveringszekerheid van grondstoffen, het tegengaan van klimaatverandering, een schoner milieu en leefomgeving en herstel van biodiversiteit, met andere woorden: groen en gezond. Voor de periode 2024-2027 werken we aan een circulaire economie waarin energie, grondstoffen, materialen en componenten (halffabricaten) zo lang mogelijk en weloverwogen van waarde blijven voor productie en consumptie. De komende jaren staan in het teken van gericht versnellen en opschalen. Van bewustwording naar actiegericht is het adagium. Dit doen we samen met de Limburgse inwoners, instellingen, overheden en bedrijfsleven. Daarmee leveren wij een duurzame en impactvolle bijdrage aan werkgelegenheid, innovatie en toegevoegde waarde voor Limburg.

De transformatie van de huidige (lineaire) naar een duurzame (circulaire) economie zal de concurrentiepositie van het bedrijfsleven versterken. Voor veel bedrijven is dat besef wel aanwezig, maar de stap naar vernieuwing maken is complex en kostbaar en vraagt een actieve stimulerende rol van de overheid. De opgave voor Limburg ligt op de korte en middellange termijn vooral in het bevorderen van het circulair handelen door het hele Limburgse bedrijfsleven. Het moet vanzelfsprekend worden. De Provincie zet hiervoor onder andere haar innovatie-instrumenten in, die bij LIOF ondergebracht zijn, gericht op onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technologieën, producten en processen. We delen onze kennis en ervaring met bedrijven en mede-overheden. Daarnaast valt er veel winst te behalen in circulariteit voor de chemische-, bouw- en maakindustrie, waarbij het Limburgse chemiecluster erkend is als cluster van nationaal belang.

¹⁵ Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, mede namens de ministeries van Economische Zaken en Klimaat, Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Buitenlandse zaken, februari 2023.

2.2 Actielijnen en inzet

2.2.1 Investeren in de Limburgse prioritaire bedrijfsketens/ecosystemen

Om versnelling en impact te generen is focus noodzakelijk. Een viertal prioritaire bedrijfsketens/ecosystemen ('icoonketens') staat centraal, om als vliegwiel de Limburgse opgave te realiseren. Het gaat om (1) chemie: Chemelot Circular Hub, (2) biomassa en voedsel, (3) circulair bouwen en (4) de duurzame maakindustrie. Deze zijn gekozen, vanwege het circulair potentieel in deze ketens en de relatieve omvang in de hele provincie, bijvoorbeeld in toegevoegde waarde en aantal bedrijven. Deze ketens zijn al steeds meer gericht op verduurzaming en circulariteit met slimme productiemethoden en -technieken. Ze bieden de mogelijkheid om optimaal lokale/regionale ketens te kunnen sluiten en zo het belang van leveringszekerheid van grondstoffen veilig te stellen. Ten slotte is de actiebereidheid en eigenaarschap bij de betrokken Limburgse stakeholders hier nadrukkelijk aanwezig.

De keuze voor de vier prioritaire bedrijfsketens sluit het belang van en de aandacht voor andere ketens/ecosystemen niet uit. De bedrijfsketens zijn in verschillende stadia van ontwikkeling. Bij elk van deze ketens zijn verschillende partners betrokken. Het gaat om samenwerkingsverbanden en allianties in de hele keten tussen kennisinstellingen, overheid, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven, waarbij gezamenlijk al lerende op zoek wordt gegaan naar de beste circulaire oplossing. Meer dan ooit tevoren heeft de Provincie zich ten doel gesteld om beleid en uitvoering participatief met ondernemingen van mkb tot grootbedrijf, instellingen en maatschappij in te richten. In de komende periode draagt Provincie Limburg bij en biedt ondersteuning in de verdere uitbouw en doorontwikkeling van de vier prioritaire bedrijfsketens.

2.2.1.1 Chemie: Chemelot Circular Hub (CCH)

De doelstelling van de prioritaire bedrijfsketen CCH is de transformatie van Chemelot als onderdeel van een circulaire samenleving, met het chemisch industrieterrein Chemelot en de bijbehorende Brightlands onderzoek- en ontwikkelcampus als kloppend hart.

In de transformatie van een lineaire naar een circulaire economie speelt Chemelot een essentiële rol. Chemelot is één van de vijf grote industrieclusters in Nederland en van nationaal belang. Tevens vervult Chemelot een belangrijke motorfunctie in de nationale- en regionale economie.

Momenteel werkt het Rijk aan de uitwerking van maatwerkafspraken met de twintig grootste uitstoters van broeikasgassen in Nederland. Deze maatwerkafspraken zijn onderdeel van het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie¹⁶ als nadere uitwerking van het strategisch en 'groen' industriebeleid¹⁷. Voor het cluster Chemelot gaat het om 4 bedrijven. Uitgangspunt bij deze afspraken is wederkerigheid. Bedrijven worden uitgedaagd om zelf met ambitieuze verduurzamingsplannen (CO₂ reductie 2030 en volledig circulair en klimaatneutraal in 2050) te komen die het mogelijk maken om hun activiteiten nu en in de toekomst in Nederland te blijven ontwikkelen. Daarnaast bevat het maatwerktraject inspanningen van overheidszijde om de benodigde randvoorwaarden op orde te hebben zodat bedrijven investeren in verduurzaming. Naast CO₂-reductie worden er in het maatwerktraject ook afspraken gemaakt t.a.v. circulariteit en leefomgevingsaspecten zoals externe veiligheid, stikstof en zeer zorgwekkende stoffen (voor een meer uitgebreide toelichting zie paragraaf 7.1). CCH is een publiek-private samenwerkingsalliantie uit de triple helix, gericht op het versterken van het Chemelot innovatiesysteem. CCH richt zich op de versnelling en opschaling van een circulaire economie, de energie- en grondstoffen-transitie, het versterken van het verdienvermogen van Nederland en het verbeteren van de brede welvaart en het welzijn in Limburg. Deze ambitie is vertaald naar een Circulaire Economie Actie Plan (CEAP).

¹⁶ Nationaal Programma verduurzaming industrie
¹⁷ Het verschil maken met strategisch en groen industriebeleid. Tweede Kamer, juli 2022

Specifieke speerpunten binnen deze bedrijfsketen

- De Provincie ondersteunt Chemelot in de ambitie om in 2050 klimaatneutraal en circulair te zijn, met aandacht voor ruimtelijke inpassing, economische versterking, mobiliteit, communicatie, en draagvlak.
- De Provincie bepaalt haar rol en inzet ten aanzien van de alliantie Chemelot Circular Hub na 2024 op basis van een evaluatie van het Versnellingsakkoord die in 2024 plaatsvindt.
- De Provincie bouwt samen met de provincies Zeeland, Groningen/Drenthe, Zuid-Holland en N-Brabant aan het Platform Groene Chemie Nieuwe Economie. Het Platform richt zich op het versnellen van de grondstoffen-transitie in de maakchemie in Nederland. Het is een initiatief van vijfchemieclusters in Nederland, ROMs, ministerie EZK en InvestNL.

2.2.1.2 Biomassa en voedsel

Het doel van deze bedrijfsketen is het versnellen van de kringloopbenadering binnen de land- en tuinbouw, met de focus op het bieden van nieuwe kansen voor ondernemers en het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen zoals klimaat, stikstof en biodiversiteit. Van belang is om vooral economische kansen te benutten die bijdragen aan oplossingen voor de diverse uitdagingen. Als provincie streven we naar een gecoördineerde aanpak en monitoring van de effecten, evenals zorgvuldige ruimtelijke planning om ervoor te zorgen dat de juiste activiteiten op de juiste plaats worden uitgevoerd gezien de diversiteit van initiatieven binnen dit gebied.

Specifieke speerpunten binnen deze bedrijfsketen

- De Provincie continueert de programmatische uitvoering van de kanskaart biocirculaire economie Limburg door LIOF. Dat gaat over kennisontwikkeling, samenwerking/ketenvernieuwing en conceptontwikkeling in diverse gebieden, waaronder plantaardige (tuinbouw-)reststromen, nieuwe teelten gericht op de eiwittransitie (zoals veldbonen, lupine), vezelgewassen voor de bouw (zoals hennep, myscanthus) en sojavervanger in vee-voeding, insecten en mest (in samenwerking met het Nederlands Coördinatiecentrum Mestverwaarding (NCM)).
- De Provincie werkt samen met majeure landelijke keten- en Rijksprojecten om een versnellend effect in Limburg te realiseren, zoals het landelijk programma 'Building Balance' (biovezels in de bouw), de partners die betrokken zijn bij de Green Deal Eiwitrijke gewassen (en het NIK (coördinerend Netwerk voor Insecten Kennis).
- De Provincie ontwikkelt samen met partners een implementatiestrategie voor brede toepassing van kansrijke innovatieconcepten als onderdeel van het plattelandsgebiedsontwikkelingsprogramma (LPLG). Dat sluit aan op onze activiteiten gericht op de agrarische sector zoals beschreven in hoofdstuk 6.

2.2.1.3 Circulair bouwen

Het doel van deze bedrijfsketen is het stimuleren van circulair bouwen in Limburg, door in te zetten op innovaties in de bouw en het verbinden van partners. Voor de komende periode streven we samen met onze partners, waaronder gemeenten en woningbouwcorporaties, naar 3 à 5 voorbeeldprojecten van circulaire en biobased woningbouw en wegenbouw tot 2027.

Specifieke speerpunten binnen deze bedrijfsketen

- Samen met LIOF zetten we in op het opschalen van biograndstoffen in de bouw, door het ondersteunen van integrale ketens van land naar pand. Daarnaast activeren we gemeenten, woningcorporaties, projectontwikkelaars en de industrie om biobased materialen toe te passen in de bouw en het ontwerp.
- De Provincie neemt haar rol bij de woondeal (nieuwbouw) in, om circulaire (en biobased) bouw een impuls te geven door anderen te stimuleren om deze onderdeel van de uitgangspunten en de programma's van eisen te laten zijn en daarbij zoveel als mogelijk korte ketens te bouwen en kringlopen te sluiten.
- De Provincie laat een gerichte analyse uitvoeren om knelpunten en kansen te identificeren voor verdere verbetering van duurzame bouwpraktijken.
- De Provincie ondersteunt de uitvoering van het circulair bouwend programma Zuid Nederland: samenbrengen en samenwerken voor een circulaire bouwconomie (2024-2027). Het programma gaat de circulaire en duurzame bouw aanjagen. Door vraag en aanbod bij elkaar te brengen, nieuwe coalities te ontwikkelen, belemmeringen weg te nemen en meerdere ontwikkelroutes te stimuleren. Dit doet het programma voor en vanuit Zuid-Nederland met perspectief op nationale en grensoverschrijdende samenwerking. Het programma is gericht om circulaire bouwprojecten in Zuid Nederland op te schalen.
- De Provincie richt een (euregionaal) kennisdelingsnetwerk in om ervaringen en beste praktijken te verspreiden en te bevorderen.

2.2.1.4 Duurzame maakindustrie

De verwerkende of maakindustrie in Limburg is divers en omvat verschillende sectoren zoals de chemische industrie, de automotieve industrie, de metaalindustrie en de voedingsmiddelenindustrie. In totaliteit gaat het om ca 2500 MKB bedrijven en ca. 70 groot bedrijven. Daarmee gepaard gaan ca 41.000 banen (vakmanschap) en de maakindustrie is goed voor een toegevoegde waarde in Limburg van € 3.460 mln.¹⁸ Als provincie zetten we in op de verduurzaming en daarmee 'groen' maken van de Limburgse maakindustrie in nauwe afstemming met het kader 'Nieuwe Energie en schoon leefmilieu'. We sluiten aan bij het nationaal Programma Verduurzaming industrie. Naast het industriecluster Chemelot (zie 2.2.1.1. en 7.1) zetten we ook in op de zogenaamde 'Cluster 6-' en 'LEA bedrijven'. Als het gaat om 'groene' industriepolitiek zijn we als Provincie afhankelijk van landelijk en Europees beleid en bijbehorende wet- en regelgeving, subsidies en andere innovatie-instrumenten. Onze lobby richt zich op een (Europees) gelijk speelveld ('level playing field') qua wet- en regelgeving, maar ook op het creëren van de juiste randvoorwaarden zoals de tijdige aanleg van energie-infrastructuur, zodat de maakindustrie wil en kan investeren en zich wil (blijven) vestigen in Limburg. Om de maakindustrie in Limburg verder te ontwikkelen en op te schalen, is een proactieve aanpak vereist. Dit omvat het creëren van cross-sectorale waardeketens, het betrekken van eindgebruikers en het identificeren van prioritaire waardeketens en netwerken in Limburg.

De belangrijkste uitdagingen voor de maakindustrie in de toekomst en de opgave waar wij aan werken:

1. **Innovatie en R&D:** Om een duurzame voorsprong te behouden, moet de Limburgse industrie blijven innoveren en investeren in onderzoek en ontwikkeling. Samenwerking met kennisinstellingen en het bevorderen van ondernemerschap en innovatief denken zijn van cruciaal belang.
2. **Digitalisering en automatisering:** Het toepassen van digitale technologieën, automatisering en kunstmatige intelligentie biedt kansen voor efficiëntere en duurzame productieprocessen, innovatieve producten en diensten, en optimalisatie in toeleveringsketens. Het is belangrijk dat de Limburgse (maak)industrie investeert in digitalisering om concurrerend te blijven.
3. **Verduurzaming:** De industrie wordt steeds meer geconfronteerd met de noodzaak om duurzame en milieuvriendelijke productiemethoden te implementeren. Het verminderen van CO₂-uitstoot, het gebruik van hernieuwbare energiebronnen en het bevorderen van circulaire economie zijn hierbij essentieel.

Specifieke speerpunten binnen deze bedrijfsketen

- De Provincie laat een kansenkaart opstellen voor de circulaire maakindustrie als dragend onderdeel van het actieplan maakindustrie.
- De Provincie verkent samen met ontwikkelingsmaatschappijen en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven het inrichten van een ondersteunend kennis- en innovatieclusters op bedrijventerreinen om bedrijven te begeleiden bij de ontwikkeling en implementatie van circulaire oplossingen.

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 1,5 miljoen.

Deze vier prioritaire bedrijfsketens worden daarnaast ook gestimuleerd en ondersteund door de activiteiten en inzet op de volgende vijf actielijnen (2.2.2-2.2.6).

2.2.2 Verduurzaamd en circulair bedrijfsleven

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 0,75 miljoen.

Bedrijven vormen de kern van de economie en zijn daarmee de sleutel in de transitie. Het opschalen en versnellen vraagt om het sterker verankeren en uitbouwen van circulair ondernemerschap door het stimuleren van innovaties en toepassingsmogelijkheden in Limburg, waarbij we gericht gebruik maken van onze huidige instrumenten en mogelijk nieuwe instrumenten, zoals het MKB-Duurzaamheidsfonds (zie ook 4.2.3). Tegelijkertijd zetten we ons in voor het bevorderen van de ontwikkeling van ketens en netwerken van productie, consumptie en verwerking die circulair zijn. Als verbindende overheid kunnen wij partijen koppelen en samenwerkingsverbanden creëren door middel van aanjagen, faciliteren en/of financiering.

Wat gaan we doen

- De Provincie laat een kansenkaart voor de circulaire maakindustrie opstellen als dragend onderdeel van acties gericht op de Limburgse maakindustrie.
- De Provincie continueert het MKB innovatieprogramma Limburg Toekomstbestendig om de rol van het MKB te versnellen bij de transitie naar een circulaire economie. LIOF voert het programma uit (zie ook 4.1).
- We blijven in de komende periode MKB ondernemers ondersteunen via regionale investeringsfondsen (LIOF, LEF/PCDF, LSCF, BVP) die in belangrijke mate kunnen bijdragen tot een versnelde implementatie van de circulaire economie. LIOF voert uit en beheert deze fondsen (zie ook 4.2).
- De Provincie faciliteert samenwerkingsinitiatieven tussen bedrijven en sectoren (clusterontwikkeling), bijv. door gebruik te maken van de CIRCO tracks via Circo Hub Limburg¹⁹. De CIRCO methodiek biedt een ontwerpaanpak, waarmee de circulaire waardepropositie (product, dienst, businessmodel) ontworpen kan worden.
- De Provincie identificeert strategische partners, samenwerkingsvormen en netwerken die bijdragen aan het versnellen en opschalen van de circulaire economie bij het Limburgs MKB en verbindt deze aan de Limburgse netwerken.
- De Provincie monitort en rapporteert over de ontwikkeling en voortgang van circulaire projecten en circulaire waardeketens en -netwerken.

¹⁹ CIRCO Hub Limburg ondersteunt het Limburgse bedrijfsleven om te transformeren van een lineair businessmodel naar een circulair businessmodel. LIOF en Rabobank hebben samen de CIRCO Hub Limburg opgericht

2.2.3 Duurzaam en circulair inkopen

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 0,5 miljoen.

De omvang van de inkoop van de gezamenlijke overheden geeft de circulaire markt een belangrijke impuls. Door vraag te creëren gaan bedrijven circulaire producten leveren en markten verduurzamen. Het jaagt duurzame innovatie aan. De overheid kan als 'eerste klant' (launching customer) een doorslaggevende rol spelen. Door de inkoopkracht van verschillende partijen te bundelen wordt grotere vraag naar circulaire producten en materialen gecreëerd en wordt het mogelijk om sneller op de schalen. In de afgelopen jaren heeft de Provincie het goede voorbeeld gegeven door steeds meer circulaire vraag te creëren bij inkoop- en aanbestedingstrajecten waarvan wij zelf initiatiefnemer of eigenaar zijn. Deze lijn zetten we voort, door het toepassen van duurzame en circulaire instrumenten, daarbij samen te werken met Limburgse gemeenten en onze ervaring actief te delen.

Wat gaan we doen

- De Provincie treedt op als 'eerste klant'. We bevorderen innovatie binnen de leveranciersketen door samen te werken met leveranciers die de juiste oplossingen kunnen bieden.
- De Provincie stimuleert circulaire en klimaatneutrale uitvoering van publieke opdrachten in de grond-, weg en waterbouw.
- De Provincie bouwt kennis en ervaring op met het toepassen van de juiste inkoop instrumenten en deelt actief de opgebouwde kennis met de Limburgse gemeenten.
- De Provincie faciliteert het provinciaal leernetwerk inkoopprofessionals Limburg.

2.2.4 Human capital & onderwijs voor de circulaire economie

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 1,5 miljoen.

De transitie naar een circulaire economie is naast een technologische verandering ook een maatschappelijke verandering en vraagt om ander gedrag, kennis en vaardigheden. Een kritische succesfactor om deze transitie te versnellen, is de beschikbaarheid van voldoende geschoolde arbeidskrachten met de juiste expertise (vaardigheden en kennis). Vakmanschap wordt in een circulaire economie meer gewaardeerd, net als kwalitatief goede medewerkers en banen. Het is belangrijk dat opleidingen en onderzoeksgebieden goed blijven aansluiten bij zowel de vraag uit het werkveld als de behoeften van de maatschappelijke uitdagingen, waaronder de circulaire economie. Derhalve zet het Limburgse beroepsonderwijs volop in op publieke-private samenwerking. Dit sluit aan op de inzet zoals beschreven in hoofdstuk 5 'Een gezonde arbeidsmarkt'.

Doel: Een gezonde arbeidsmarkt-, onderwijs- en opleidingsinfrastructuur in Limburg waarbij we streven naar gelijkwaardige aandacht voor alle niveaus op zowel de arbeidsmarkt als in het onderwijs.

Wat gaan we doen

- De Provincie blijft zich inzetten op samenwerking en afstemming tussen zowel de onderwijsinstellingen onderling, als in doorlopende leerlijnen, waarbij de vraag en behoefte uit het bedrijfsleven, de arbeidsmarkt en de transitie ambities en het versterken van vakmanschap leidend zijn. We stellen een human capital opgave vast en zetten in op robuuste samenwerkingen.
- De Provincie ondersteunt specifieke programma's en/of projecten die aansluiten op de bedrijfsketens voor de circulaire economie. Hierbij past een multidisciplinaire benadering die zich niet alleen richt op het technisch domein maar ook op sociale aspecten zoals gedragswetenschappen.
- De Provincie stimuleert en werkt samen met het Rijk aan onderwijsinnovatie voor de ontwikkeling van circulaire skills en kennis binnen de om- en bijscholing van werkende professionals in het beroepsonderwijs.
- De Provincie stimuleert en motiveert het bedrijfsleven en onderwijs om kennisontwikkeling rond nieuwe technologieën en methoden die relevant zijn voor het opschalen en versnellen van een circulaire economie in samenwerking te implementeren in de praktijk en in onderwijs- en scholingsprogramma's.

2.2.5 Uitgangspunten ter versterking van het ecosysteem

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 0,5 miljoen.

In deze lijn ligt de focus op een aantal ondersteunende maatregelen die bijdragen aan het creëren van de juiste omgeving ter opschaling naar een duurzame en circulaire economie, met drie kernelementen: ruimtegebruik, digitalisering en nationale en Europese funding. Een bestuursaanpak is wenselijk, waarin overheden op Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau samenwerken. De ondersteunende maatregelen hebben een verschillend karakter, variërend van financieel, kaderstellend tot faciliterend.

Wat gaan we doen

- De Provincie draagt samen met onze partners bij aan het wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving en regeldruk ter ondersteuning van de circulaire economie.
- De Provincie draagt bij aan kennisdeling en gezamenlijke beleidsontwikkeling voor vergunningverlening, toezicht en handhaving.
- De Provincie geeft opdracht voor een verkenning naar de ruimtebehoefte en inpassingsmogelijkheden op basis van veranderende grondstofstromen en gewassenteelt in Limburg.
- De Provincie stimuleert digitalisering: Het slim gebruikmaken van digitale mogelijkheden, zoals blockchain, artificiële intelligentie, digital twins en materiaalpaspoorten, vooral in sectoren zoals de bouw- en maakindustrie.
- De Provincie bouwt deskundigheid en uitvoeringskracht op voor het proactief ontwikkelen van Limburgse proposities om zo gebruik te maken van nationale en Europese middelen. Dit doen wij o.a. door het inrichten van thematische investeringstafels met relevante sleutelpartijen uit het veld, door zelf te participeren in relevante netwerken en door samenwerking over de grens in Europa en de Euregio. We positioneren onze stakeholders om optimaal gebruik te maken van deze middelen.

2.2.6 Communicatie & Kennisdeling

Gedeputeerde Staten heeft op 6 september 2022 ingestemd met het inschrijven vanuit Limburg op een EU-call in het kader van het LIFE-programma. Deze call is gericht op het versterken van de uitvoeringskracht voor de realisatie van een strategie voor de circulaire economie. De totale omvang van het project bedraagt € 12 mln. De provincie is 'lead'-partner van het project dat de naam Circular Economy Limburg 4 LIFE 'ready for a circular future' (CEL4LIFE) draagt. De beleidsmatige inbedding van circulaire economie voor de periode tot en met 2030 is een voorwaarde. GS zal hieraan voldoen middels het vaststellen van een separaat uitvoeringsprogramma. Eind 2024 wordt bekend of het CEL4LIFE project wordt toegekend.

Vanuit onze ambitie zetten we in op het stimuleren van duurzame en circulaire activiteiten en het versnellen van de transitie naar een volledig circulaire economie in 2050. Deze transitie vraagt inspanningen en aanpassingen van iedereen. Een belangrijke rol voor Provincie Limburg is het uitdragen van de circulaire boodschap in de samenleving om op deze manier inwoners, overheden en bedrijven te informeren en te enthousiasmeren deel te nemen aan de transitie, in lijn met de opgaven in het kader 'Provincie midden in de samenleving'. Naast het verspreiden van de boodschap, is toegang tot kennis en het uitwisselen van kennis van belang voor de gewenste versnelling. Onze provinciale rol in het binden van partijen rondom deze doelen beperkt zich niet tot Limburg. Het realiseren van de transitie vergt een bredere nationale en Europese blik. Er zijn op Europees, (eu) regionaal en nationaal niveau diverse circulaire agenda's opgesteld waar we als Limburg actief op

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 0,25 miljoen.

inspelen. We mobiliseren en bundelen als Provincie vanuit onze ambassadeursrol de kracht van Limburg en benutten nationale en Europese netwerken om de potentie van Limburg over te brengen en van hen te leren. Bovendien lobbyen we, vanuit onze rol, daar waar nodig voor stimulerende wet- en regelgeving en het wegnemen van belemmerende regels.

Wat gaan we doen

- De Provincie speelt actief in op de nationale en Europese agenda, bijvoorbeeld in het Ruimtelijk Voorstel, door te participeren in relevante netwerken en benut deze netwerken als lobby- en agendasetting tool en ontsluiten ze ook voor onze partners.
- De Provincie intensificeert de grensoverschrijdende samenwerking met onze buurlanden om het circulaire economische innovatiesysteem te versterken en talent te binden aan de Euregio.
- De Provincie draagt samen met haar partners actief de Limburgse ervaringen en voorbeelden uit.

Middelen

Voor de activiteiten in deze zes actielijnen is vooralsnog de inzet van € 4,0 mln. uit de programmareserve Economie voorzien.

Een veerkrachtige, toekomstbestendige en wendbare Limburgse economie, met stevige ambities als het gaat om slimme en duurzame innovaties.

Verduurzaming en circulaire economie

- Tegen 2027 heeft de Limburgse economie een grotere mate van circulariteit bereikt door de implementatie van R-strategieën, waarmee we in lijn zijn met de nationale doelstelling van 50% circulariteit tegen 2030.
- In 2027 werken onderwijs, bedrijfsleven en overheid intensief samen om de menselijke factor in de circulaire transitie te versterken.
- In 2027 zijn de ruimtelijke, juridische, digitale en financiële randvoorwaarden zo ingericht om de uitrol van kansrijke ontwikkelingen mogelijk te maken.

Activiteiten

1. Prioritaire bedrijfstakken (2.2.1)

- We ondersteunen specifieke programma's en/of projecten die aansluiten op de 4 prioritaire bedrijfsketens en gericht op de circulaire economie transitie.

2. Circulair bedrijfsleven (2.2.2)

- We stimuleren en versnellen het ondernemerschap bij het MKB in de circulaire economie mbv een kanskaart en door het gericht inzetten van beschikbare en vernieuwde (innovatie) instrumenten via regionale investeringsfondsen en subsidiemogelijkheden bij LIOF, LEF/PCDF, LSCF en BVP.
- We identificeren en faciliteren strategische partners, samenwerkingsvormen en netwerken die bijdragen aan het versnellen en opschalen van de circulaire economie bij het Limburgs MKB.
- We monitoren en rapporteren over de ontwikkeling en voortgang van circulaire projecten en circulaire waardeketens en -netwerken.

3. Circulaire vraag (2.2.3)

- We bevorderen innovatie en circulariteit binnen de leveranciersketen als 'eerste klant' (launching customer) via onze eigen inkoop (o.a. in de grond-, weg en waterbouw en facilitaire diensten).
- We stellen meetbare doelen voor circulaire inkoop-criteria vast en het monitoren van de voortgang.
- We bouwen kennis en ervaring op met het toepassen van duurzame en circulaire inkoopinstrumenten en delen deze actief met de Limburgse gemeenten binnen het provinciaal leernetwerk inkoop-professionals Limburg

4. Human capital & onderwijs voor de circulaire economie (2.2.4)

- We stellen de human capital opgave vast en stimuleren de onderwijsinnovatie voor de ontwikkeling van circulaire vaardigheden en kennis binnen de om- en bijscholing van werkende professionals in het beroepsonderwijs.
- We stimuleren en motiveren dat nieuwe kennis en ervaringen op het gebied van circulaire economie worden toegepast in de praktijk en in onderwijs- en scholingsprogramma's.

- In 2027 hebben we voor 4 prioritaire bedrijfsketens (chemie, bouw, maak en voedselsystemen) in Limburg acties en initiatieven geïnitieerd om de circulaire transitie te ondersteunen op het vlak van kennisvraagstukken en arbeidsmarkt, ketenvorming en -vernieuwing en aanpassing van het (financieel, ruimtelijk en beleids-) instrumentarium.
- De Provincie realiseert in 2027 een 25% circulaire inkoop en treedt hier op als een 'eerste klant' (launching customer).
- Samen met de regio en het bedrijfsleven formuleren we een lobby agenda met voorstellen voor de aanpak van transitieknelpunten waarvoor de verantwoordelijkheid ligt bij het Rijk ende EU.

5. Uitgangspunten ter versterking van het circulair ecosysteem (2.2.5)

- We analyseren samen met onze partners knelpunten en formuleren verbetervoorstellen om de circulaire economie in Limburg te stimuleren. We richten ons op wet en regelgeving, ruimtelijke aanpassingen en borging via afspraken, zoals bijvoorbeeld de woondeals.
- We dragen bij aan kennisdeling en gezamenlijke beleidsontwikkeling voor vergunningverlening, toezicht en handhaving.
- We voeren een verkenning uit naar de ruimtebehoefte en groene grondstofproductie van de circulaire economie in Limburg en zoeken de synergie op met de gebiedsgerichte aanpak LPLG.
- We stimuleren het slim gebruikmaken van digitale mogelijkheden, zoals blockchain, artificiële intelligentie, digital twins en materiaalpaspoorten, om circulariteit te versnellen.
- We zetten nadrukkelijk in door benutting van nationale en Europese financieringsprogramma's.

6. Communicatie & Kennisdeling (2.2.6)

- We benutten onze netwerken in de lobby vanuit Limburg en gebruiken ze actief met als doel het beïnvloeden van de vorming van (toekomstige) nationale en Europese agenda's.
- De provincie intensificeert de grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio om de circulaire economie te versterken.
- We dragen samen met onze partners actief onze Limburgse ervaringen en voorbeelden uit.

Vestigingsklimaat van morgen

03

3.1 Inleiding en ambities

Een goed vestigingsklimaat is belangrijk voor ons bestaande bedrijfsleven als het verbinden van nieuwe economische spelers aan onze regionale economie. Als Provincie willen we daarom actief het vestigingsklimaat stimuleren. Bij een op innovatie gericht economie hoort ook vernieuwing, bijvoorbeeld via selectieve acquisitie ('het goede bedrijf op de goede plek') en duurzame verankering van gevestigde ondernemers ('koester je bedrijfsleven'). Het is onze ambitie om de acquisitiekraft van Limburg te versterken, om de behoeften van het bedrijfsleven in onze regio beter in beeld te hebben, om de kansen voor zakelijk toerisme verbonden aan innovatie beter te benutten en om de (ruimtelijke) randvoorwaarden van een toekomstbestendig en kwalitatief hoogwaardig vestigingsklimaat te verbeteren. Dit doen we via een programmatische uitwerking van de beleidsuitgangspunten voor werklocaties²⁰ uit de POVI. We versterken zo het profiel van Limburg als vestigingslocatie voor het huidige en potentieel nieuwe regionale bedrijfsleven. Onze acties zijn daarbij gericht op acquisitie, verankeren, zakelijk toerisme, en internationale economische samenwerking en diplomatie.

3.2 Actielijnen en inzet

3.2.1 Strategische acquisitie en verankering

In onze acquisitie strategie zullen we naast het economische belang voor Limburg steeds meer rekening moeten houden met belangen als energie, wonen, arbeidsmarkt, arbeidsmigratie, ruimte en natuur. Dat vraagt om bewuste keuzes hoe om te gaan met de schaarste aan ruimte en arbeid (selectiviteit). We zullen selectief zijn, maar uitzonderlijke kansen voor Limburg buiten de reikwijdte niet voorbij laten gaan. De inzet vanuit de Provincie zal zich scherp focussen op 'leads' (kansen) die aan de eerdergenoemde transities een aantoonbare en directe bijdrage leveren en passen binnen wat de regio kan bieden aan grond, huisvesting en medewerkers. Vanuit selectiviteit hebben wij een voorkeur voor bedrijven die zich langdurig willen verankeren in Limburg en bedrijven die een bijdrage leveren aan de duurzame economie van de toekomst.

²⁰ We zijn gestart met het in kaart brengen van zowel een kwalitatieve opgave (brownfieldanalyse) als een kwantitatieve vraag (expert meetings) en met de ontwikkeling van een handelingskader circulair parkmanagement.

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 2,5 miljoen.

²¹ in lijn met 2e Gewijzigde Motie 3014 Berghorst c.s. inzake Grip op arbeidsmigratie (PS, 10 november 2023)

We willen vooral de ontwikkeling van onze eigen regionale economie gericht versterken en nemen daarbij de bredere maatschappelijke effecten als congestie, arbeidsmigratie, ruimtegebruik, etc. mee. Wij stimuleren de inzet van nieuwe instrumenten als een huisvestigingseffectrapportage en laten we als Provincie zelf de uitkomsten van deze rapportage meewegen bij bepaling van onze rol en eventuele inzet van instrumenten in het acquisitieproces²¹. Naast nieuwe leads richt de acquisitie strategie zich tevens op de duurzame verankering en waar mogelijk uitbreiding van bestaande bedrijven ('koester je bedrijfsleven'). Ook de verschillende fondsen en de innovatie-instrumenten (hoofdstuk 4) zijn daarvoor beschikbaar; het onderwijs- en arbeidsmarktbeleid (hoofdstuk 5) draagt eveneens hieraan bij. Samen met startup-ondersteuning (Provincie, LIOF, UM en Brightlands campussen) is een breed instrumentarium ingericht om het nieuwe en bestaande Limburgse bedrijfsleven te ondersteunen tot valorisatie en groei te komen. Dit zal eraan bijdragen dat ook startups en spinoffs beter landen in de regio. Verder ligt een focus op het versterken van het geheel van Brightlands in lijn met de nationale acquisitie strategie 'From volume to value' van het Netherlands Foreign Investment Agency NFIA (uitvoeringsorganisatie op acquisitiebeleid van ministerie van EZK). LIOF is de Limburgse partner van NFIA. Tenslotte, ook het borgen van economische veiligheid en het afbouwen van (sectorale) strategische afhankelijkheden (bijvoorbeeld op het gebied van grondstoffen) met oog op open strategische autonomie dient zijn weerslag te gaan vinden in de uitgangspunten en werkmethodeken van het acquisitiebeleid.

We stellen in 2024 samen een agenda op voor de gezamenlijke doelen van de toekomst. Dit is het startpunt om op korte termijn met de regio Brainport Eindhoven en Noord Brabant te komen tot een uitvoeringsgerichte acties op de thema's die relevant zijn voor het vestigings- en woonklimaat en op projecten als de Einstein Telescope.

Wat gaan we doen

- De Provincie gaat LIOF en de campus-organisaties via de aandeelhoudersrol en in subsidievoorwaarden aansturen om hun acquisitie inspanningen te richten op bovenstaande type bedrijvigheid. LIOF en de campus-organisaties staan aan de lat voor het proactief acquisitiebeleid.
- De Provincie voert goed gastheerschap en economische diplomatie richting gevestigde bedrijven en nieuwe leads. Daarmee ondersteunt de Provincie de acquisitie-inzet door LIOF, Brightlands campussen en de Limburgse gemeenten. De Provincie zet tevens incentives (subsidies, financiering of een combinatie daarvan) in om acquisities te ondersteunen. Elke lead is uniek dus iedere aanpak is maatwerk. Om te bepalen of, en zo ja in welke mate, een lead in aanmerking komt voor een incentive, voeren we in ieder geval een gecombineerde inhoudelijke en financiële toets uit:
 - a. Inhoudelijk - Levert het nieuwe of te verankeren bedrijf een bijdrage aan:
 - Limburg versnellen c.q. versterken in één of meerdere van de vijf transities, en/of;
 - Structurele versterking van het Brightlands ecosysteem, en/of;
 - Het borgen van economische veiligheid en het afbouwen van afhankelijkheden in het kader van strategische autonomie.

- b. Financieel – Incentives hebben in het algemeen drie mogelijke effecten bij acquisities:
1. ze maken een investering mogelijk, met andere woorden zonder deze bijdrage zou het bedrijf de vestiging in Limburg niet kunnen financieren;
 2. ze maken de financiële businesscase voor investering in Limburg ten opzichte van een andere locatie zo aantrekkelijk dat het een bedrijf over de streep trekt om in Limburg te investeren;
 3. ze hebben een meer “ceremonieel” karakter. Bij dit type gaat het vooral om een waardering vanuit de overheid voor de investering. Dit is vooral voor buitenlandse bedrijven erg belangrijk. Hierbij gaat het ook vaak om (neven)vestigingen van grootbedrijven, waarbij de provinciale financiële bijdrage een spreekwoordelijke ‘druppel’ op de totaalinvestering van tientallen miljoenen euro’s is.
- Omdat het bij incentives vanuit de Provincie Limburg gaat om publieke middelen, vinden wij de derde categorie niet passend voor ons acquisitiebeleid. We zetten dus incentives in voor categorieën één en twee, en vragen voordat wij een incentive verstrekken dan ook inzicht in de integrale businesscase van de investering om de noodzaak te verifiëren.
- De Provincie neemt de centrale regierol voor een versterking van de acquisitie samenwerking tussen de Brightlands campussen en LIOF. De Provincie coördineert het acquisitieproces en vormt daarvoor een nieuw proactief acquisitie actie team dat acteert als een geïnteresseerde onderneming meerdere vestigingslocaties in Limburg onderzoekt. Medio 2025 herijken we het vigerende convenant Acquisitie in Limburg (Provincie Limburg, LIOF, gemeenten Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen, Roermond, Weert, Venlo, Venray) en nemen hierbij de uitkomsten van de Visie 2040 mee.
- LIOF organiseert vakbeurzen en handelsdagen met onze buurlanden als platform voor acquisitie en economische diplomatieke activiteiten.
- De Provincie organiseert zelf (netwerk)events ten dienste van het acquisitiebeleid. Daarbij is het doel om onze bedrijvigheid onderling te verbinden en het in contact te brengen met potentiële nieuwe vestigers. Deze events worden georganiseerd rondom een aantrekkelijk programma en locatie voor de doelgroep.
- De Provincie zelf gaat samen met LIOF en de Brightlands campussen in beeld brengen welke gevestigde bedrijven cruciaal zijn voor de realisatie van dit kader. De Provincie zal het ontwikkelperspectief van deze bedrijven in beeld brengen en haar mogelijke rol en inzet daarop bepalen.
- De regio Brainport Eindhoven / Zuid Oost Brabant en Limburg zien over en weer kansen met betrekking tot de vernieuwing van de economie en de betekenis daarvan voor beide regio’s. We stellen in 2024 een gezamenlijke agenda voor de maakindustrie van de toekomst op. Dit is het startpunt om gezamenlijk met de regio Brainport Eindhoven/Noord Brabant te komen tot een uitvoeringsgerichte samenwerkingsagenda op de thema’s die relevant zijn voor het vestigingsklimaat en op projecten als de Einstein Telescope en de Delta Rhein Corridor.

Vertrouwelijkheid

Bedrijfs- en fabricagegegevens die door de betrokkenen bij het acquisitieproces vertrouwelijk aan de Provincie zijn medegedeeld en daarnaast uiteraard bredere bedrijfsbelangen, spelen een grote rol binnen acquisitietrajecten. Deze belangen gaan verder dan enkel de financiële context van bedrijfsvoering: de sluiting van een vestiging buiten Limburg omwille van een nieuwe vestiging in Limburg kan bijvoorbeeld ingrijpende personele gevolgen hebben. Een bedrijf met investeringsplannen wil hier te allen tijde maximale controle over houden. Om 'leads' daadwerkelijk in Limburg te laten landen is het creëren van een vertrouwelijke omgeving om met bedrijven te kunnen onderhandelen derhalve van groot belang. Zo kan de Provincie bovendien duidelijk zijn over de mogelijkheden van, en grenzen aan, het onderhandelingsproces. Gezien de constante concurrentie met anderen is het kunnen handelen op basis van niet-openbare informatie inherent aan elke acquisitie en het acquisitiebeleid van de Provincie in het algemeen. Om onze concurrentiepositie en positie in het onderhandelingsproces richting toekomstige (potentiële) investeerders te waarborgen, dient het College voor alle provinciale acquisitie-dossiers dan ook de lijn te hanteren dat over dergelijke trajecten en/of –bijdragen geen informatie aan derden wordt verstrekt. Immers, hierbij zijn de economische en/of financiële belangen van de Provincie in het geding en leidt openbaarmaking al snel tot onevenredige bevoordeling of benadeling van bij het acquisitieproces betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen, dan wel van derden. Uiteraard informeert het College Provinciale Staten zo nodig actief of desgevraagd onder oplegging van geheimhouding.

3.2.2 Toerisme: innovatie, infrastructuur en zakelijk toerisme

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 0,8 miljoen.

De afgelopen jaren heeft de Provincie fors geïnvesteerd in het toeristisch en recreatief bedrijfsleven. Dat ontwikkelt zich positief maar leidt op een aantal plekken ook tot druk op de leefbaarheid en soms tot overlast. Wij blijven vernieuwing van het toeristisch recreatief bedrijfsleven in Limburg stimuleren via:

- De innovatie- en financieringsinstrumenten die wij beschikbaar hebben (zie ook hoofdstuk 4);
- door gerichte bijdragen aan cruciale, gemeentegrenzen-overstijgende routestructuren (fiets- en wandelverbindingen);
- Limburg-brede stimulering van het zakelijk toerisme (zie hierna).

De balans tussen een vitaal toeristisch-recreatief Limburg en een Limburg waar we ruimte houden voor rust en leefbaarheid, is nadrukkelijk een aandachtspunt voor dit College. In het verleden voerden we generiek beleid op de leefbaarheid van vakantieparken, echter in de praktijk bleek dat niet iedere gemeente hier uitvoering aan kon geven. Indien een gemeente zich meldt, bekijken we hoe we een ondersteunende rol kunnen vervullen. Tevens houden we met gemeenten een vinger aan de pols om de leefbaarheid van toeristische centra op peil te houden. Verder sturen we op de balans tussen recreatie en de omgeving via het ruimtelijk en mobiliteitsbeleid.

Zakelijk toerisme

Er liggen kansen voor het stimuleren van het zakelijk toerisme om een impuls te geven aan het internationaal positioneren van Limburg als aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven en kennisinstellingen. Het werven en faciliteren van hoogwaardige congressen is een goed instrument om netwerken en kennis met elkaar te verbinden. Congressen zorgen ook voor een brede economische spin-off in de regio bij veel verschillende MKB-bedrijven. Denk hier bij aan directe en indirecte bestedingen bij de congres- en vergaderlocaties, horeca- en cateringbedrijven, vervoersbedrijven, hotels, cultuur- en entertainmentsector, winkels, facilitaire dienstverlening, audiovisuele bedrijven, marketing en promotie.

Kern van de aanpak is dat we ons focussen op de inhoudelijke thema's van de vier Brightlands campussen in Limburg, om de kenniseconomie te versterken. In 2019 hebben we deze aanpak getest in de vorm van een pilot in samenwerking met het Maastricht Convention Bureau (MCB). Het Convention Bureau heeft zich in het verleden primair gericht op het werven van medische congressen voor Maastricht. Omdat er kansen liggen ook bij de andere Brightlands campussen is de opgave om de horizon te verbreden. Het doel van de pilot is om een specifieke acquisitiestrategie voor congressen in Limburg te ontwikkelen. Hierbij worden eerst congressen in kaart gebracht en geworven, gericht op de kernthema's van de Brightlands Chemelot Campus. Op basis van een evaluatie zal een businesscase voor de doorontwikkeling van het MCB naar een Limburg-breed Convention Bureau worden opgesteld. De nieuwe aanpak moet op maat toepasbaar zijn op alle vier de Brightlands campussen zodat alle regio's in Limburg profiteren van de voordelen van het zakelijk toerisme.

Door actief in te spelen op de trend om zakelijke reizen te verlengen met een aantal dagen vakantie op de bestemming, kan de brede toeristische sector optimaal profiteren van zakelijk bezoek. Om deze kansen te verzilveren is een goede samenwerking tussen het Convention Bureau en de bestemming marketing organisaties in Limburg van belang. Wij zullen dat bewaken. Het zakelijk toerisme zorgt voor een betere bezettingsgraad bij logiesaccommodaties op doordeweekse dagen en zo voor betere spreiding van bezoekers.

Wat gaan we doen en wat doen anderen

- Gerichte (financiële) ondersteuning voor cruciale, gemeentegrenzen-overstijgende onderdelen van de fiets- en wandelverbindingen in Limburg
- Aan de hand van de resultaten van de pilot van het MCB vindt een evaluatie plaats. Op basis daarvan bouwt MCB, samen met Brightlands en stakeholders waaronder gemeenten een haalbare business-case om de activiteiten op te schalen naar de andere Brightlands campussen met als inzet om zo de kansen van het zakelijk toerisme te vergroten en breder te verzilveren voor heel Limburg en de toeristische sector.
- Op welke manier en de mate waarin betrokkenheid van de Provincie vorm krijgt, is afhankelijk van de business case voor een Limburg-breed conventiebureau en wordt nader bepaald. De Provincie zal alleen samen met andere partijen een bijdrage leveren.

3.2.3 Internationale economische samenwerking en diplomatie

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 1,7 miljoen.

Onze economische kansen en bedreigingen hebben een sterke grensoverschrijdende aard. Internationale samenwerking en diplomatie blijven we inzetten op het verbinden van ons economisch beleid in samenwerkingsagenda's. Vanuit de 'From volume to value' strategie van gerichte acquisitie voor versterking van het ecosysteem zijn innovatie- en industrieclusters op buitenlandse schaal het speelveld, niet verbonden aan een specifiek landenbeleid. We werken samen met specifieke Europese regio's binnen de Europese netwerken waaronder ECRN, S3Platforms en Vanguard Initiative. Dit zijn Europese regio's waarmee Limburg thematisch verbonden is

Wat gaan we doen

- De Provincie komt tot een rolbepaling in relatie tot het thema economische veiligheid en ontwikkelen daartoe methodiek en een partner netwerk. De Brightlands campussen en Limburgse kennisinstellingen zijn relevante partners vanuit het oogpunt van hoogwaardige kennis en technologie. Relevante vitale processen in Limburg zijn o.a. de logistiek- en transportsector, gezondheid, de energiesector, de food- en agrisector en chemie;
- De Provincie zet haar lobby positie en expertise in om Limburgse spelers te positioneren in grensoverschrijdende projecten voor middelen uit het Europese programma voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie;
- De Provincie werkt met de besturen van Noord Rijn-Westfalen, Vlaanderen en Wallonië aan gelijkgerichte innovatiestrategieën, met bijbehorende afspraken;
- De Provincie blijft deelnemen aan de voor Limburg zeer relevante S3-Platforms 'Med Tech', 'Precision Medicine', 'Chemicals' en 'Agrofood' en het Vanguard-initiatief;
- LIOF voert stimuleren van grensoverschrijdend ondernemen en exportbevordering (LIOF Trade) uit. Daartoe geven wij LIOF opdracht.

Middelen

Voor de activiteiten in deze actielijnen is vooralsnog de inzet van € 5,0 mln. uit de programmareserve Economie voorzien. Vanuit dit budget wordt LIOF ondersteund met een bijdrage van € 1,26 mln. voor de uitvoering van het programmatische Trade programma.

Een veerkrachtige, toekomstbestendige en wendbare Limburgse economie, met stevige ambities als het gaat om slimme en duurzame innovaties.

Vestigingsklimaat van morgen

- In 2027 zijn onze acquisitieresultaten verbeterd, kennen wij het Limburgse bedrijfsleven beter en is het zakelijk toerisme gegroeid.
- In 2027 is de acquisitiesamenwerking met stakeholders in Limburg dusdanig versterkt dat nieuwe potentiële leads die kansrijk zijn voor Limburg, in gezamenlijkheid worden verkend.
- In 2027 zijn er betere (ruimtelijke) randvoorwaarden gecreëerd voor een toekomstbestendig en kwalitatief hoogwaardig vestigingsklimaat.

- In 2027 is er een Limburgbreed acquisitieteam dat in samenwerking met partners bijdraagt aan selectieve acquisitie.
- In 2027 is er een samenwerkingsagenda Limburg en Eindhoven/Noord Brabant, gericht op de versterking van elkaars economische ontwikkeling.
- In 2027 zijn de activiteiten van het Maastricht Convention Bureau opgeschaald naar een agenda rondom de Brightlands-thema's en zijn tenminste 4 events (1 per campus) in Limburg geworven.
- In 2027 zijn tenminste 4 projecten gerealiseerd die bijdragen aan de internationale samenwerking en profilering van de Brightlands campussen.
- In 2027 heeft LIOF een succesvol programma voor export en grensoverschrijdend ondernemen gerealiseerd met tenminste 400 investor relations gesprekken.

1. Strategische acquisitie en verankering (3.2.1)

- We zetten LIOF, campussen en de partners in het acquisitieconvenant in en ondersteunen hen in de selectieve acquisitie met goed gastheerschap, incentives en economische diplomatie.
- Vanuit onze centrale regierol zetten wij ons in voor versterking van de samenwerking op het gebied van acquisitie tussen de Brightlands campussen en LIOF.
- We coördineren het acquisitieproces vanuit het nieuw te vormen proactief acquisitie actie team.
- Medio 2025 bekijken we of herijking van het acquisitieconvenant noodzakelijk is.
- Wij gebruiken vakbeurzen en handelsdagen met onze buurlanden als platform voor acquisitie en economische diplomatieke activiteiten waar opportuun.
- We organiseren (netwerk)events ten dienste van het acquisitiebeleid.
- We gaan gezamenlijk vanuit Limburg een samenwerkingsagenda met Brainport Eindhoven/Noord Brabant opstellen.

2. Toerisme: innovatie, infrastructuur en zakelijk toerisme (3.2.2)

- Gerichte (financiële) ondersteuning voor cruciale onderdelen van de fiets- en wandelverbindingen in Limburg
- Aan de hand van de resultaten van de pilot rond het Maastricht Convention Bureau evalueren we samen met stakeholders, waaronder gemeenten of een haalbare businesscase ontwikkeld kan worden om de activiteiten van het MCB op te schalen naar de andere Brightlands campussen.

3. Internationale economische samenwerking en diplomatie (3.2.3)

- Wij komen tot een rolbepaling in relatie tot het thema economische veiligheid en ontwikkelen daartoe een methodiek en een partnernetwerk.
- Wij zetten onze lobbypositie en -expertise in om Limburgse spelers te positioneren voor middelen uit het Europese programma voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie.
- We werken met de besturen van Noord Rijn-Westfalen, Vlaanderen en Wallonië aan gelijk gerichte innovatiestrategieën, met bijbehorende afspraken.
- Wij blijven deelnemen aan de voor Limburg relevante S3-Platforms 'Med Tech', 'Precision Medicine', 'Chemicals' en 'Agrofood' en het Vanguard-initiatief.
- We geven LIOF opdracht om grensoverschrijdende samenwerking en exportbevordering uit te voeren.

Innovaties voor de maatschappelijke opgaven

4.1 Inleiding en ambities

Het Limburgse MKB is de drager van het verdienvermogen van de regio. Met trots zien we dat het veel ondernemers lukt om de kansen die uit de transitie ontstaan om te zetten in bedrijvigheid. Daarmee leveren zij hun bijdrage aan de maatschappelijke opgaven voor Limburg. Er is ook nog een wereld te winnen, het MKB moet blijven innoveren. Het versterken van de innovatiekracht bij het Limburgse MKB blijft daarmee een belangrijke opgave.

Onze ambitie is dat de innovatiekracht van het Limburgse MKB verbeterd, zodat ondernemers in alle sectoren via slimme innovaties en ondernemerschap bijdragen aan een duurzaam, circulair, gezond en digitaal Limburg. Ook willen wij dat er meer startende innovatieve ondernemers ontstaan vanuit de Brightlands campussen, het onderwijs en via acquisitie. Wij dragen bij aan het realiseren van een regionaal financieringsinstrumentarium dat alle stadia van een startende ondernemingen kan ondersteunen.

We onderscheiden binnen dit kader drie aandachtsgebieden: het innovatief bedrijfsleven, de ecosystemen en het brede MKB. We sturen onze eigen instrumenten als LIOF en de Brightlands campussen daarop aan, zetten we bestaande fondsen in en richten we ons op het verwerven van Europese en nationale programma's en fondsen.

04

4.2 Actielijnen en inzet

4.2.1 Actielijn 1: Innovatief bedrijfsleven

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 3,0 miljoen.

Wij blijven het innovatievermogen van het Limburgse bedrijfsleven stimuleren, zodat zij als koplopers hun ondernemingen kunnen versterken, een bijdrage leveren aan de realisatie van de maatschappelijke transitie en als inspiratie kunnen fungeren voor andere bedrijven. Ondernemers uit alle bedrijfstakken van logistiek tot toerisme behoren tot de doelgroep. Onze inzet specifiek voor de Limburgse land- en tuinbouwbedrijven is separaat beschreven in hoofdstuk 6.

Wat gaan we doen

- De Provincie stuurt de inzet van LIOF aan via de aandeelhoudersrol en in subsidievoorwaarden. LIOF is de uitvoeringsorganisatie van Provincie Limburg en het Ministerie van EZK en heeft het aanjagen van innovatie bij het Limburgse MKB als kerntaak.
- LIOF geeft in de uitvoering op verschillende manieren invulling aan haar rol.
 - *Uitvoering van het provinciale MKB-innovatiebeleid en acquisitiebeleid*
LIOF voert voor de Provincie Limburg het MKB-innovatieprogramma 'Limburg Toekomstbestendig' uit. De operationele looptijd van het project eindigt in 2025. Voor de innovatie-stimuleringsinstrumenten in dit programma is een programma-subsidie aan LIOF ter beschikking gesteld. Ook het Ministerie van EZK levert een extra bijdrage aan dit programma. Het programma wordt geëvalueerd en mogelijk gecontinueerd met een nieuw programma gericht op innovatie-ondersteuning van het Limburgse MKB.
 - *Actieve rol in innovatieprogramma's NL en EU*
Intensivering en versterking van de aanjagersrol van LIOF in innovatieprogramma's en -projecten wordt mede gerealiseerd binnen het programma 'Limburg Herstelt en Versnelt'. Dit programma eindigt in 2024. Er vinden thans gesprekken plaats om een innovatiestimuleringsfonds in samenwerking met Provincie Zeeland, Impuls, Provincie Limburg en LIOF te ontwikkelen; MKB breed en gericht op de voor ons belangrijke transitie. Dit programma wordt voor Europese financiering ingediend in OPZuid. LIOF ondersteunt en coördineert ook de ontwikkelingen rondom de Einstein Telescope voor zowel het Ministerie van EZK als Provincie Limburg. Tevens is LIOF verantwoordelijk voor de uitvoering van de valorisatiestrategie van de Einstein Telescope. Deze inzet is cruciaal vanwege de verbinding met de industrie (MKB), ook in de euregio. Primair gebeurt dit nu in de vorm van het Interreg project ET2SMEs.
- De Provincie levert cofinanciering voor de MKB-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT) De MKB-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT) is onderdeel van het topsectorenbeleid van het Rijk. De inzet van de MIT-regeling is het bijdragen aan een betere aansluiting van het MKB bij de topsectoren. Met het topsectorenbeleid zet de

rijksoverheid in op sectoren die de economie versterken met innovaties, door internationale kansen te benutten, maatschappelijke uitdagingen op te lossen, menselijk kapitaal te vergroten en door te investeren in wetenschappelijk onderzoek. De MIT-regeling is in 2013 als landelijk instrument ingevoerd, maar kent sinds 2015 ook een regionaal deel en is in de loop der jaren uitgegroeid tot een gecombineerd landelijk en regionaal innovatie instrument. Vernieuwing van de MIT-regeling van het Ministerie EZK is voorzien in 2024.

Wij zetten als Provincie Limburg samen met Provincies Noord-Brabant en Zeeland de samenwerking en afstemming voort met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat op het gebied van dit instrument. In de programma-begroting is € 1 mln. per jaar beschikbaar gesteld voor de verplichte regionale bijdrage in de landelijke MIT-regeling.

- De Provincie ondersteunt als partner en cofinanciert het benutten van EU-fondsen/accounts (EFRO/JTF)
- Provincie Limburg is (programma)partner in diverse nationale en Europese programma's: OPZuid, Interreg Duitsland-Nederland, Interreg Maas Rijn, Interreg Vlaanderen-Nederland, NWE en NSR en Just Transition Fund. Met Interreg worden samenwerkingsprojecten langs de Europese grenzen financieel ondersteund. In deze rol werken wij samen met (internationale) partners aan uitvoering, beheer en kadering/voortgang van deze programma's en willen wij samen met diverse stakeholders een proactieve en ondersteunende rol nemen bij de opzet en (mogelijke) financiële ondersteuning van Limburgse projecten c.q. ondernemingen. Dat doen wij door het aangaan van partnerships, 1-op-1 ondersteuning bij aanvragen of door het inrichten en organiseren van project/versnellingsstafels en informatieve EU-sessies:
 - *Interreg Duitsland-Nederland (D-NL)*

Limburg is samen met 7 Nederlandse provincies en het Ministerie van EZK en 2 Duitse deelstaten programmapartner in het Interreg D-NL programma. Het programma is vooral gericht op publieke en private rechtspersonen, organisaties en/of bedrijfsleven/MKB. Ondersteund worden projecten, waarbij Nederlandse en Duitse partners intensief met elkaar samenwerken op de thema's innovatie, slimme economische transformatie, groene en circulaire economie, klimaat, mobiliteit, arbeidsmarkt, onderwijs en zorg en samenwerking tussen openbaar bestuur en 'people to people'. Voor de Nederlands-Duitse grensregio is in de periode 2021-2027 een bedrag van ca. € 465 mln. beschikbaar.
 - *Interreg Vlaanderen-Nederland (VI-NL)*

Interreg Vlaanderen-Nederland is een samenwerkingsprogramma tussen Vlaanderen en Nederland, dat tot doel heeft de economische, sociale en territoriale ontwikkeling van de regio te bevorderen door middel van grensoverstijgende samenwerking. Het programma ondersteunt projecten op het gebied van innovatie, duurzaamheid, arbeidsmarkt (extra aandacht voor doelgroepen: kansarme doelgroepen, technische vakken en zorg), duurzaam toerisme en het aanpakken van grensknelpunten. Het programma wordt uitgevoerd op het grondgebied van (delen van) de vijf Vlaamse provincies en de drie zuidelijke Nederlandse provincies. Het totale budget voor de programmaperiode (2021-2027) is € 192 mln. Voor de thema's een slimmer Europa en een groener Europa wordt telkens ruim 35% van het budget voorbehouden. Een socialer

Europa volgt met 23% en er is 5% beschikbaar voor projecten rond een Europa zonder grenzen.

– *Interreg Noord-West Europa (NWE)*

Interreg Noord-West Europa wil een groene, slimme en rechtvaardige transitie voor alle NWE-gebieden mogelijk maken. Het programma richt zich op deelname van partijen uit 6 EU-landen. Ook partijen uit Zwitserland (geen lid van de EU) kunnen meedoen. Limburg is geen programmapartner maar wel vertegenwoordigd in de Nationale Advies Commissie. NWE is voor overheden, kennisinstellingen, bedrijven, ontwikkelingsmaatschappijen en non-profitorganisaties. Thema's binnen het programma zijn natuur en biodiversiteit, klimaatadaptatie, energie (efficiëntie, hernieuwbaar), circulaire economie, en een sociaal inclusieve, duurzame en veerkrachtige samenleving. Voor NWE staat van 2021 tot 2027 een budget van € 310 mln. ter beschikking.

– *Interreg North Sea Regio (NSR)*

Interreg North Sea is een transnationaal programma. Het richt zich op samenwerking van partijen uit 7 landen rond de Noordzee. Het doel van NSR is innovatie en duurzame economische groei stimuleren in de Noordzeeregio. Limburg neemt binnen dit programma dezelfde rol in als bij het NWE programma. Voor NSR staat gedurende de programmaperiode tot 2027 een budget van € 167 mln. ter beschikking.

– *Interreg Maas Rijn VI (MR)*

Voor het Interreg Maas Rijn VI programma is € 125 mln. EFRO beschikbaar. Er is geen verdeel-sleutel tussen de regio's. Limburgse initiatiefnemers zullen zelf kansrijke projecten moeten indienen.

– *Operationeel Programma EFRO Zuid-Nederland (OPZuid)*

Zuid-Nederland (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg) ontvangt 109 miljoen euro van de Europese Unie om innovatie te stimuleren. Het doel hiervan is om het MKB (in samenwerking met kennisinstellingen) te stimuleren innovatieve projecten te starten op één of meer van de vijf maatschappelijke transitieën. Voor de openstellingen vanaf 2024 is nog circa € 60 mln. EFRO beschikbaar waarvan 1/3 deel beschikbaar is voor Limburgse projecten en/of projecten met impact voor Limburg.

– *Just Transition Fund (JTF)*

Het Just Transition Fund (JTF) draagt bij aan de overgang naar een Klimaatneutraal Europa. Hoofddoel van het JTF is regio's die sterk afhankelijk zijn van inkomsten en werkgelegenheid uit fossiele brandstoffen op een rechtvaardige gelijkwaardige manier in staat te stellen een energietransitie in te gaan. Een transitie die rekening houdt met de sociale- en economische aspecten én de milieueffecten. Het totale JTF-budget voor Nederland bedraagt circa € 630 miljoen. Het programma loopt van 2021 tot 2027. In Zuid-Nederland zijn Noord-Brabant, Limburg en Zeeuws-Vlaanderen/Vlissingen-Oost als JTF-gebieden aangewezen. Deze gebieden ontvangen ieder circa € 58,5 miljoen aan JTF-middelen.

4.2.2 Actielijn 2: Innovatieve Ecosystemen

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 7,0 miljoen.

De Provincie stimuleren en zetten wij in op sterkere innovatie ecosystemen (Brightlands campussen, Chemelot Circulair Hub). Daar hebben wij de afgelopen jaren fors in geïnvesteerd en deze investeringen moeten meer renderen in de regio. Dat doen wij door de randvoorwaarden verder op orde te brengen (fysiek, arbeidsmarkt, ontsluiting) en te houden en de basis hieronder te verbreden en te versterken (nieuwe partners uit bedrijfsleven en overheid).

De complementaire inzet op het versterken van Chemelot en de Brightlands campussen en hun bijdrage aan deze actielijn is nader uitgewerkt in paragrafen 7.1 en 7.2. De ontwikkelingen rondom de Einstein Telescope (zie paragraaf 7.3) en de aanhaking van het MKB maken ook onderdeel uit van deze actielijn. Wij ondersteunen startups en scale-ups met gerichte inzet van financieringsinstrumenten in lijn met SIS 3.0. Een financieringsbijdrage zal altijd gebaseerd zijn op een solide business case met een reëel verdienmodel, getoetst door een onafhankelijke investeringscommissie.

Wat gaan we doen

- De Provincie stuurt de inzet van het LIOF Participatiefonds aan via de aandeelhoudersrol.
Het participatiebedrijf van LIOF zet vervolgens het vermogen van LIOF in voor directe participaties in bedrijven en deelname in overige regionale investeringsfondsen ("fund-in-fund") gericht op startups en scale-ups. Daarnaast geeft LIOF uitvoering aan fondsen van haar aandeelhouders Provincie Limburg en het Ministerie van EZK (zie hierna). De inhoudelijke focus van het LIOF Participatiefonds is gericht op innovatieve MKB-bedrijven en de transities: verduurzaming, circulariteit, digitalisering.
- De Provincie heeft een drietal fondsen opgericht en LIOF voert het beheer daarover deze MKB-fondsen: het MKB-Leningfonds, het Limburg Business Development Fund (LBDF) en het Limburg Start-up Capital Fund (LSCF). De twee eerstgenoemde fondsen zijn bijna aan het einde van hun looptijd en worden dan opgeheven. Het LSCF is in 2022 gestart als opvolger van het LBDF en financiert MKB-ondernemingen/start-ups die een innovatie, gericht op de maatschappelijke transitie, willen doorontwikkelen en/of naar de markt willen brengen. Eén subfonds van het LSCF, het Limburg Vroege Fase Financieringsfonds (LVFF), wordt onder gelijke condities gefinancierd door het Ministerie van EZK en de Provincie (ieder € 5 mln.). Het LVFF kan financieringen aan het (startende) MKB verstrekken tot 1 april 2025. Wij zullen in 2024 samen met LIOF en het Ministerie van EZK de resultaten evalueren van het LVFF en onderzoeken of een vervolgfonds opgericht moet worden. Het Ministerie van EZK heeft reeds middelen gereserveerd om een cofinanciering te verstrekken. De provinciale financiering van het fonds zal naar verwachting weer (maximaal) € 5 mln. bedragen.
- Benutten van Brightlands Venture Partners (BVP).
De Provincie Limburg participeert zelf in een drietal venture capital fondsen van BVP: Chemelot Ventures, Brightlands Agrifood Fund (BAF) en BVP Fund IV. Deze drie fondsen worden uitgevoerd door BVP en zijn gericht op financiering van startups en scale-ups op en rondom de Brightlands campussen. Chemelot Ventures eindigt in 2026 en is opgevolgd door BVP Fund IV. BAF kan vanaf oktober 2023 geen nieuwe investeringen meer verstrekken. Samen met BVP en de andere aandeelhouders evalueren wij komende periode de inzet van BAF en afhankelijk van de uitkomsten daarvan, gaan wij aan de slag met de mogelijke oprichting van een vervolgfonds. Voor de provinciale participatie in een vervolgfonds gaan wij uit van een bedrag van € 5 mln. Wij ondersteunen het gezamenlijke initiatief van de Brightlands campussen en LIOF: BrightStart (versnelling van startups; werknaam) met deze financieringsinstrumenten.

4.2.3 Actielijn 3: Innovaties in het brede MKB

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 2,0 miljoen.

Wij stimuleren en faciliteren het brede Limburgse MKB om innovaties door te voeren, gericht op de transitie. Wij streven daarbij naar een Limburgs bedrijfsleven dat vanuit zichzelf wil innoveren en optimaal gebruik maakt van de beschikbare instrumenten en ondernemersnetwerken. Dat doen we in samenwerking met belangenorganisaties als LWV en MKB Limburg en met mede-overheden.

Wat gaan we doen

→ Actieagenda MKB-Dienstverlening 2024-2026

In juni 2022 is het advies 'Dienstbare Dienstverlening' van het Comité voor Ondernemerschap verschenen. In vervolg daarop heeft de minister van EZK een Kwartiermaker aangesteld. In samenspraak met uitvoeringsorganisaties en medeoverheden is de 'Actieagenda MKB Dienstverlening 2024 -2026' opgesteld. Deze actieagenda is gericht op verbetering van de dienstverlening aan het brede MKB om de transitie te kunnen realiseren. De agenda biedt voldoende ruimte om samen met gemeenten en overige stakeholders (zoals bijvoorbeeld 'trusted advisors') regionale inkleuring aan deze agenda te geven. De Provincie neemt de coördinerende rol en gaat daartoe verkennende gesprekken voeren met de Limburgse gemeenten, triple helix organisaties, ondernemersorganisaties, KvK en RVO, om in nadere afstemming met elkaar te komen tot een efficiënte en effectieve inzet van de gezamenlijke dienstverlening aan het MKB, gericht op de transitie. Vanuit dat belang willen wij samen met andere actoren bezien of en op welke manier de onderlinge samenwerking en afstemming verder verbeterd kan worden om zo de effectiviteit van de ondersteuning van het MKB te vergroten, bijvoorbeeld door samenwerking tussen regionale triple helix'en te onderzoeken. Wij treden daarbij niet in de rol en verantwoordelijkheden die reeds bij anderen zijn belegd.

→ MKB Duurzaamheidsfonds

De Provincie gaat de komende periode werk maken van aanhaking op het initiatief voor MKB Duurzaamheidsleningen dat in Overijssel succesvol is. De kredietorganisatie Qredits geeft uitvoering aan deze MKB Duurzaamheidsleningen van provincie Overijssel en het Energiefonds Overijssel. Met een budget van € 5 mln. zijn ca 120 ondernemers geholpen met investeringen in zonnepanelen, isolatie, warmtepompen en dergelijke.

Middelen

Voor de activiteiten in deze drie actielijnen is vooralsnog de inzet van € 12,0 mln. uit de programmareserve Economie voorzien.

Een veerkrachtige, toekomstbestendige en wendbare Limburgse economie, met stevige ambities als het gaat om slimme en duurzame innovaties.

Innovaties voor de maatschappelijke opgaven

- In 2027 is de innovatiekracht van het Limburgse MKB verbeterd, waardoor ondernemers via maatschappelijk verantwoorde innovaties en ondernemerschap bijdragen aan een duurzaam, circulair, gezond en digitaal Limburg.
- In 2027 zijn er meer startende innovatieve ondernemers vanuit de ecosystemen, het onderwijs en via acquisitie, allen gericht op de transities.
- In 2027 is er voor Limburg een dekkend financieringsinstrumentarium voor startende ondernemers.

- In 2026 start een nieuw MKB-Innovatieprogramma gericht op het brede MKB.
- In 2027 hebben wij bedrijven ondersteund bij innovatieve grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten in euregionaal verband.
- In 2027 hebben wij via onze instrumenten 300 ondernemingen gestimuleerd om (in samenwerking met kennisinstellingen) innovatieve projecten te starten op één of meer van de vijf maatschappelijke transities.
- In 2027 hebben wij 30 nieuwe start-ups en scale-ups ondersteund met inzet van fondsen en programma's in Limburg.
- In 2027 is een MKB Duurzaamheidsfonds in werking.
- In 2027 hebben wij samen met de Limburgse gemeenten, triple helix organisaties, ondernemersorganisaties, KvK en RVO een efficiënte en effectieve gezamenlijke dienstverlening aan het MKB, gericht op de transities, gerealiseerd. Wij vervullen daarin een coördinerende rol.

1. Innovatief bedrijfsleven (4.2.1)

- We zetten LIOF gericht op MKB-innovatie en bedrijfs ondersteuning.
- We nemen deel aan de landelijke MKB MIT.
- We nemen deel aan de Europese programma's als partner en cofinancier.

2. Innovatieve ecosystemen (4.2.2)

- We zetten LIOF voor participaties en financieringen.
- We zetten de BVP-fondsen in.

3. Innovaties in het brede MKB (4.2.3)

- Op basis van de Actieagenda MKB-Dienstverlening 2024-2026 gaan we samen met onze partners de dienstverlening aan het MKB in Limburg verbeteren.
- We richten een MKB Duurzaamheidsfonds in.

Een gezonde arbeidsmarkt

5.1 Inleiding en ambities

Een 'gezonde arbeidsmarkt' is een arbeidsmarkt waarin iedere (nieuwe) Limburger in staat is om een duurzame werkplek te vinden, mee te kunnen bewegen met veranderingen en zichzelf verder te ontwikkelen. Daarvoor moet er voor iedereen een plek zijn waar je terecht kan voor advies en hulp. Als student, als werkzoekende, of als werknemer. Dat noemen we een dekkende basisinfrastructuur. De afgelopen periode heeft de Provincie Limburg samen met partners op de arbeidsmarkt zoals onderwijsinstellingen, werkgevers, en arbeidsmarktregio's hierin sterk geïnvesteerd. We hebben ons met name ingezet op de lacunes: onderdelen waarbij nog geen of in beperkte mate een andere partners een (wettelijke) verantwoordelijkheid heeft. Dit heeft bijvoorbeeld geleid tot initiatieven zoals Leo Loopbaan en Limburg Leert. De komende periode bouwen we voort op deze basis.

05

Hierbij gaan we uit van de belangrijkste structurele opgaves op de arbeidsmarkt, die ontstaan als gevolg van demografische ontwikkelingen, snelle veranderingen van banen, en een veranderende economische context die kan leiden tot verandering van vraag in een bepaalde sector. Zie bijvoorbeeld ook paragraaf 2.2.4 Human capital & onderwijs voor de circulaire economie.

In 2022 hebben we een uitgebreide verkenning van de Limburgse arbeidsmarkt uitgevoerd²². Tijdens deze verkenning hebben we gesproken met bedrijven, arbeidsmarktpartners (zoals UWV, arbeidsmarktregio's vakbonden en werkgeversorganisaties), onderwijs, en een aantal andere stakeholders. Op basis hiervan hebben we de volgende opgaves geformuleerd:

- **De onderwijsopgave:** borgen dat Limburg een dekkend, toekomstbestendige en responsieve onderwijs- en kennisinfrastructuur behoudt en blijft door ontwikkelen ondanks ontgroening.
- **De kwalitatieve opgave:** zorgen voor opgeleide vakmensen en kenniswerkers afgestemd op de vraag vanuit het bedrijfsleven en organisaties gericht op de transities.
- **De kwantitatieve opgave:** zorgen voor voldoende arbeidskrachten om al het werk te kunnen doen.

²² Mededeling portefeuillehouder inzake verkenning arbeidsmarkt (toezegging 9028), brief gedeputeerde Satijn van 14-3-2023 (GS DOC-00386594) Limburg - iBabs RIS (bestuurlijkeinformatie.nl)

Op elk van deze opgaves hebben we gewerkt aan een basisinfrastructuur. De komende periode leggen we de focus op verbinding van het arbeidsmarkt- en onderwijsbeleid op de sociaal maatschappelijke opgaves:

- **Onderwijsopgave:** een meer toekomstbestendig onderwijslandschap (mbo-hbo-wo) in Limburg dat de transitie ondersteunt (kennis als brandstof voor innovatie) en minder kwetsbaar is voor de rigiditeit van het nationale systeem en met aanhaling van bedrijfsleven. Een onderwijslandschap dat ook binnen de demografische realiteit van Limburg in staat is om mensen op te leiden zodat deze goed blijven aansluiten op de behoeften in de regio;
- **Kwalitatieve opgave:** Het beter op peil houden van kennis en vaardigheden ('leven lang ontwikkelen'), waarmee een bredere inzetbaarheid in een voortdurend veranderende arbeidsmarkt wordt bereikt. Blijven leren en ontwikkelen wordt gestimuleerd en is makkelijk toegankelijk, voor iedereen. Bedrijfsleven en onderwijs zijn hier samen voor verantwoordelijk;
- **Kwantitatieve opgave:** een betere balans tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Een dynamiek waarin de vraag naar personeel onderdeel is van strategisch HR beleid.

Om doelmatige interventies in te zetten waar de Limburgse inwoner en het Limburgse bedrijfsleven iets aan heeft, is het belangrijk dat we goed weten waar de echte knelpunten zitten. De beschikbaarheid van goede arbeidsmarktdata is daarvoor essentieel. De beschikbare data is echter op dit moment niet goed georganiseerd en ontsloten rondom de maatschappelijke opgaves. Dat maakt een goede analyse lastig. Een eerste stap is ervoor zorgen dat dit wel inzichtelijk is. Per maatschappelijke opgave brengen we daarom de data op een bruikbare manier in kaart, en ontsluiten we deze via een openbaar toegankelijk platform. Hiermee kunnen we vervolgens bepalen in welke beroepen de uitdagingen zitten, hoe bedrijven hiermee aan de slag kunnen, hoe het Limburgse onderwijs hierop kan inspelen en welke interventies vanuit arbeidspartners uitgevoerd kunnen worden. Dit beleidskader geeft daarmee ook invulling aan het opstellen van een Strategische Arbeidsmarktagenda.

5.2 Actielijnen en inzet

We gaan met dit uitvoeringsprogramma bijdragen aan de arbeidsmarkt-opgaven via drie actielijnen:

Actielijn 1: Toekomstbestendige onderwijsinfrastructuur

Actielijn 2: Toekomstbestendige en wendbare beroepsbevolking

Actielijn 3: Vraag en aanbod in balans

5.2.1 Actielijn 1: Toekomstbestendige onderwijsinfrastructuur

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 4,0 miljoen.

Onderwijs is een belangrijke sleutel om de arbeidsmarktoverdagingen aan te gaan. Goede scholing voor jongeren, de werkende beroepsbevolking, werkzoekenden, en nieuwkomers waarvan kennis en vaardigheden niet of onvoldoende aansluiten bij de huidige en toekomstige arbeidsmarktvraag is cruciaal.

Een toekomstbestendige onderwijsinfrastructuur kan adequaat, responsief en flexibel inspelen op de vraag vanuit de arbeidsmarkt, anticipeert op de toekomstige ontwikkelingen in die markt en de maatschappij en maakt gebruik van de kans van de grensligging. Mede door de demografische ontwikkelingen staat de scholingsinfrastructuur onder druk. De initiële instroom in het beroeps-onderwijs (mbo en hbo) daalt al geruime tijd. Dit zorgt ervoor dat, mede gezien de huidige bekostigingssystematiek in het onderwijs, het in stand houden van een brede regionale opleidingsinfrastructuur een uitdaging is.

De provincie initieert en onderneemt vanuit diverse provinciale beleidskaders zelf een aantal activiteiten voor en met het onderwijs in Limburg. Vanuit het economisch kader zal gezorgd worden voor bundeling en coördinatie van de verschillende eigen provinciale acties en initiatieven om zo tot een effectieve inzet te komen en overlap en doublures te voorkomen.

Wat gaan we doen

→ Samenwerking

- We creëren het organiserend vermogen om de Limburgse onderwijsinstellingen (mbo, hbo, en wo) samen en op gelijkwaardige basis, een Limburg-brede agenda te laten opstellen aangaande zowel onderwijsinfrastructuur als opleidingsaanbod gericht op de uitdagingen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Hiervoor organiseren we een bestuurlijke tafel onderwijs met vertegenwoordiging vanuit alle mbo-, hbo- en wo-instellingen actief in Limburg. Hiervoor is al een stevige basis gelegd bij de Educatieve Agenda Limburg (EAL).
- We stimuleren een betere aansluiting en samenwerking van het onderwijs (incl. po en vo) op majeure provinciale ontwikkelingen. Als het gaat om de Brightlands campussen dan bouwen we voort op de valorisatie van de Kennis As-projecten richting het brede onderwijsveld, waarbij we sturen op de versterking van het beroepsonderwijs op (onderzoek)thema's van de Brightlands campussen. Hierbij zetten we in op onderwijsinnovatie en vernieuwende vormen van kennisoverdracht, zoals innovatieve onderwijsconcepten waarbij onderwijs en onderzoek gecombineerd worden in praktijk leeromgevingen.
- We geven opvolging aan de Vakmanschapsagenda MBO Limburg 2030 en maken de koppeling met maatschappelijke opgaven. Dit in samenwerking met alle mbo's in Limburg, waarbij doorlopende leerlijnen de vakmanschapsagenda verder kunnen versterken en positioneren.
- We bouwen voort en schalen bestaande publiek-private samenwerkingen in Limburg op, en zoeken hierbij aansluiting bij de daarvoor beschikbare nationale en Europese fondsen (bijvoorbeeld Nationaal Groeifondsproject 'Opschaling PPS-en' van Katapult met daarin het Limburgs project SNEL, Rijksinvesteringsfonds MBO).
- We trekken samen met het onderwijs (mbo, hbo en wo) op richting het Rijk, om de financieringsproblematiek aan te kaarten. Hierbij richten we ons zowel op de algemene financieringsstructuur, als op meer specifieke onderwerpen kwetsbare jongeren (NEET/VSV) en nieuwkomers. Deze doelgroepen vragen relatief veel inzet van het mbo, zonder dat hier een adequate financiering tegenover staat.
- Het (beroeps)onderwijs is een cruciale partner binnen de regionale economische agenda's van Noord-, Midden en Zuid-Limburg. We zetten daarom in op maximale aanhaking en betrokkenheid van de onderwijsinstellingen. Hiervoor werken we samen met de arbeidsmarktregio's.
- De provincie zal jaarlijks in gesprek gaan met po-vo om behoeften op te halen en waar nodig dit aan te kaarten bij het Ministerie van OCW of andere instanties. Bekeken wordt of een verbinding mogelijk is met de doorontwikkeling van Educatieve Agenda Limburg waar po-vo al aan tafel zit.

→ **Leven Lang Ontwikkelen (LLO)**

- We stimuleren en motiveren het beroepsonderwijs om door te pakken op het thema “Leven lang Ontwikkelen” (onder meer via de skillsaanpak) en het onderwijs waar nodig anders in te richten (hybride leeromgevingen, digitaal, modulair en flexibel). Speciale aandacht gaat hierbij uit naar onderwijsinnovatie en docent professionalisering. Onderwijsinnovatie kan versterkend werken voor het huidige onderwijsaanbod, maar ook helpen bij LLO (zie actielijn 2).

→ **Trinationaal onderwijs**

- De grens is onze kans om in samenwerking met euregionale onderwijspartners een trinationale kennisinfrastructuur te realiseren om enerzijds carrièrekansen van onze inwoners te vergroten en anderzijds de bijzondere ligging van Zuid-Limburg en haar onderwijsinstellingen daarin als kans te zien. De mogelijkheden hiervoor worden de komende periode verder verkend.

5.2.2 Actielijn 2: Toekomstbestendige en wendbare beroepsbevolking

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 3,0 miljoen.

De beschikbare banen in Limburg passen niet altijd even goed bij de beschikbare beroepsbevolking (werkend of niet werkend). Daar bovenop komen de snelle veranderingen op de arbeidsmarkt. De beroepsbevolking is steeds hoger opgeleid, en de benodigde vaardigheden die nodig zijn om een beroep uit te oefenen zijn altijd in beweging. Daarom zal iedereen moeten blijven leren. Ook zullen bedrijven moeten meebewegen met ontwikkelingen, niet alleen inhoudelijk maar ook op het gebied van personeelsbeleid.

Een toekomstbestendige en wendbare werknemer is in staat mee te bewegen met de veranderingen in een vakgebied en in de maatschappij. Deze actielijn richt zich op de randvoorwaarden die hiervoor nodig zijn, zoals een werkgever met een goed personeelsbeleid en een publieke infrastructuur waar iemand terecht kan voor advies, financiering, of andere hulp zijn voorhanden. We houden hierbij focus op de uitvoering. Activiteiten sluiten aan bij de behoeftes van bedrijven en werknemers.

Wat gaan we doen

→ **Leven lang ontwikkelen (LLO)**

- De afgelopen jaren hebben we samen met de Limburgse arbeidsmarkt- en onderwijspartners geïnvesteerd en gebouwd aan een Limburgse LLO infrastructuur via Leo Loopbaan en Limburg Leert. De komende jaren ondersteunen we de betrokken partners om hierop voort te bouwen, zodat elke inwoner van Limburg, op elk niveau, zich kan blijven ontwikkelen.

- We stimuleren de verankering van Leo Loopbaan en Limburg Leert door verbinding op deze bestaande initiatieven te stimuleren bij nieuwe activiteiten/subsidieaanvragen. Daarnaast zetten we in op de aanhaking van deze partners binnen regionale economische agenda's van Noord-, Midden en Zuid-Limburg.
- LLO is een belangrijk thema in nationale en Europese fondsen. We sluiten optimaal aan bij ontwikkelingen binnen relevante lopende groeifondsprojecten (zoals de LLO Katalysator en kansen in andere (Europese) programma's).
- We werken actief samen met andere provincies om een landelijk dekkende LLO infrastructuur te realiseren, en te komen tot een structurele dekking voor opleidingen van individuen.
- Bij Leven Lang Ontwikkelen hebben we oog voor de basisvaardigheden van mensen (zoals lezen, schrijven en rekenen), en we gaan in overleg met partners in het werkveld om dit thema te agenderen.

→ **Strategisch HRM beleid**

- We zetten in op het faciliteren van werkgevers bij het voeren van strategisch HRM-beleid. Hierbij maken we gebruik van de netwerken van arbeidsmarktpartners als de arbeidsmarktregio's en Leo Loopbaan. We hebben daarbij aandacht voor ontwikkelingen als digitalisering en vitaliteit van werknemers.
- We sluiten aan bij netwerken van bedrijven om zo goed mogelijk in te kunnen spelen op behoeftes bij werkgevers.

→ **Regionale samenwerking**

- We zorgen voor structurele bestuurlijke afstemming met arbeidsmarktpartners (als UWV, arbeidsmarktregio's, werkgeversorganisaties en vakbonden) op basis van behoefte en actualiteit.
- We organiseren tweejaarlijks een bijeenkomst of event waarin Limburgse de stakeholders die zich bezighouden met onderwijs en arbeidsmarkt, elkaar kunnen ontmoeten en kennis kunnen delen.

5.2.3 Actielijn 3: Vraag en aanbod in balans

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 3,0 miljoen.

²³ www.arbeidsmarktinzicht.nl

²⁴ www.arbeidsmarktinzicht.nl

²⁵ www.arbeidsmarktinzicht.nl/limburg/uwv-regio-in-beeld-2023

De arbeidsmarkt heeft een grote kwantitatieve opgave: het tekort aan mensen is groot en voelbaar. Voldoende personeel is een belangrijke succesfactor voor het slagen van de transitie. De arbeidsparticipatie (het aandeel mensen dat werkt of hiervoor beschikbaar is) stijgt al enkele jaren, en zit op het hoogste niveau in (minimaal) de afgelopen 10 jaar²³. De potentiële beroepsbevolking daalt echter structureel, onder andere door vergrijzing²⁴. Naar verwachting zal de ontwikkeling van het aantal banen in 2024 stagneren of dalen²⁵. Daarmee wordt het bepaald niet makkelijker voor werkgevers om hun vacatures in te vullen. Tot 2026 verwacht het UWV daarom knelpunten in personeel voor beroepen in de zorg, onderwijs en techniek. Ook zijn er beroepen waarvoor geen knelpunten worden verwacht, zoals verkoopmedewerkers of administratief medewerkers. Met name in sectoren die erg gevoelig zijn voor economische schommelingen kan de situatie snel veranderen. Beroepen waarbij de vraag wordt gedreven door langdurige trends, zal de krapte mogelijk langer aanhouden.

Wat gaan we doen

→ Euregionale arbeidsmarkt

- We zetten ons in voor een omgevingecosysteem waarbij de Limburger zich optimaal kan bewegen op de Euregionale onderwijs-arbeidsmarkt. Conform het ‘convenant financiering Grensinfopunten’ evalueren we samen met de GIP’s of de financiering nog adequaat is voor de actuele situatie, en hebben oog voor actuele ontwikkelingen bij deze partijen.
- We gebruiken de grens als kans voor de versterking van werkende Limburgers.

→ Internationale werknemers

- We hebben oog voor de impact van internationale werknemers en nieuwe Limburgers op de arbeidsmarkt, zoals arbeidsmigranten, statushouders of internationale studenten. We zorgen voor goede arbeidsmarktdata en kennis op dit onderwerp.

→ Arbeidsmarktparticipatie

- We gaan in gesprek met arbeidsmarktregio’s welke rol Provincie Limburg kan hebben en op welke manier in het vergroten van de arbeidsmarktparticipatie van groepen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt.

→ Human capital

- We sluiten aan bij landelijke programma’s en actieplannen gericht op het terugdringen van tekorten in specifieke sectoren zoals het actieplan Groene en Digitale banen.
- We leggen de focus op maatschappelijke opgaves zoals opgenomen in de andere provinciale beleidskaders zoals (circulaire) economie, de woningbouwopgave, de energietransitie, het sociaal domein en de zorg.
- We werken samen met sectoren en samenwerkingsverbanden van bedrijven om de krapte goed in kaart te brengen. Hierbij hebben we ook oog voor het huidige personeelsbestand op aspecten zoals vitaliteit en uitstroom van kennis.

Middelen

Voor de activiteiten in deze drie actielijnen is vooralsnog de inzet van € 10,0 mln. uit de programmareserve Arbeidsmarkt en Onderwijs voorzien.

Onderdeel in de doelenboom Werken aan een toekomstbestendige economie

Maatsch.
opgave

Een veerkrachtige, toekomstbestendige en wendbare Limburgse economie, met stevige ambities als het gaat om slimme en duurzame innovaties.

Een gezonde arbeidsmarkt

Doelstelling

- In 2027 is de flexibiliteit en robuustheid van de onderwijsinfrastructuur (MBO, HBO en WO) in Limburg versterkt en vergroot.
- In 2027 is er een LevenLangOntwikkelen-infrastructuur die de inwoners van Limburg in staat stelt om hun kennis en vaardigheden op peil te houden.
- In 2027 werken onderwijs, bedrijfsleven en overheid samen aan de kritische factor human capital bij het doen slagen van de transities.

Resultaat

- In 2027 is er een Bestuurstafel Onderwijs met alle hoger- en beroepsonderwijsinstellingen gerealiseerd die 2x per jaar bij elkaar komt.
- In 2027 is een nadere uitwerking van de Vakmanschapsagenda MBO 2030 opgesteld met alle MBO-instellingen (Yuverta, Vista, Gilde) in Limburg.
- In 2027 realiseren we 4 arbeidsmarkt- en onderwijsprojecten binnen Rijks- of Europese regelingen.
- In 2027 is er een provinciebrede infrastructuur voor Leven Lang Ontwikkelen, gericht op de Limburgse beroepsbevolking en werkgevers.
- In 2027 zijn er 2 arbeidsmarkt-evenementen met telkens minimaal 100 HR-professionals georganiseerd.
- In 2027 is er een robuuste infrastructuur voor grensinformatie met ondersteuning van de Provincie.

Activiteiten

1. Toekomstbestendige onderwijsinfrastructuur (5.2.1)

- We bevorderen de samenwerking tussen onderwijsinstellingen via een Bestuurstafel Onderwijs.
- We bevorderen de betrokkenheid van het gehele onderwijsveld op majeure provinciale ontwikkelingen, zoals Brightlands, Einstein Telescoop en VDL Nedcar.
- Samen met het MBO komen we tot een nadere uitwerking van de vakmanschapsagenda MBO 2030.
- We stimuleren de opzet van nieuwe en schalen bestaande Publiek Private Samenwerkingen in het onderwijs in Limburg op.
- De provincie zal jaarlijks in gesprek gaan met po-vo om behoeften op te halen.
- We stimuleren de verdere aanhaking van het mbo, hbo en wo op het thema Leven Lang Ontwikkelen.
- We verkennen de mogelijkheden van een trinationale kennisinfrastructuur.

2. Toekomstbestendige en wendbare beroepsbevolking (5.2.2)

- We stimuleren een verdere verankering van de Limburgse LLO-infrastructuur via Leo Loopbaan en Limburg Leert.
- We werken samen met andere provincies om een landelijk dekkende LLO-infrastructuur te organiseren.
- Bij Leven Lang Ontwikkelen hebben we ook voor de basisvaardigheden van mensen (zoals lezen, schrijven en rekenen), en we gaan in overleg met partners in het werkveld om dit thema te agenderen.
- We stimuleren strategisch HRM-beleid van werkgevers.
- We zorgen voor structurele bestuurlijke afstemming met arbeidsmarktpartners (als UWV, arbeidsmarktregio's, werkgeversorganisaties en vakbonden).
- We organiseren tweemaal een arbeidsmarkt-evenement.

3. Vraag en aanbod in balans (5.2.3)

- Conform het 'convenant financiering Grensinformatiepunten' evalueren we samen met de GIP's of de financiering nog adequaat is voor de actuele situatie.
- We sluiten aan bij landelijke programma's en actieplannen gericht op het terugdringen van tekorten in specifieke sectoren zoals het actieplan Groene en Digitale banen.
- We gaan in gesprek met arbeidsmarktregio's welke rol Provincie Limburg kan hebben in het vergroten van de arbeidsparticipatie van mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt.
- We werken samen met sectoren en samenwerkingsverbanden van bedrijven om de krapte goed in kaart te brengen.

Een gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg

6.1 Inleiding en ambities

We zijn trots op onze Limburgse land- en tuinbouw die behoort tot de top van de wereld. De sector heeft zich in de afgelopen decennia meermaals opnieuw uitgevonden en zal dit de komende jaren opnieuw moeten doen. De Limburgse agrarisch ondernemers zijn hierbij een essentieel onderdeel van de oplossing voor alle uitdagingen die landen in het landelijk gebied. Ondernemers die de komende jaren willen doorgaan met ondernemen, of daarmee willen starten, hebben hun blik op de toekomst gericht. Als provincie willen we juist deze groep ondernemers, waaronder ook de PAS-melders en piekbelasters, helpen met het realiseren van deze toekomstplannen. Vanuit het beleidskader Landelijk Gebied doen we dit toepassings- en uitvoeringsgericht, mits de noodzakelijke middelen van het Rijk daarvoor beschikbaar komen; vanuit dit beleidskader richten we ons op de doorontwikkeling van (bewezen) conceptuele ontwikkelingen en implementeerbare innovaties bij de koplopers en innovators van de sectoren. Daarnaast achten we het in het belang van de Limburgse agrariër dat hij maximaal gebruik kan maken van kennis en informatie die hem ondersteunt bij het maken van duurzame investeringsbeslissingen voor zijn bedrijf.

Binnen dit beleidskader streven we ernaar om de middelen die hieraan verbonden zijn zo veel mogelijk te laten landen op het boerenerf.

06

Groen als Gras

In Zuid-Limburg bundelt het 'schuuroverleg' de krachten van vooruitstrevende melkveehouders. Samen brainstormen ze over oplossingen voor specifieke uitdagingen zoals erosie, bodemkwaliteit en groengasproductie. In samenwerking met het Netwerk Praktijkbedrijven en de WUR ontstond de visie "Toekomstperspectief melkveehouderij (zuid-)Limburg." Deze visie vormt de basis voor projecten die passen bij de gebiedsaanpak. Van regionale bouwplannen tot gezamenlijke groengasproductie en het behoud van grasland. Ondernemers en onderzoekers slaan de handen ineen, visualiseren de effecten en integreren de resultaten in hun bedrijfsvoering. Zo draagt deze aanpak bij aan werkgelegenheid, een divers landschap met grazende koeien, en verbetering van biodiversiteit en waterhuishouding.

Brightlands Campus Greenport Venlo blijft een belangrijk ecosysteem voor de Limburgse land- en tuinbouw. Deze wordt meer in samenhang met de andere drie Brightlands campussen benaderd als majeure integrale ontwikkeling, zoals beschreven in paragraaf 7.2.

6.1.1 Basis voor dit beleidskader

²⁶ <https://www.limburg.nl/onderwerpen/land-en-tuinbouw/provinciaal-landbouw-beleid-ambities/>

Het beleidskader Limburgse landbouw- en agrifoodsector 2020-2023 'Koers naar de toekomst'²⁶ is een goede onderlegger voor het beleid van de komende bestuursperiode. Het beschreven beleid zetten we dan ook voort, maar herijken we waar nodig. Hierbij stimuleren we ontwikkelingen die bijdragen aan:

1. Beter verdienvermogen van de Limburgse agrofoodketen; economisch perspectief in balans met ecologische doelen
2. Lagere uitstoot van emissies naar lucht, water en bodem én vergroten van biodiversiteit
3. Grotere kennisverspreiding, onderwijsaanbod en gedragsverandering

²⁷ <https://limburg.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Index/8e65dce9-2fb1-41db-b40b-f00ae-a4ab355#187b77f7-a390-47f3-b2b9-7c694d9bcb1a>

Dit sluit ook aan op de beweging die via het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid/Nationaal Strategisch Plan (GLB/NSP) gemaakt wordt naar een toekomstbestendige manier van ondernemen. PS hebben hiervoor in 2022 al middelen vrijgemaakt²⁷ die we in verband brengen met de nieuwe beleidsmiddelen vanuit dit beleidskader. Via deze weg investeren we in productieve investeringen die bijdragen aan de verduurzaming van de landbouwbedrijven, waarbij er extra middelen en gunstigere condities zijn voor de jonge landbouwers. Daarnaast investeren we hierbij ook in samenwerkingsverbanden gericht op innovatieve projecten die een brug slaan tussen praktijk en onderzoek.

6.1.2 Jonge landbouwers

Voor een toekomstbestendige agrarische sector zijn jonge landbouwers en instromers vanuit andere sectoren van belang. Zij dragen bij aan het verder verduurzamen van de landbouw, om te komen tot een vitale en veerkrachtige Limburgse land- en tuinbouwsector en platteland. We realiseren ons dat onze jonge landbouwers nog een lange toekomst voor zich hebben en vaak ook mee willen in de veranderingen die van ze gevraagd wordt.

De focus op jonge landbouwers is ook vastgelegd in het GLB/NSP. Ook hiervoor geldt dat we als Provincie Limburg actief deze doelgroep benaderen om hen te informeren en te stimuleren om gebruik te maken van de instrumenten en middelen die het GLB/NSP hen biedt.

AgroWizard

In de toekomst van de land- en tuinbouwsector spelen datagedreven beslissingen en automatisering een cruciale rol. Precisie landbouw, een verfijnde aanpak waarbij data telers ondersteunt bij nauwkeurige handelingen op het juiste moment en de juiste plaats, transformeert de industrie. AgroWizard leidt deze revolutie met applicaties voor opbrengstmetingen en stamdiktemetingen, zoals de baanbrekende stamdiktemeter voor vrucht- en laanboomtelers. Datagestuurde keuzes resulteren niet alleen in kostenbesparingen en verhoogde opbrengsten, maar bieden ook real-time inzicht in voorraden, waardoor telers hun teeltmanagement kunnen optimaliseren. Een toekomst vol mogelijkheden en rendement voor de moderne teler.

6.1.3 Nationaal en internationaal

Vanuit internationaal perspectief houden we de focus op kansrijke initiatieven om via deze lijn Europese middelen naar Limburg te halen. Daarin maken we wel scherpere keuzes; deze dienen in lijn te zijn met de opgaven en richting die we bovenstaand hebben beschreven. Deze binnenlandse opgave vraagt om een sterke gezamenlijke netwerkvorming (en lobby) met medeoverheden, sectoren en andere stakeholders in Nederland.

Via het inzetten van middelen vanuit een blijversbudget beogen we een weg naar de toekomst voor te bereiden voor de Limburgse agrariërs. We richten ons op het vullen van een instrumentenkoffer voor agrariërs die toekomstgerichte bedrijfsinvesteringen moeten doen en hierbij rekening moeten houden met de opgaven zoals beschreven in het NPLG/LPLG. De doelgroep hierbij zijn de koplopers/innovatoren in de diverse sectoren.

We achten het van belang dat blijvende agrarische ondernemers maximaal in de gelegenheid gesteld moeten worden om aanspraak te maken op middelen die door het Rijk en Europa beschikbaar worden gesteld ten behoeve van de transitie in de landbouw. We maken een deel van het blijversbudget vrij om als hefboom te gebruiken naar externe financiering. Belangrijke budgetten hierbij zijn de middelen vanuit het NSP en Rijksregelingen ten behoeve van de transitie in de landbouw.

6.1.4 Energie

Energiebeschikbaarheid en –gebruik is ook voor de landbouw een groot thema. De grootverbruikers van energie, met name de glastuinbouw, zijn gebaat bij een snelle transitie naar een energieneutrale, of zelf positieve, toekomst.

Tegelijk is zij ook producent van energie en warmte, waarbij zij aanzienlijk bijdraagt aan de balans tussen vraag- en aanbod op het net. De sector heeft voor haar energietransitie zelf al landelijke ambities geformuleerd en afspraken getekend. Gezien het belang van de sector voor economie en een efficiënte en groene voedselvoorziening, steunen wij de sector, daar waar mogelijk, bij de voorgenomen innovaties en transitie. Hiervoor is het van belang om krachten te bundelen door (nationaal) netwerken te vormen. Voor innovatie, uitrol en implementatie zijn diverse nationale en Europese regelingen, onder meer uit het GLB NSP, inzetbaar. Dit onderdeel is ook nauw gekoppeld aan het beleidskader Energie.

6.2 Actielijnen en inzet

6.2.1 Actielijn 1: Opgavegericht innoveren

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 6,5 miljoen.

Om tot bedrijfsinvesteringen te komen, is het zaak om kansrijke en bewezen concepten en innovaties voor handen te hebben, die juridisch houdbaar zijn. We ondersteunen koplopers en innovatoren in de sectoren die hun nek uitsteken om de weg voor te bereiden voor een bredere uitrol. We investeren in het marktrijp maken van conceptuele ontwikkelingen en innovaties in de landbouw (doorontwikkelen van kennis en nieuwe technieken/concepten) én investeren in de verspreiding van (bewezen) technieken en concepten. Hiermee beogen we een stimulering van het gebruik en toepassing van deze gewenste technieken en concepten en de hierbij horende gedragsverandering.

Deze actielijn heeft een sterke verbinding met het beleidskader ‘Perspectief voor het Landelijk Gebied’. De innovaties en concepten zoals hierboven beschreven moeten onderdeel zijn van het perspectief voor een individueel ondernemer. Onder dit beleidskader maken we deze concepten marktrijp, voor een bredere uitrol zijn vaak veel meer middelen nodig dan beschikbaar binnen dit beleidskader. De financiering voor de uitvoering (en daarmee brede uitrol) valt daarom onder het beleidskader ‘Perspectief voor het Landelijk Gebied’, waar

ingezet wordt op de Rijksmiddelen om dit mogelijk te maken. We zien het opzetten van een gestructureerde aanpak rondom het Blijverspectief, zoals beschreven in het beleidskader Perspectief voor het Landelijk Gebied, als voorbeeld van een belangrijke conceptuele ontwikkeling om de transitie op het boeren erf te stimuleren.

In de aanpak van deze actielijn werken we zeer nauw samen met het Rijk, overige provincies en sectoren. Met name het toetsen van kansrijkheid en het borgen hiervan is een Rijkstaak en -verantwoordelijkheid.

Zowel innovaties als concepten moeten enerzijds voldoende perspectief voor de onderneming bieden in de vorm van een verdienmodel, maar ook bijdragen aan de ecologische doelen, geformuleerd in het LPLG, waarbij het gaat om emissiereductie naar lucht, water en bodem. Daarnaast is de rol van dierenwelzijn in de veehouderij een belangrijk thema om mee te nemen in de toekomstige ontwikkeling van veehouderijen. Dit leidt tot een balans tussen People, Planet en Profit.

Biocirculaire Economie Limburg

De provincie Limburg richt zich op biocirculaire economie, waarbij traditionele teelten en nieuwe gewassen worden ingezet voor de bouw, eiwittransitie en vergroening van de chemie. Het Impuls Biocirculaire Economie Limburg (IBEL) programma, uitgevoerd door LIOF, ondersteunt ondernemersgroepen zoals het Platform tuinbouwreststromen, het Platform Nieuwe Teelten, Building Balance Limburg en Insect Valley.

Samen met LIOF en andere partijen werken zij aan financierbare businessplannen en ketenvorming om vraag en aanbod in balans te brengen. Voorbeelden zijn miscanthus en vezelhennep voor bouwtoepassingen en veldbonen, lupine voor de eiwittransitie. De provincie sloot zich in 2022 aan bij de Green Bean Deal om dit te stimuleren.

Wat gaan we doen

- Investeren in initiatieven die meer toegevoegde waarde geven aan agrofood producten of de gehele keten; "Made in Limburg"
- Investeren in vernieuwende toekomstgerichte concepten op het gebied van natuurinclusieve landbouw, regeneratieve landbouw, biologische landbouw en dierwelzijn
- Investeren in concepten die bijdragen aan een integrale emissiereductie in de veehouderij, op het gebied van stal, mestverwerking en –verwaarding en –aanwending.
- Ten behoeve van de brede uitrol, ondersteunen we kansrijke initiatieven van koplopers en innovatoren om te komen tot een krachtige implementatiestrategie. Hierbij is met name aandacht voor het wegnemen van juridische hobbels, financiering en daarmee sluitende businesscase.

6.2.2 Actielijn 2: Strategisch verbinden

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 2,5 miljoen.

Ten behoeve van het doorontwikkelen van kansrijke innovaties en concepten is het van belang effectief te zijn. Dat betekent dat we niet het wiel opnieuw uitvinden, maar zorgen voor strategische aanhaking bij (landelijke) samenwerkingsvormen en netwerken die bijdragen aan het vinden van oplossingen voor doelen die ook voor de Limburgse land- en tuinbouw relevant zijn.

Daarnaast verbinden we Limburgse ondernemers actief aan kennis, informatie en middelen die beschikbaar zijn op Rijksniveau of Europees. We beogen ondernemers aan te sluiten op relevante ecosystemen waar door kennisdeling een versneling kan plaatsvinden van de doorontwikkeling van innovaties en concepten. Hierbij maken we ook gebruik van het instrumentarium dat het LIOF biedt.

Wat gaan we doen

- We herijken het bij LIOF belegde instrumentarium. Waar nog hiaten liggen, zorgen we voor passende aanvulling.
- We stellen een communicatiestrategie op richting onze Limburgse agrarische ondernemers, waarbij we beogen om hen op een laagdrempelige manier te informeren over kennis, informatie en regelingen. Hierbij leggen we met name de koppeling naar de interventies (regelingen) vanuit het GLB/NSP.
- We zoeken naar een geschikt platform om continu in overleg te blijven met de belangrijkste stakeholders over het perspectief van de 'blijvers' in Limburg.
- Actief bijdragen aan en investeren in netwerken die bijdragen aan oplossingen voor de Limburgse opgaven en doelen op het gebied van agrofood.
- Met de belangrijkste stakeholders ontwikkelen we een visie op de Limburgse tuinbouw, waaraan we ook een uitvoeringsagenda koppelen.

Familiebedrijf Claessens-Jenniskens

Familiebedrijf Claessens-Jenniskens Pluimveebedrijven, actief sinds 1985, koestert traditie en innovatie. Generaties bouwen samen aan een duurzame toekomst, waar gezonde dieren en milieu centraal staan. Recentelijk lanceerden ze een baanbrekend idee: een nieuw houderij-concept, OneFarm. Hier worden kippen geboren en leggen ze later hun eieren op dezelfde locatie. Dit initiatief gaat hand in hand met technologieën voor emissiereductie en circulaire energiestromen. Het Eggsperience Center in Limburg dient als proeftuin voor deze innovaties. Met vastberadenheid streven ze naar optimale bedrijfsvoering, waarbij dierenwelzijn en het reduceren van milieu-impact hoog in het vaandel staan. Als familiebedrijf omarmen ze de toekomst vol vertrouwen.

Hogedraad komkommerteelt

Limburgse en Brabantse komkommertelers bundelden innovatieve krachten voor een omvangrijk onderzoeksprogramma over hogedraad komkommerteelt. Het afgeronde onderzoek focuste op de optimalisatie van LED-belichting, strevend naar een geoptimaliseerd lichtrecept. Bij het onderzoek werd ook genetica, waterhuishouding, en teelt- en klimaatsturing meegenomen. Het samenwerkingsverband van 12 telers en marktpartijen bevorderde kennisdeling en resulteerde in betere energie-efficiëntie, verminderde CO₂-uitstoot en lagere energiekosten per eenheid product. De jaarrond beschikbaarheid van lokale komkommers bevordert afzet en vermindert transport, wat eveneens de CO₂-uitstoot vermindert.

6.2.3 Actielijn 3: Limburgse land- en tuinbouw in beeld

Voor deze actielijn is een budget beoogd van € 1,0 miljoen.

Er gebeurt veel op het gebied van de land- en tuinbouw in Limburg, maar dat is niet altijd even zichtbaar. De grootschalige transitie die de landbouw de komende tijd moet doormaken vraagt dan ook om openheid en transparantie waarmee we wederzijds begrip proberen te creëren tussen boer, burger en consument.

We willen als provincie Limburg initiatieven ondersteunen die bijdragen aan het samenbrengen van boeren en burgers om het vakmanschap van de land- en tuinbouw in al zijn facetten te tonen, waarbij nadrukkelijk wordt ingegaan hoe een bedrijf of sector omgaat met de transitie naar een meer duurzame wijze van produceren. Hierbij is het uitgangspunt: verander iets ten goede en breng mensen samen.

Wat gaan we doen

- Ondersteunen van educatieve initiatieven op het gebied van de Limburgse agrofood voor scholen.
- Ontwikkelen van een communicatiestrategie gericht op het etaleren van koplopers en innovatoren in de Limburgse agrofood met als uitgangspunt; zichtbaarheid als inspiratie. Hierbij ook sterk naar voren brengen wat de rol van de provincie hierbij is en wat er al allemaal gebeurt.
- Ondersteunen van kleinschalige initiatieven die het verhaal van de boer dichterbij de burger brengen.

Gebroeders Van Helvoirt

Marcel en René van Helvoirt runnen een modern melkveebedrijf in Ell met 500 koeien en 325 stuks jongvee. Ze melken driemaal daags in een draaimelkstal en hebben in 2022 een nieuwe stal en monovergister gebouwd. De mestvergister, gestart in 2020 en voltooid in 2021, produceert aardgas uit mest, dat 250 huishoudens voorziet. De broers plannen de modernisering van bestaande stallen voor geoptimaliseerde groengasproductie met als gunstig neveneffect de reductie van emissies en zonder negatieve effecten op dierenwelzijn, gezondheid, weidegang of biodiversiteit. Ze zijn tevreden met hun energie-initiatieven en benadrukken de noodzaak van afgewogen keuzes met respect voor de omgeving.

Familie Hartman

In het Midden-Limburgse Heibloem bestieren Co & Marion Hartman samen met hun zoon Sietse een bloeiend melkveebedrijf. Sietse, als gedreven bedrijfsopvolger, heeft zijn zinnen gezet op een bijzondere transformatie. Zijn passie voor duurzaamheid leidt hem naar de omschakeling van een conventionele melkveehouderij naar een biologische bedrijfsvoering. Hierbij ziet hij in natuurlijke processen de sleutel tot succes. Samen met zijn ouders werkt hij aan de optimalisatie van bodem en bodemleven, het integreren van bomen en het creëren van kruidenrijk grasland. Deze gezamenlijke inspanningen vormen de bouwstenen voor de overgang naar biologische landbouw. De vooruitzichten van een hogere melkprijs, de bevordering van biodiversiteit en de groeiende maatschappelijke waardering vervullen Sietse met optimisme over de toekomst van hun landbouwonderneming.

Middelen

Voor de activiteiten in deze drie actielijnen is vooralsnog de inzet van € 10,0 mln. uit de programmareserve Blijversbudget voorzien.

Onderdeel in de doelenboom Werken aan een toekomstbestendige economie

Maatsch.
opgave

Een veerkrachtige, toekomstbestendige en wendbare Limburgse economie, met stevige ambities als het gaat om slimme en duurzame innovaties.

Gezonde toekomst voor de land- en tuinbouw in Limburg

Doelstelling

- In 2027 is er meer kennis over de land- en tuinbouw in Limburg en daardoor begrip ten aanzien van de sector en de transities.
- Zie verder ook 'Innovaties voor de maatschappelijke opgaven'.

Resultaat

- In 2027 zijn 120 agrarische koplopers en innovatoren ondersteund met het marktrijp maken van kansrijke innovaties en concepten ten behoeve van de transities.
- In 2025 is er een uitgebalanceerd instrumentenpakket beschikbaar bij het LIOF ten behoeve van de transities in de land- en tuinbouw.
- In 2025 is er een communicatiestrategie voor het actief informeren van agrariërs, gericht op kennis, informatie en regelingen, waarmee we de blijvers beogen te bereiken.
- In 2025 is er één Limburgs platform actief waar gesproken wordt over het perspectief van de blijvende ondernemers in de agrarische sector.
- In 2027 zijn er 12 initiatieven van derden ondersteund die gericht zijn op educatie en communicatie tussen boer en burger.

Activiteiten

1. Opgavegericht innoveren (6.2.1)

- Wij investeren in initiatieven die meer toegevoegde waarde geven aan Limburgse agrofood producten of de gehele keten Limburgse agrofood keten ('Made in Limburg').
- Investeren in vernieuwende toekomstgerichte concepten op het gebied van natuurinclusieve landbouw, regeneratieve landbouw, biologische landbouw en dierenwelzijn.
- Investeren in concepten die bijdragen aan een integrale emissiereductie in de veehouderij, op het gebied van stal en verwerking, verwaarding en aanwending van mest.
- We ondersteunen kansrijke initiatieven van koplopers en innovatoren om te komen tot een krachtige implementatiestrategie, met name via het wegnemen van juridische hobbels en het regelen van financiering.

2. Strategisch verbinden (6.2.2)

- We herijken het LIOF instrumentarium en vullen dit waar nodig aan.
- Opstellen communicatiestrategie om Limburgse boeren laagdrempelig te informeren over kennis, informatie en regelingen met een koppeling naar de het GLB/NSP.
- Platform realiseren om continu in overleg te blijven met de belangrijkste stakeholders over het perspectief van de 'blijvers' in Limburg.
- Bijdragen aan en investeren in netwerken voor oplossingen voor de Limburgse agrofood-opgaven.
- Met stakeholders ontwikkelen we een visie op de Limburgse tuinbouw, incl. een uitvoeringsagenda.

3. Limburgse land- en tuinbouw in beeld (6.2.3)

- We ondersteunen educatieve initiatieven op het gebied van de Limburgse agrofood voor scholen.
- We ontwikkelen een communicatiestrategie gericht op het etaleren van koplopers en innovatoren in de Limburgse agrofood.
- We ondersteunen kleinschalige initiatieven die het verhaal van de boer dichterbij de burger brengen.

Majeure integrale ontwikkelingen

Binnen het economisch domein is een aantal programma's en projecten belegd. Deze worden vanuit de provincie integraal, vanuit diverse beleidsvelden aangepakt en kennen vaak een lange tijdshorizon. In deze paragraaf zijn deze bij elkaar gebracht. Het betreft achtereenvolgens: verduurzaming Chemelot, naar een klimaat neutrale en circulaire site, Brightlands, Einstein Telescope, Maastricht Aachen Airport, duurzame verankering VDL/NedCar en Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij.

7.1 Verduurzaming Chemelot - naar een klimaat neutrale en circulaire site

07

Om dit proces vorm te geven is een budget beoogd van € 0,5 miljoen.

Als Provincie zijn wij vanuit meerdere rollen en ambities betrokken en actief bij de Chemelot site. Chemelot is een van de 5 grote industriecusters in Nederland en vervult een belangrijke economische motorfunctie. Door de aanwezigheid van mondiale marktleiders in combinatie met de Brightlands Chemelot Campus en publiek- private samenwerkingsallianties zoals Brightsite en Chemelot Circular Hub is een unieke community ecosysteem gecreëerd. Hierdoor heeft Chemelot een sterke basis om voorop te lopen in de verduurzaming van de industrie en de daarbij behorende energie en grondstoffentransitie. Ook de veiligheid van omwonenden, medewerkers en bezoekers staat daarbij hoog in het vaandel.

Wij zien de ontwikkeling van de site Chemelot en haar omgeving als een majeure opgave. De ambitie is om Chemelot op een dusdanige wijze te ontwikkelen dat deze verankerd is met de omgeving en aansluit bij provinciale ambities en kaders zoals zijn/ worden opgesteld. We zetten in op het behouden en versterken van de economische motorfunctie van Chemelot voor Limburg op een veilige en duurzame wijze. Hierbij ondersteunen we Chemelot in de ambitie om in 2050 klimaat neutraal en circulair te zijn. Door in te zetten op adequate ruimtelijke inpassing, verbetering van de mobiliteit in en rondom de site, eenduidige communicatie en participatie creëren we een kwalitatief goede leefomgeving en wordt het draagvlak van de omgeving geborgd.

We streven naar een gecoördineerde aanpak – samen met partners – gericht op:

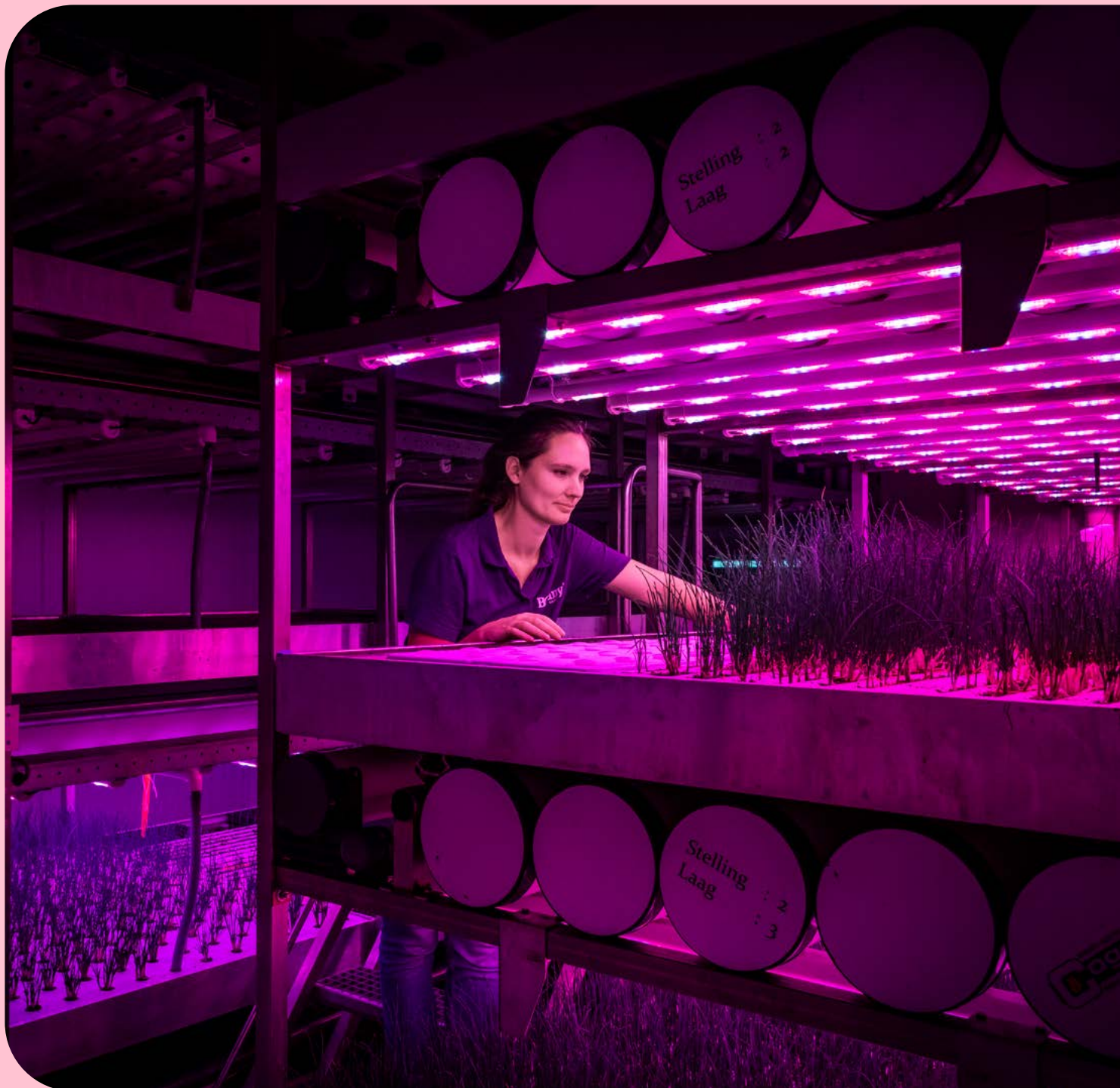
- een klimaat neutrale en circulaire industriële site in 2050;
- het versterken en behouden van de economische motorfunctie van Chemelot;
- het waarborgen van een veilige industriële site en een goede leefomgeving/omgevingskwaliteit;
- het verbeteren van de mobiliteit in en rondom de site;
- een adequate ruimtelijke en planologische inpassing.

Wat gaan we doen

- We geven samen met partners (gemeenten Sittard- Geleen en Stein, Chemelot, dsm-firmenich en Brightlands Chemelot Campus) uitvoering aan de Strategische gebiedsvisie omgeving Chemelot en de daarin beschreven gebiedsopgaven, waaronder de ontwikkeling van de Haven Stein en de Multimodale Corridor die voor de verduurzaming van de site cruciaal is. Uitgangspunt bij de uitvoering van de gebiedsvisie is het waarborgen en daar waar mogelijk verbeteren van de omgevingskwaliteit en een communicatie en participatie met de omgeving. In dit kader werken we samen aan een handelingskader omgevingskwaliteit en omgevingsparticipatie (inclusief het mogelijk inrichten van een omgevingsfonds). In lijn met het kader 'Provincie midden in de samenleving'.
- Samen met Chemelot, dsm-firmenich, gemeenten Sittard Geleen, Stein en Beek geven we in lijn met de veiligheidsvisie Chemelot, gedegen invulling en uitvoering aan het in mei 2023 vastgestelde convenant "Voor een veilige ontwikkeling van Chemelot en haar omgeving "waarin afspraken zijn gemaakt over het creëren van een nog veiligere leefomgeving waarin wij middels een aantal bovenwettelijke acties, verder gaan dan hetgeen hierover is vastgelegd in wet- en regelgeving.
- Conform het beleidskader 'Een bereikbaar en toegankelijk Limburg' gaan we de komende periode op zoek naar mogelijkheden om de ambities en prioriteiten zoals vastgelegd in de gebiedsverkenning mobiliteit Westelijke mijnstreek daar waar deze betrekking hebben op Chemelot een stap verder te brengen. Hierbij nemen we de afspraken uit het coalitieakkoord in acht. We voegen in deze coalitieperiode geen grootschalige infrastructurele projecten toe aan de mobiliteitsportefeuille. Onze prioriteit gaat uit naar onze kerntaken op het gebied van openbaar vervoer en provinciale infrastructuur.
- Behoud en bestendige versterking van de kennisinfrastructuur die ondersteunend is aan de verduurzamingstransitie. Kennis is randvoorwaardelijk voor de duurzaamheidstransitie van Chemelot en de chemische industrie in Nederland. Daarom wordt er door de Provincie Limburg en andere partners had gewerkt aan de kennisinfrastructuur om en rondom Chemelot. Goede voorbeelden van de invulling van de transitie met kennisinstututen en proeftuinen zijn: CHILL, AMIBM, InSciTe, BMC, BTC en CDG en Brightsite.

- We ondersteunen en zijn partner in de samenwerkingsalliantie Chemelot Circulair Hub (CCH) gericht op versterken van het ecosysteem gericht op de energie- en grondstof/ circulaire transitie van Chemelot en diens omgeving. Zoals overeengekomen in het Versnellingsakkoord vindt in 2024 een evaluatie plaats. Op basis daarvan zullen we onze rol en inzet opnieuw bepalen.
- We ondersteunen (onder meer via de CCH) Chemelot en diens partners bij propositieontwikkeling & fundraising voor nationale en Europese middelen ten behoeve van verduurzaming.
- Zetten we in op acquisitiebeleid ondersteunend aan de transitie. Als eerstverantwoordelijke voor de regionale economische ontwikkeling, zet de Provincie zich in om conjunctuurgevoeligheid van de Limburgse economie te beperken en te werken aan een wendbare, duurzame economie. Dit doen we onder meer door het versterken van het bestaande innovatieve Brightlands Chemelot ecosysteem, door het werven van ondernemingen die inspelen op kansen van de transities en daarmee maatschappelijke waarde toevoegen. De versterking hiervan heeft tegelijkertijd een aanzuigende werking op talent en goed geschoold arbeidspotentieel dat noodzakelijk is voor de duurzaamheidstransitie van de site.
- De ontwikkeling van de Delta Rhine Corridor is voor Provincie een belangrijke prioriteit voor de verduurzaming van onze Limburgse industrie en daarmee ook voor Chemelot. Hierbij zetten we in op goede ruimtelijke inpassing en oog voor natuur landschappelijke en milieubelangen. Het primaat voor deze actie ligt bij het kader 'Nieuwe Energie en schoon leefmilieu'.
- We continueren lobby 380 kV kabel naar Graetheide in 2028 door TenneT en zetten maximaal in op relevante punten Landelijke Aanpak Netcongestie. NB primaat voor deze actie ligt bij het kader 'Nieuwe Energie en schoon leefmilieu Provinciale Energie Strategie'.
- We onderzoeken samen met partners de haalbaarheid van een Warmtenet Zuid Limburg met de restwarmte van Chemelot. NB primaat voor deze actie ligt bij het kader 'Nieuwe Energie en schoon leefmilieu'.
- We participeren onder regie van EZK in de eerste maatwerkafspraken met de Limburgse industrie (in concreto met OCI, AnQore en in de toekomst mogelijk ook SABIC en Fibrant). Deze maatwerkafspraken zijn onderdeel van het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie²⁷ als nadere uitwerking van het strategisch en 'groen' industriebeleid
- We vertalen nationaal en Europees industriebeleid naar de Limburgse context. In dit kader sluiten we onder meer aan bij het Nationaal Programma verduurzaming Industrie en de routekaart verduurzaming industrie 1.0.
- Zetten we in op lobby ten aanzien van Europese en nationale wet- en regelgeving ondersteunend aan energie en circulaire transitie ten behoeve van nieuwe aan Chemelot gerelateerde waardeketens.

7.2 Brightlands

Om dit proces vorm te geven is een budget beoogd van € 0,3 miljoen.

Voor Brightlands en de vier Brightlands campussen voeren we de Statenbesluiten van 2022 en 2023 uit. Daarin is de visie en inzet tot 2030 vastgelegd. Om de omslag van de provinciale rol van initiërend naar faciliterend kracht bij te zetten, gaan we meer partijen binden aan Brightlands: mkb-bedrijven, kennisinstututen en mede-overheden. Enerzijds om het draagvlak onder de Brightlands campussen en Brightlands breder te maken. Anderzijds is ons doel om de investeringen meer te laten renderen in de maatschappelijke omgeving (valorisatie en ondernemerschap). In de eerste plaats gaat het dan om de grondgebied gemeenten, de rijksoverheid en instituten als TNO, maar we aan ook samen met de Brightlands campussen en de andere partners de betrokkenheid van het bedrijfsleven versterken en daar waar nodig en mogelijk stimuleren en faciliteren. Daarvoor gaan we op basis van een inventarisatie, gericht verkennende gesprekken voeren, die vervolgens worden uitgewerkt in meerjarige afspraken.

Wat gaan we doen

→ Brightlands Campus Greenport Venlo

De Brightlands Campus Greenport Venlo is een jonge campus, die zich richt op innovatie in de hoogwaardige tuinbouwketen voor gezondheid, duurzaamheid en bedrijvigheid. De komende periode ligt hier de nadruk op de verdere ontwikkeling en groei van de campus en het stabiliseren van de vastgoedsituatie. Door PS zijn daarvoor middelen beschikbaar gesteld. Samen met onze partners blijven we werken aan programma's en projecten ter versterking van het ecosysteem die mede met financiële bijdrage vanuit het Rijk ontwikkeld worden. Het versterken van de provinciale fondswervingskracht richting het Rijk en Europa en het sterker positioneren van het merk Brightlands ondersteunen zowel de campus in Venlo als de andere Brightlands campussen in Limburg.

→ Brightlands Chemelot Campus

De ontwikkeling van Brightlands Chemelot Campus staat vooral in het teken van de realisatie van de uitbreiding Noord waarin met name nieuwe bedrijvigheid en initiatieven op gebied van circulariteit (zoals Brightlands Circular Space) zullen landen, en het verstevigen van het totale kennislandschap. Daarmee is deze campus, samen met de Chemelot Industrial site een belangrijke aanjager van de circulaire transitie.

→ Brightlands Maastricht Health Campus

Vanuit de Brightlands Maastricht Health Campus wordt in lijn met de statenbesluit van juni 2022, verder ingezet op het in integraal ontwikkelen van de campusorganisatie (inclusief bedrijvigheid), het gebied en de kennisinfrastructuur. Hierbij kijken we samen met onze partners zo veel mogelijk naar het nationale en Europese niveau voor samenwerkingspartners en financiële bijdragen. Hiermee brengen en houden we de basis op orde. Door substantiële inzet van de gemeente

Maastricht kan de gebiedsontwikkeling in Randwyck via een integrale aanpak (met onder meer vergroening, aanpak openbare ruimte, 3e incubator, signing) als impuls gaan werken voor de campusontwikkeling in zijn geheel (bedrijvigheid, kennisinfrastructuur en talent). De gemeente doet dit samen en met inzet van de partners UM, MUMC+ en in afstemming met vertegenwoordigers uit het gebied (bewoners, bedrijven, kennisinstellingen, etc.).

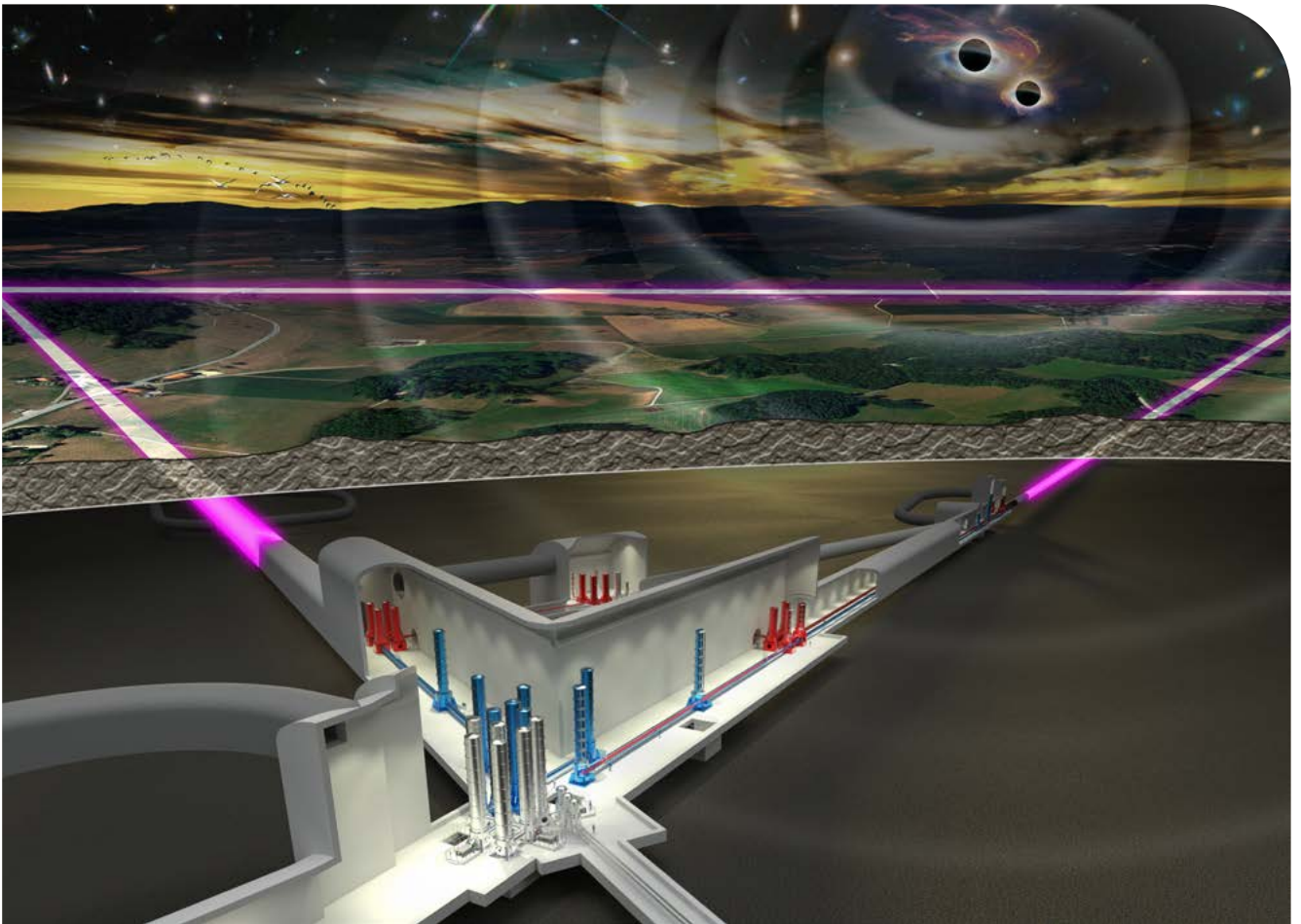
→ **Brightlands Smart Services Campus**

De ontwikkeling van de Brightlands Smart Services Campus in Heerlen richt zich op groei van het aantal bedrijven en kennisinstellingen. Om deze groei te accommoderen is mogelijk uitbreiding van beschikbare ruimte in Heerlen noodzakelijk. Op basis van voorstellen van de campus-organisatie zullen wij samen met onze partners bepalen hoe en op welke manier we daar een rol in vervullen. We ondersteunen deze groei ook met gerichte bijdragen aan projecten op het gebied van AI-hub en de European Digital Innovation Hub.

→ **Brightlands – algemeen**

Vanuit onze rol als aandeelhouder gaan wij de reikwijdte van het innovatie ecosysteem van de campussen vergroten door het Limburgse mbo en MKB beter toegang tot, positie in en aansluiting op deze ecosystemen te geven. Dat gaan we o.a. doen door het CHILL-concept van de Brightlands Chemelot Campus te verstevigen en uit te rollen naar de Brightlands campussen in Heerlen en Venlo; voor de Brightlands campus in Maastricht wordt hiervoor reeds samengewerkt met Chemelot en wordt vanuit de campusorganisatie het MKB betrokken. Met onze partners gaan we invulling geven aan een loket voor (Limburgse) ondernemers om de toegang tot de Brightlands campussen te verbeteren. We stimuleren actief, ook als aandeelhouder, dwarsverbanden tussen Brightlands campussen onderling én met de relevante regionale programma's. We kiezen vooral voor gezamenlijke initiatieven als BrightStart (versnelling van startups om zo valorisatie een impuls te geven; werknaam), samenwerking op het gebied van regeneratieve geneeskunde en in Brightlands Communicatie. We gaan de merkontwikkeling een sterke impuls geven door de kracht van de Brightlands campussen op het podium te zetten in Nederland. We, bundelen lobby en public affairs (Brightlands Ambassadors). We kiezen niet voor nog meer nieuwe structuren. Het Brightlands Office, dat inmiddels is opgericht, smeedt de samenwerking. Daarbij speelt ook het versterken van de banden met campussen en andere vergelijkbare initiatieven over de grens. Onze inzet is dat de toegevoegde waarde van grensoverschrijdende samenwerking voorop moet staan.

Naast het uitvoeren van de Staten-besluiten van 2022 en 2023 inzake de Brightlands campussen, kan doorontwikkeling aan de orde zijn als partners hiertoe het initiatief nemen én additionele investeringen gaan doen. De provincie is dan bereid deze ontwikkelingen te ondersteunen na afweging binnen inhoudelijke en de financiële ruimte van dit economische kader en binnen het financiële kader Sturing in Samenwerking 3.0.

7.3 Einstein Telescope

Om dit proces vorm te geven is een budget beoogd van € 0,1 miljoen.

In het coalitieakkoord 2023-2027 is Einstein Telescope (ET) opgenomen als één van de topprioriteiten. Vanuit het economisch beleidskader blijven we inzetten op het versterken van de Limburgse propositie voor de vestiging van ET en het verzilveren van economische kansen die deze ontwikkeling met zich meebrengt.

De mogelijke komst van de Einstein Telescope plaatst Limburg midden in het hart van het hightech cluster dat een ontwikkeling van dit kaliber met zich mee brengt. Want voor de realisatie van de telescoop worden tenminste vijf van de zes door de Europese Unie benoemde Key Enabling Technologies (KET's) – oftewel sleuteltechnologieën – voor een schone en slimme economie toegepast en verder gebracht. Dit brengt unieke kansen met zich mee voor excellent hightech onderzoek en ook voor het innovatieve MKB om deze sleuteltechnologieën mee te ontwikkelen. ET-activiteiten zorgen voor spin-off naar andere sectoren en spil-over effecten naar andere toepassingen. Zo draagt ET bij aan de innovaties voor maatschappelijke opgaven. Niet alleen trekt dit (internationale) bedrijven aan, maar ook zakelijk toerisme en toptalent. Einstein Telescope zorgt daarnaast voor de promotie van bèta- en techniekopleidingen op MBO, HBO én WO niveau en van technische beroepen, bijvoorbeeld in de (hightech) maakindustrie. Ook het Brightlands ecosysteem wordt versterkt, via het opbouwen van nieuwe kennisgebieden, de verbinding naar sleuteltechnologieën die Limburg nog niet heeft en een actieve koppeling met het aangesloten onderwijs en MKB.

De laatste jaren zijn de eerste tastbare projecten al succesvol gerealiseerd. Denk daarbij aan ETpathfinder, ET2SME's, E-TEST en ET-Technologies. Deze projecten hebben onder meer het (eu)regionaal bedrijfsleven in staat gesteld bij te dragen aan de ontwikkeling van de nieuwe technologieën die nodig zijn om de telescoop te kunnen bouwen. Ook heeft Limburg hiermee geografisch en strategisch een centrale plek ingenomen als het gaat om Europees zwaartekrachtgolvenonderzoek en structureel R&D voor Einstein Telescope. Vanaf schooljaar 2024-2025 beschikt Limburg over Einstein Telescope Education Centre (ETEC); een onderwijscentrum over ET gevestigd in Discovery Museum. Niet onbelangrijk is de rol van de Provincie geweest in de totstandkoming van deze projecten. We hebben ze proactief aangejaagd, financieel ondersteund en geholpen deze projecten van Europese financiering te voorzien.

Het netwerk van partners op euregionaal niveau is inmiddels uitgegroeid tot een samenhangend geheel van bedrijven, kennisinstellingen en overheden die volop samenwerken. Einstein Telescope is inmiddels academisch-institutioneel goed verankerd. Universiteit Maastricht (UM) heeft sinds 2018 met de onderzoeksgroep een stevige positie verworven, door inbedding in het Nationaal instituut voor subatomaire fysica (Nikhef). Ook vormt zij een euregionaal en Europees partnerschap met samenwerkende onderwijsinstellingen zoals de Katholieke Universiteit (KU) Leuven, RWTH Aachen en Université de Liège. Het partnerschap met de Open Universiteit (OU) in lopende en toekomstige (Europese) ET-projecten benadrukt het sterke institutionele fundament in Limburg.

Nederland, België en Duitsland (Noordrijn-Westfalen) werken op regeringsniveau samen in een consortium dat ET naar onze regio wil halen. Een EMR Taskforce is verantwoordelijk gemaakt voor de uitvoering hiervan.

Op verzoek van de Taskforce werken de samenwerkende onderzoeksinstituten aan een EMR R&D agenda met een te verwachten ambitie van 75 mln. aan ET-projecten in de komende jaren. De reeds gerealiseerde ET-projecten (2023) ter waarde van € 75 mln. met een Limburgse cofinanciering van € 4,8 mln. geven een goede indicatie van de haalbaarheid van dit streven. Daarmee komt de totale beoogde omvang aan R&D op € 50 mln. in de komende jaren. Om deze ambitie waar te maken wordt ingezet op de werving van Europese en nationale fondsen.

De inzet van Limburgs regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM) LIOF is cruciaal vanwege de verbinding met het bedrijfsleven in Limburg en de euregio. LIOF heeft een spilfunctie als het gaat om de industrie gerelateerde ontwikkelingen rondom ET en coördineert deze ontwikkelingen voor zowel het Ministerie van EZK als Provincie Limburg. Zij werkt landelijk als coördinator van de Nederlandse ROM's aan de uitvoering van de nationale valorisatiestrategie (Nationaal Groeifonds) en de daaruit voortvloeiende R&D regelingen. Limburg ziet in de komende jaren ook een rol voor LIOF weggelegd in de verankering van de Euregionale valorisatie en R&D, waarvoor het sterke partnerschap dat LIOF al heeft met Euregionale ROM's de basis vormt.

Vooralsnog wordt voorzien dat het besluit rondom de uiteindelijke vestiging van ET in 2026 genomen wordt. Wanneer de ET inderdaad in onze regio gevestigd wordt, is het van belang dat Limburg de centrale positie die zij nu heeft ingenomen als het gaat om de Einstein Telescope bestendigt en structureel vastlegt. De lopende (en te ontwikkelen) ET-projecten vormen hier de basis voor.

Het economisch beleid van de Provincie Limburg is er de komende jaren op gericht om maximaal bij te dragen aan de Limburgse propositie voor de vestiging van de Einstein Telescope in onze regio. Ons beleid richt zich daarbij op het verzilveren van alle economische kansen die deze ontwikkeling nu al met zich meebrengt. Kansen die er ook volop zijn wanneer de uiteindelijke vestiging van de ET niet in onze regio gerealiseerd zou worden. Dit maakt dat de investeringen die Limburg doet een blijvende impact op onze regio hebben, onafhankelijk van de uiteindelijke locatie van de ET.

De samenwerking die is ingezet met de (eu)regionale industrie, onderwijs, stakeholders en het ET EMR consortium willen we verder uitbouwen. De inhoudelijke focus ligt hierbij op excellent onderzoek, innovatie, verankering van natuurkunde, talentontwikkeling rond sleuteltechnologieën en circulariteit. Het bidbook voor ET, de EMR R&D agenda en valorisatiestrategie -die samen met het ET EMR Projectbureau, de ministeries van EZK en OCW, LIOF en de samenwerkende onderzoeksinstituten worden uitgevoerd- vormen het uitgangspunt. Als Provincie zijn we weer bereid mee te investeren in de juiste projecten die bijdragen aan deze doelstellingen.

Wat gaan we doen

- Ondersteunen van de doorontwikkeling van het Europees R&D centrum ETpathfinder;
- Het ondersteunen van een optimale aansluiting van het regionaal bedrijfsleven op de EMR R&D agenda;
- Aanjagen van een circulaire aanpak tijdens de bouw en exploitatie van de Einstein Telescope (materialen, energie);
- Met de regio Brainport Eindhoven intensiveren wij in 2024 de samenwerking met betrekking tot het bidbook en de (internationale) lobby voor de Einstein Telescoop en de betrokkenheid van het Brabantse bedrijfsleven;
- Stimuleren van regionale talentontwikkeling samen met bedrijfsleven en tertiair onderwijs;
- Aanjagen en ondersteunen van projecten die willen acteren op Europese schaal, bijvoorbeeld Noordzee regio of Noordwest Europa; Provincie Limburg stelt hiervoor een funding strategie op en voert deze uit;
- Actief bijdragen aan de uitvoering van de valorisatiestrategie (uitgevoerd door LIOF), tevens deelname aan Big Science Business Forum (BSBF) 2024 (Trieste Italië) en eventueel meewerken aan een bidbook om het Big Science Business Forum in 2026 in de EMR regio te hosten.

7.4 Maastricht Aachen Airport

Om dit proces vorm te geven is een budget beoogd van € 0,3 miljoen.

Het Groot Project 'Transitie Maastricht Aachen Airport' heeft betrekking op de transitie die de luchthaven de komende jaren moet doormaken naar een duurzame, omgevingsbewuste en toekomstbestendige luchthaven.

Provinciale Staten hebben het project 'Maastricht Aachen Airport' op 4 juli 2014 aangewezen als Groot Project. Vanaf die datum hebben Gedeputeerde Staten door middel van halfjaarlijkse voortgangsrapportages Provinciale Staten op de hoogte gehouden van de voortgang van het project. Op 29 september 2017 is een herziene basisrapportage vastgesteld. In de herziene basisrapportage zijn de scope en de doelen van het project geactualiseerd en herijkt. Op 3 juni 2022 hebben Provinciale Staten besloten Het Groot Project 'MAA' om te zetten naar 'Transitie MAA' met daarbij een herziene basisrapportage per 1 januari 2024 waarin de performance en doelrealisatie kan worden gemonitord. Op dit moment wordt gewerkt aan een voorstel voor herziening van de basisrapportage.

Medio 2021 werd de toekomst van de luchthaven onderwerp van gesprek. Provinciale Staten gaven toen aan eerst een fundamentele discussie over de toekomst van MAA te willen voeren alvorens grote investeringen te willen doen. Dit heeft uiteindelijk geleid tot het Statenvoorstel 'Toekomst van Maastricht Aachen Airport' dat op 3 juni 2022 in de vergadering van Provinciale Staten is behandeld. Daarbij hebben Provinciale Staten besloten om de luchthaven, onder voorwaarden, open te houden. Deze voorwaarden zijn beschreven in het door Provinciale Staten aangenomen Amendement 145 Heldens c.s. 'Een omgevingsbewust en toekomstbestendig MAA'. Gedeputeerde Staten kregen daarbij de opdracht om uiterlijk 31 december 2022 een voorstel met uitgewerkte businesscase aan Provinciale Staten voor te leggen.

Op 16 december 2022 hebben Provinciale Staten kennis genomen van het businessplan 'Transitie Maastricht Aachen Airport', de bijbehorende business-case en een voorstel voor de financiële (provinciale) dekking. Voorts hebben Provinciale Staten kennis genomen van de voorgenomen herinrichting van de governance structuur en de voorgenomen oprichting van een stichting die zich bezig gaat houden met het beheer van Omgevingsfonds Maastricht Aachen Airport en de uitvoering van de maatregelen in het kader van de leefbaarheid van de regio.

Op 16 december 2022 hebben Provinciale Staten ingestemd met het verstrekken van een NEDAB-bijdrage van € 5,5 miljoen per jaar en een investeringskrediet voor achterstallig onderhoud (in de vorm van een agiostorting) van € 23,9 miljoen.

Eén van de in Amendement 145 genoemde voorwaarden had betrekking op het aangaan van een overeenkomst met een omgevingsbewuste samenwerkingspartner. Deze partner is gevonden in Schiphol Nederland BV. In het najaar van 2022 is bekend geworden dat Schiphol als nieuwe aandeelhouder en samenwerkingspartner van MAA zou toetreden. De maanden daarna is door Provincie en Schiphol gewerkt aan de nadere uitwerking van deze samenwerking. Per 1 september 2023 is Schiphol feitelijk als aandeelhouder toegetreden tot NV Holding Businesspark Luchthaven Maastricht (NV HBLM). Schiphol is per die datum voor 40% aandeelhouder van NV HBLM. De Provincie voor 60%.

De luchthaven draagt bij aan de vervoers-, de logistieke- en de toeristische sector in Limburg (vracht- en passagiersvervoer). Dit blijkt onder andere uit de bijdrage aan de werkgelegenheid in Limburg en de regionaal economisch toegevoegde waarde. Daarnaast leidt het tot samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs in Aviation Competence Center. Maastricht Aachen Airport maakt onderdeel uit van het door het Rijk beoogd samenhangend systeem van luchthavens met een naadloze aansluiting op andere vervoersmodaliteiten. MAA is de enige regionale luchthaven in Nederland met een vrachtfunctie.

Het Businessplan 'Transitie naar een duurzame, omgevingsbewuste en toekomstbestendige luchthaven' beschrijft de wijze waarop de luchthaven de komende jaren zal transformeren naar een duurzame, omgevingsbewuste en toekomstbestendige luchthaven met de daarbij behorende doelen en beoogde fasering en tijdspad. Eén van de speerpunten in dat business plan is de ontwikkeling van e-aviation.

Als aandeelhouder van de luchthaven bewaken we de kaders die Provinciale Staten bij de besluitvorming in 2022 hebben aangegeven. Dit doen we aan de hand van reguliere ambtelijke en bestuurlijke overleggen maar ook aan de hand van de jaarlijkse aandeelhoudersvergaderingen.

Omgevingsfonds

2024 staat voor de (onafhankelijke) stichting in het teken van het verder uitwerken, opzetten en vormgeven van de maatregelen en projecten. De toegezegde provinciale bijdrage aan de stichting zal in de vorm van een subsidie in 2024 voor de eerste keer worden verstrekt.

Provinciaal Inpassingplan MAA proefdraaien

In 2023 zijn de uitgangspunten geactualiseerd voor het PIP-proefdraaien. Onze inspanningen zijn erop gericht om vóór 1 januari 2024 het ontwerp-PIP er inzage te leggen. Daarvoor is het nodig dat het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de in maart 2021 door MAA aangevraagde Wnb-vergunning in ontwerp vaststelt en publiceert. Wanneer dit alles wordt gehaald, dan is de vaststelling van het PIP door Provinciale Staten voorzien voor eind 2024.

Luchthavenbesluit

De m.e.r.-beoordeling, opgesteld door MAA in het kader van het luchthavenbesluit, zal in het eerste kwartaal 2024 door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat worden getoetst. Hierna dient MAA de aanvraag luchthavenbesluit bij het ministerie in. Uitgangspunt voor deze aanvraag vormen de kaders die Provinciale Staten op 3 juni en 16 december 2022 voor de ontwikkeling van Maastricht Aachen Airport hebben meegegeven.

De Provincie zal in de rol van aandeelhouder erop toezien dat de luchthaven uitvoering geeft aan het businessplan MAA 2022. Dit wordt vormgegeven binnen het programma 'Transitie Maastricht Aachen Airport' dat door PS als Groot Project is aangemerkt. Onderdelen van dit programma zijn verder het door PS vast te stellen 'PIP Proefdraaien', het door de minister van Infrastructuur en Waterstaat te nemen Luchthavenbesluit en de verduurzaming van de luchthaven.

7.5 Duurzame Verankering VDL Nedcar

Het Groot Project Duurzame Verankering VDL Nedcar heeft betrekking op zowel een gebiedsontwikkeling als op een economische ontwikkeling.

VDL Nedcar is belangrijk voor de automotive sector in de Limburgse maakindustrie. De strategie van het bedrijf is gericht op het structureel bieden van directe werkgelegenheid voor 6.000 á 6.500 medewerkers en evenveel indirecte arbeidsplaatsen. Om dit te kunnen realiseren moet VDL Nedcar uitbreiden. Uitbreiding en daarmee de structurele verankering van VDL Nedcar is van wezenlijk belang voor de bestendiging en versterking van de Limburgse automotive sector en daarmee gepaard gaande werkgelegenheid.

VDL Nedcar zet met het mobiliteits innovatie centrum (MIC) niet alleen in op innovatie, maar eveneens op verduurzaming van de automotive sector. Daarnaast blijkt dat bij de zoektocht naar nieuwe opdrachtgevers er vooral kansen liggen bij de productie van elektrische auto's. Diversiteit en dus meerdere opdrachtgevers waren en zijn essentieel voor behoud, continuïteit en uitbreiding van de productie en de werkgelegenheid van het bedrijf. Om meerdere klanten te kunnen bedienen had en heeft het bedrijf behoefte aan uitbreidingsmogelijkheden. Met het uitbreiden van de activiteiten wordt de concurrentiepositie van VDL Nedcar versterkt.

Op 10 december 2020 hebben Provincie Limburg en VDL Nedcar, voorafgaand aan de vaststelling van het Provinciaal Inpassingsplan ‘Gebiedsontwikkeling Uitbreiding VDL Nedcar’ (PIP), een zogenaamde anterieure overeenkomst in het kader van de Wet ruimtelijke ordening gesloten. In deze overeenkomst zijn (financiële) afspraken vastgelegd over de totstandkoming van het PIP en de, met het oog op de uitbreiding van het bedrijf, noodzakelijke aanpassing van de infrastructuur in de omgeving van VDL Nedcar door de Provincie Limburg.

Op 18 december 2020 hebben Provinciale Staten het PIP en het daaraan verbonden budgettaire kader vastgesteld. Bij gelijke datum hebben PS besloten het project “Duurzame verankering VDL Nedcar” aan te wijzen als Groot Project in het kader van de Regeling Grote Projecten. De aanpassing van de provinciale infrastructuur maakt onderdeel uit van de duurzame verankering van VDL Nedcar. Op 8 februari 2022 zijn het PIP en de daarmee samenhangende besluiten onherroepelijk geworden.

In het addendum bij de anterieure overeenkomst tussen de provincie en VDL Nedcar zijn op voorstel van Provinciale Staten criteria opgenomen waaraan het bedrijf dient te voldoen op het moment van feitelijke gunning van de werkzaamheden in het kader van de aanpassing van de infrastructuur. De nakoming van de anterieure overeenkomst en de ‘go / no-go bepaling’ in het addendum is qua bevoegdheid voorbehouden aan het College van Gedeputeerde Staten.

Begin 2023 heeft de directie van VDL Nedcar Gedeputeerde Staten verzocht om opdracht te verlenen voor het aanpassen van de infrastructuur. Naar de mening van het bedrijf werd op dat moment voldaan aan de in het addendum gestelde eisen. Omdat Gedeputeerde Staten in juli 2023 tot de conclusie zijn gekomen dat nog niet aan alle eisen is voldaan, heeft het College besloten dat er sprake is van een ‘not yet go’. Op dit moment is het wachten op het sein van de directie van VDL Nedcar dat alsnog aan alle eisen in het addendum wordt voldaan. Wanneer dat na toetsing door een onafhankelijke partij inderdaad zo

blijkt te zijn, kan worden besloten tot een 'go'. Aansluitend zal het nog ongeveer een jaar duren voordat feitelijk opdracht kan worden verleend. Met de uitvoering van de werkzaamheden is ongeveer anderhalf tot twee jaar gemoeid.

De komende periode ligt de focus voor wat betreft de economische ontwikkeling op: acquisitie, doorontwikkeling productie en arbeidsmarkt. Voor wat betreft de gebiedsontwikkeling ligt de focus op: het monitoren van het gecoördineerd PIP, realisatie infrastructuur (afhankelijk van 'go' moment) en de afhandeling van grondtransacties.

Concreet komt de inzet van de Provincie de komende periode neer op het faciliteren van de ontwikkelingen bij VDL Nedcar middels het aanpassen van de infrastructuur in de omgeving van het bedrijf waardoor de toegankelijkheid van het bedrijf wordt verbeterd en een groter aaneengesloten bedrijventerrein ontstaat. Hiertoe zullen Gedeputeerde Staten op de eerste plaats moeten vaststellen of er sprake is van een 'go' – met andere woorden: of aan de door Provinciale Staten gestelde eisen wordt voldaan – en op de tweede plaats opdracht moeten geven voor het uitvoeren van de noodzakelijke werkzaamheden. Verder zal de Provincie moeten zorgdragen voor het verwezenlijken van de met de gemeenten Echt Susteren en Sittard Geleen overeengekomen (boven)wettelijke natuurcompensatie.

7.6 Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij

Om dit proces vorm te geven is een budget beoogd van € 0,1 miljoen.

De Stichting Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij (ZLSM) zorgt voor het beheer en behoud van een toeristische treindienstregeling, met historisch spoorwegmaterieel over het tracé Schin op Geul – Kerkrade – ZLSM en de hieraan verbonden aftakking Simpelveld – Vetschau. Wij gaan op korte termijn in overleg met ZLSM en alle bij ZLSM betrokken partijen om de bijdrage van de provincie te herijken. Uitgangspunt daarbij is dat de Provincie niet als enige financier voor de infrastructurele kosten voor de komende 10 jaar zal optreden. We zetten hierbij in op een langjarige bijdrage vanuit de betrokken gemeenten en de regio.

Tabel van afhankelijkheden

In de tabel hiernaast zijn de afhankelijkheden bij de majeure integrale ontwikkelingen in beeld gebracht. Deze zijn ook in de rapportage over de afzonderlijke ontwikkelingen opgenomen. In deze rapportages wordt ook een vooruitblik geboden op aankomende besluiten en betrokkenheid van de provincie Limburg daarbij (tijdlijn).

Middelen

Voor de majeure integrale projecten die in dit hoofdstuk zijn genoemd, is gezamenlijk vooralsnog de inzet van € 1,5 mln. uit de programmareserve Economie voorzien.

Majeure ontwikkeling	Afhankelijkheden	Betrokken / partner
Verduurzaming Chemelot	<ul style="list-style-type: none"> • creëren van juiste randvoorwaarden en 'werkruimte' via vergunningverlening / financiële bijdragen / wet- en regelgeving • onderhoud en tijdige realisatie benodigde (energie) infrastructuur o.a. Delta Rhine Corridor, 380 kV kabel, wisseling vervoersmodaliteiten ('modal shift') en ontwikkeling binnenhavens • beleid en investeringen o.a. in relatie tot geopolitieke context en gelijk speelveld ('level playing field') • draagvlak en handhaving • ontwikkeling in de chemische markt 	<ul style="list-style-type: none"> • rijksoverheid (ministerie van EZK, I&W o.a. via maatwerkafspraken, nationaal programma verduurzaming industrie) EU o.a. beleid ten aanzien einde afval status/ waterstof/ ETS, maar innovatie subsidies (bv EIF) • GasUnie , BASF, OGE en Shell; DRC • Tennet: verzwaring elektriciteitsnet 380 kV Maasbracht- Graetheide • I&W en RWS: modal shift/vervoer gevaarlijke stoffen/ontwikkeling binnenhavens • Chemelot bedrijven (waarvan een deel een moederbedrijf in buitenland heeft) • gemeenten (Stein, Sittard-Geleen, Beek) • externe, geopolitieke ontwikkeling (autonoom)
Brightlands	<ul style="list-style-type: none"> • bijdragen aan instandhouding campus-organisatie • innovatie-activiteiten • ontwikkeling kennis en valorisatie • instandhouding nationale en Europese kennis en innovatie-instrumenten • voldoende en goed opgeleide medewerkers 	<ul style="list-style-type: none"> • Mede-aandeelhouders (UM, APG, BASF, DSM, MUMC, OU) • Gevestigde bedrijven (diverse) • Kennisinstellingen (diverse) • Rijksoverheid en EU • Regionale arbeidsmarkt
Einstein Telescope	<ul style="list-style-type: none"> • Gezamenlijk bidboek en gedragen kandidatuur; financiële bijdrage en support vanuit Nederland, Duitsland en België; • Internationaal politiek krachtenveld en draagvlak onder de Europese partnerlanden. • Verankering wetenschappelijk speelveld van zwaartekrachtgolvenonderzoek, engineering physics en aanpalende wetenschapsgebieden; verankering onderwijs. • Betrokkenheid bedrijfsleven Limburg en NL/DE/BE (valorisatie en R&D zowel nationaal als trilateraal) • Beheersing van fysieke verstoringen (windmolens) • Geografische geschiktheid (uitkomst bodemstudies) • Regionaal draagvlak 	<ul style="list-style-type: none"> • Ministerie OC&W, Ministerie EZK, Belgische federale en regionale overheden, Duitsland (federaal en NRW) allen vertegenwoordigd in de Taskforce, Projectbureau ET EMR. • Europese partners binnen BGR en Einstein Telescope Organization, Federale en regionale overheden in de Europese landen buiten BE/DE/NL. • ETpathfinder, Nikhef, UM Faculty of Science and engineering, wetenschappelijke instituten verbonden via de MoU (NL/BE/DE), VO, MBO, HBO en WO instellingen in Limburg en EMR regio. Discovery Museum (ETEC: ET Education Centre) • Bedrijven (Groot en MKB), LIOF, zowel Limburg als namens ROM's NL, ROM's uit DE/BE, realisatie Europese projecten • Lokale/regionale overheden en belangengroepen in de EMR regio • Nikhef, projectbureau ET EMR • Lokale overheden, initiatieven en belangengroepen, EMR, Benelux
Maastricht Aachen Airport	<ul style="list-style-type: none"> • uitvoeren business plan 2022 • 'werkruimte' via Luchthavenbesluit en Wnb-vergunning • ontwikkeling luchtvaartmarkt en tempo ontwikkeling e-aviation 	<ul style="list-style-type: none"> • mede-aandeelhouder (Schiphol) • Rijksoverheid (ministerie van I&W) • • externe, autonome ontwikkeling
Verankering VDL/ NedCar	<ul style="list-style-type: none"> • Aantrekken nieuwe opdrachtgevers en groei mobiliteit innovatie centrum (MIC) • Aantrekken voldoende en goed opgeleide medewerkers • Ontwikkelingen automotive markt 	<ul style="list-style-type: none"> • VDL NedCar • Regionale arbeidsmarkt/-partners • Externe, autonome ontwikkeling
ZLSM	<ul style="list-style-type: none"> • Duurzame financiële bijdragen 	<ul style="list-style-type: none"> • Lokale overheden Zuid-Limburg

Welke dwarsverbanden liggen er met andere kaders?

Naast de dwarsverbanden tussen de uitvoeringsprogramma's is de inzet vanuit 'Werken aan een toekomstbestendige economie' aan andere kaders groot. Een toekomstbestendige economie, met een gezonde arbeidsmarkt en een robuuste onderwijsinfrastructuur zorgen voor verdienvermogen en zo voor welvaart en welzijn van alle Limburgers.

Om de doelen te realiseren is inzet vanuit andere provinciale kaders onontbeerlijk. Sommige cruciale onderdelen zijn immers belegd bij deze andere kaders. Zo is de leveringszekerheid van water en energie van groot belang voor ondernemers en instellingen. In het kader '**Perspectief voor landelijk gebied**' wordt dit belang van water als economische productiefactor verankerd en geadresseerd in het Aanvalsplan Waterkwaliteit. In datzelfde kader is ook aandacht voor de beweging naar een duurzamer, gezonder en eerlijker voedselsysteem, waar vanuit de Brightlands campussen aan wordt bijgedragen. De inzet vanuit economie draagt daar aan ook bij via het 'Blijversbudget'.

08

Dit onderwerp komt ook terug in het kader '**Samen leven en bestaanszekerheid**' waar vanuit de Gezonde Basisschool van de Toekomst de lokale en regionale land- en tuinbouw betrokken worden om gezond, lokaal geteelde groente en fruit aan te bieden. Het Aanvalsplan Laaggeletterdheid en Digitalisering, eveneens uit dat kader, zal ook bijdragen aan het terugdringen van de tekorten op de arbeidsmarkt. In dit kader is ook aandacht voor de maatschappelijke effecten arbeidsmigratie en de bijbehorende huisvestingsinitiatieven. Hier zal ook de sociaal-maatschappelijke problematiek van jongeren, ook de schoolgaande, worden geadresseerd. Gezondheid is een maatschappelijke uitdaging die in beide kaders een plaats krijgt, binnen economie als economische kans en van belang voor de arbeidsmarkt en richting het kader 'Samen leven en bestaanszekerheid' op aspecten als preventie en de relatie tussen gezondheid en sociaal economische positie.

Het kader '**Nieuwe energie en een schoon leefmilieu**' heeft in haar doelen ook oog voor de industrie en de economische stabiliteit in Limburg en zal bijdragen aan het verminderen van de uitstoot door bedrijven en instellingen in Limburg onder meer via de maatwerkafspraken met de industrie in Limburg. Daarvoor gaat het energienetwerk versterkt, verzaamd en uitgebreid worden. Ook de verduurzaming van bedrijventerreinen wordt hier opgepakt. De leveringszekerheid van energie en toegang tot betaalbare (op termijn ook zoveel mogelijk groene) energie zijn ook noodzakelijke economische voorwaarden. De rol van LIOF bij de energietransitie is hier bevestigd.

Het kader '**Leefbare steden en dorpen**' levert langs diverse lijnen een bijdrage aan een gezond vestigingsklimaat. Een duurzaam ingerichte ruimte voor wonen en werken en huisvesting die beter aansluit op de dynamische behoeften (bedrijventerreinen van de toekomst; arbeidsmigranten) zijn noodzakelijk en worden via dit kader behartigd. Daarbij hoort ook het meewegen van de toeristische belangen in de integrale ruimtelijke belangenafweging. Innovatie vindt ook plaats in steden en dorpen en daar moet ook in fysieke omgeving ruimte en gelegenheid voor zijn. Het economisch beleid draagt door het creëren van nieuwe economische activiteiten en nieuwe werkgelegenheid bij aan de leefbaarheid van heel Limburg.

De culturele basisinfrastructuur draagt bij aan het Limburgse vestigingsklimaat en krijgt de volle aandacht in het kader '**Cultuur en erfgoed**'.

Het kader '**Een bereikbaar en toegankelijk Limburg**' bevat een aantal belangrijke onderdelen voor het vestigingsklimaat van Limburg, zoals een robuust en fijnmazig netwerk van verbindingen. Daar hoort ook een openbaar vervoer bij dat werk, onderwijs en opleiding optimaal bereikbaar maakt voor alle Limburgers en dat mee-ademt met de ontwikkelingen op de locaties waar werken en onderwijs zich bundelen, zoals de Brightlands campussen. Voor veel economische activiteiten is bereikbaarheid een belangrijke vestigingsplaatsfactor. Goede internationale verbindingen met name tussen werk- en onderwijslocaties zijn nodig voor het ontwikkelen van een Euregionale arbeidsmarkt.

De werving van aanvullende middelen uit nationale en Europese fondsen en programma is een belangrijk element in de realisatie van de doelen uit het economisch kader. Het kader '**Provincie midden in de samenleving**' brengt de provinciale inzet daarop samen. Daarnaast is dit kader ook belangrijk voor de grensoverschrijdende kansen en is hier de inzet op public affairs belegd, bijvoorbeeld om wijzigingen van wet- en regelgeving te realiseren, die noodzakelijk zijn voor de ontwikkeling van de Limburgse economie.

9.1 Financien 2024-2027

9.1.1 Bestaande middelen

De cijfers in de financiële tabel tonen alle middelen beschikbaar voor dit kader en vallen dus onder mandaat GS. Dit mandaat heeft u voor bestaande middelen reeds gegeven bij het vaststellen van de programmabegroting 2024, en voor nieuwe middelen middels de begrotingswijziging bijgevoegd bij dit voorstel. De resterende middelen in de programma reserves heeft u dus nog niet vrij gegeven en vragen een separaat besluit. In lijn met de financiële verordening, neemt u dit besluit als onderdeel van de reguliere P&C momenten rond de voorjaarsnota, najaarsnota en de begroting. Daar waar mogelijk hebben wij wel een doorkijk gegeven over de inzet van deze middelen, maar die is in deze fase nog onvoldoende uitgewerkt om een formeel besluit over te nemen.

Deze financiële begroting, zoals deze reeds is vastgesteld in de Programmabegroting 2024, leidt tot een tekort in het begrotingsresultaat. Dit tekort wordt gedekt uit de algemene dekkingsmiddelen, zoals bijvoorbeeld de algemene uitkering provinciefonds en opcenten Motorrijtuigenbelasting.

De totale uitgaven bedragen bijna € 148 mln. (2024-2027) waarvan € 69 mln. structurele middelen, € 48 mln. middelen ten behoeve van aflopend beleid vorige college periode, € 30 mln. personeelslasten en € 1 mln. kapitaallasten.

De structurele middelen worden met name ingezet voor:

- MIT regeling: € 1 mln. per jaar;
- Exploitatiebijdrage LIOF: € 2,89 mln. per jaar;
- Technische bijstand Europese programma's: € 1,18 mln. per jaar;
- NEDAB bijdrage MAA: € 16,4 mln. in 2024 en € 5,5 mln. per jaar voor de periode 2024-2029.

Werken aan een toekomstbestendige economie

Programmareserve
Economie

€ 35.000

€ 35.000

Programmareserve
Onderwijs

€ 10.000

€ 10.000

Programmareserve
Landbouw

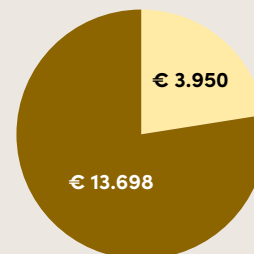
€ 10.000

€ 10.000

Programmareserve
Brightlands

€ 17.648

€ 3.950

€ 13.698

		x €1.000			
		2024	2025	2026	2027
Inkomsten					
3.1.1.	Vestigingsklimaat van morgen	€ 1.460	-	-	-
3.1.3.	Maastricht Aachen Airport	€ 982	982	582	582
3.2.1.	Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	€ 1.435	1.697	2.282	2.762
3.3.1.	Toekomstbestendige arbeidsmarkt en onderwijs	€ 372	372	372	372
Geraamde inkomsten programma		€ 4.249	3.051	3.236	3.716
Uitgaven					
3.1.1.	Vestigingsklimaat van morgen	€ -10.477	-8.835	-8.692	-8.681
3.1.2.	Industrie en vakmanschap	€ -2.617	-727	-725	-723
3.1.3.	Maastricht Aachen Airport	€ -26.232	-13.720	-12.412	-11.585
3.2.1.	Innovaties voor de maatschappelijke opgave	€ -11.223	-7.682	-6.182	-5.048
3.3.1.	Toekomstbestendige arbeidsmarkt en onderwijs	€ -1.059	-1.058	-1.057	-1.055
1.2.1.	Land- en tuinbouw	€ -2.554	-1.991	-1.990	-1.958
Geraamde uitgaven programma		€ -54.162	-34.013	-31.058	-29.050
Programmareserve					
Vorming Programmareserve Economie		€ -35.000	-	-	-
Inzet Programmareserve Economie		€ -	-	-	-
Mutaties programmareserve economie		€ -35.000	-	-	-
Vorming Programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt		€ -10.000	-	-	-
Inzet Programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt		-	-	-	-
Mutaties programmareserve onderwijs en arbeidsmarkt		€ -10.000	-	-	-
Vorming Programmareserve Brightlands		€ -4.749	-3.800	-4.550	-4.550
Inzet Programmareserve Brightlands		€ 2.150	1.050	750	-
Mutaties programmareserve Brightlands		€ -2.599	-2.750	-3.800	-4.550
Vorming Programmareserve LPLG		€ -10.000	-	-	-
Inzet Programmareserve LPLG		€ -	-	-	-
Mutaties programmareserve LPLG		€ -10.000	-	-	-
Resultaat programma		€ -107.513	€ -33.711	-31.622	-29.884

9.1.2 Programmareserve

Voor de uitvoering van het beleidskader 'Werken aan een toekomstbestendige Economie voor Limburg' zijn in het Coalitie Akkoord 2023-2027 de volgende middelen gealloceerd:

- Economie (incl. Brightlands, LIOF/MKB, MAA, T&R) € 35 mln.
- Onderwijs en arbeidsmarkt € 10 mln.
- Blijversbudget en landbouwbeleid € 10 mln.

In de tabel hieronder is samengevat hoe we de beschikbare middelen zullen inzetten.

	Inschatting
Verduurzaming en Circulaire Economie	€ 4,0 mln.
Vestigingsklimaat van morgen	€ 5,0 mln.
Innovatie voor maatschappelijke opgaven	€ 12,0 mln.
Toekomstbestendige arbeidsmarkt en onderwijs	€ 10,0 mln..
Een gezonde toekomst voor land- en tuinbouw	€ 10,0 mln.
Integrale majeure projecten / nog te verdelen	€ 14,0 mln.
TOTAAL	€ 55,0 mln.

De genoemde bedragen zijn indicatieve bedragen en kunnen meer gezien worden als richting gevend voor de uitvoering van dit programma. Derhalve worden deze nu nog niet vrijgegeven en vragen een separaat besluit. Dit is in de lijn met de financiële verordening. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de in de tabel genoemde inzet van de programmareserve Brightlands reeds is geaccordeerd in de Programmabegroting 2024.

9.1.3 Hefboom – cofinanciering voor nationale en Europese middelen

Onze primaire insteek is dat een zo groot mogelijke hefboom (multiplier) ontstaat, door deze middelen in te zetten als cofinanciering of (als de casuïstiek dit toelaat) als risicoreservering voor een financiering. Het is onze ambitie om ten minste een multiplier van 4 op de inzet van provinciale middelen te realiseren. Vanuit het economische beleid hebben we de laatste jaren goede ervaringen opgedaan met het proactief koppelen van onze regionale ambities en ontwikkelingen aan nationale en Europese opgaven. Dit vertaalt zich in een groeiend track record van nationale en Europese subsidies die bijdragen in allerlei projecten die in Limburg landen. Vaak gaat dit gepaard met de voorwaardelijke inleg van regionale cofinanciering. We willen deze lijn voortzetten en zodoende de beschikbare beleidsmiddelen waar nodig inzetten als

cofinanciering voor nationale en Europese subsidies. Een punt van zorg hierbij zijn de verslechterende vooruitzichten voor de Rijks-begroting waardoor het onduidelijk is of nationale middelen als het Nationaal Groeifonds beschikbaar blijven.

Het dilemma zal zich voordoen om enerzijds de middelen hard te focussen op de inhoudelijke doelen en daarop af te rekenen en anderzijds om ook flexibel te blijven om te kunnen anticiperen op veranderingen in de scope van projecten en om in te kunnen spelen op initiatieven en kansen die zich voordoen en niet helemaal binnen de inhoudelijke focus passen. Het kenmerk van transities is immers dat we moeten zoeken naar oplossingen en dat betekent ook dat experimenteren, mislukken of bijsturen onderdeel van de werkwijze moet zijn. Het is van belang om dat vooraf, bij de bepaling van de provinciale betrokkenheid helder in beeld te brengen en onderdeel van de bestuurlijk besluitvorming te laten zijn.

De uitvoering van deze financiële paragraaf kent een ramingsonzekerheid en een onzekerheid over de mate waarin wij slagen in het verkrijgen van cofinanciering. In het bijzonder voor dit beleidskader speelt de beschikbaarheid van nationale en Europese fondsen.

9.2 Criteria voor de afwegingen

Voor een transparante selectie en beoordeling van initiatieven en (project-) voorstellen van partijen (overheden, kennisinstellingen, bedrijven, intermediaire instellingen en burgers) die een beroep doen op medewerking (kennis, beleidsruimte, support e.d.) of voor budget in aanmerking willen komen, wordt een aantal voorwaarden toegepast:

- wij ondersteunen alleen initiatieven die bijdragen aan doelen in dit kader en niet strijdig zijn met andere provinciale beleidsvelden;
- projecten waarin bedrijven en kennisinstellingen samen investeren (triple helix-verband) gericht op toepassing hebben de voorkeur. We zetten in op samenwerking tussen partners, gebaseerd op inclusiviteit, gelijkwaardigheid, en breed commitment. De complexiteit van de maatschappelijke uitdagingen, brengt de noodzaak met zich mee om samenwerking met nieuwe (onbekende) partners en meer in ketens aan te gaan;
- wij ondersteunen primair initiatieven die door innovatie een positieve bijdrage leveren aan (verandering van) het productiesysteem door slimmer en zuiniger gebruik van grondstoffen. De footprint van de (veranderende) productie, activiteit of toepassing moet bijdragen aan of leiden tot verkleining van de impact;
- de Provincie draagt alleen bij als co-financier, samen met andere partijen. We gaan actief middelen verwerven voor de regio, daarbij richten we ons op nationale en Europese middelen. We zetten hierbij in op de ondersteuning van onze regionale partners;
- wij dragen alleen bij aan nieuwe elementen/projecten in de kennisinfrastructuur als instandhouding na afloop van onze bijdrage verzekerd is door de initiatiefnemers en/of op basis van een geloofwaardig verdienmodel; vervolgbijdragen aan bestaande elementen/projecten vinden alleen plaats als de toegevoegde waarde onomstotelijk vaststaat;
- van partijen wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren aan actieve kennisverspreiding;

- Human Capital is een voorwaarde voor het kansrijk realiseren van een transitie. We zorgen voor een Human Capital-onderdeel in alle relevante provinciale beleidskaders, sociale agenda, Energie, Wonen, Transitie Landelijk Gebied. Er zal nauwe afstemming plaatsvinden met deze inhoudelijke opgaves en transities. Hierbij voorkomen we dat er concurrentie ontstaat tussen de verschillende opgaven;
- we meten de effecten van ons beleid en rapporteren daarover.

Bovenstaande elementen hebben tot gevolg dat we alleen initiatieven ondersteunen waarbij er voldoende sprake is van afstemming binnen de keten, regio, sector, ecosysteem, of ander relevant samenwerkingsverband. Initiatieven hebben minimaal een regionaal karakter en zijn bij voorkeur schaalbaar naar Limburg. Er is duidelijk sprake van impact op de maatschappelijke transities of een andere actuele ontwikkeling met bovenregionaal karakter. Samen met initiatiefnemers onderzoeken we welke relevante fondsen beschikbaar zijn voor projecten. Voor de uitvoering van een project maken we afspraken over de continuïteit en over het meten van de effecten van een initiatief.

9.3 Basis op orde

Als provincie willen we ons inzetten om het werkveld te verstevigen en verder te professionaliseren. Dat doen we door in te zetten op drie zaken:

- Het data-bedreven werken vergroten:
We bouwen verder aan een sterke basis door het ontsluiten van relevante data (werklocaties, arbeidsmarkt). Dit doen we door zelf data te verzamelen, data in te kopen en door intern bij de provincie deze data koppelbaar te maken passend binnen het SIBL (Strategisch Informatiebeleid Limburg). We zorgen voor de beschikbaarheid van nieuwe data die passen bij de opgaves en inzichtelijk maken hoe deze opgaven zich ontwikkelen. We werken databedreven door inzichten te verwerven uit de datacombinaties van diverse werkvelden intern bij de provincie. We zorgen als responsieve overheid voor de verspreiding van data en kennis ten dienste van organisaties in het maatschappelijke en economische domein.
- Het verder professionaliseren van fondsenwerving:
We creëren partnerschap in de regio tussen bedrijfsleven, onderwijs, onderzoek en mede-overheden gericht op fundraising voor de verschillende thema's in het kader bijvoorbeeld door het organiseren van thematische fundingtafels. We verbinden de regionale structuren met initiatieven in het land, om zo gezamenlijk sterker op te trekken naar het Rijk. Het organiseren van (regionale) uitvoeringskracht is een belangrijke randvoorwaarde.

- Public affairs richting Rijk en EU:
We versterken onze inzet op public affairs. Daarbij stemmen we intensief af met onze partners voor een gecoördineerde aanpak op belangrijke thema's als Brightlands of voor de Einstein Telescope. We willen meer effect en onze succeskans in het verwerven van fondsen in Den Haag en Brussel voor onze opgaves vergroten. Daarvoor is vanuit de provinciale beleidsopgaven als geheel een aantal prioritaire dossiers geselecteerd waarop wij inzetten in samenwerking met Limburgse stakeholders. Samen vormen zijn de overkoepelende provinciale lobbyagenda. In het kader 'Provincie Midden in de Samenleving' is dat verder toegelicht in paragraaf 6.4.5 'Lobby, Public Affairs en externe relaties'.

Voortgang, monitoring en bijsturing

In de bijlage is de doelenboom voor dit kader opgenomen. Deze doelen en indicatoren zullen na vaststelling van dit kader verwerkt worden via de Voorjaarsnota 2024 naar de nieuwe begroting voor 2025. Daarmee kan er per kader periodiek in het ritme van de Planning & Control cyclus ook gerapporteerd worden over de voortgang via de Jaarstukken en Najaarsnota en tevens gepland en bijgestuurd worden via de Voorjaarsnota en Begroting. Dat zijn tevens de momenten voor Provinciale Staten om de jaarlijkse activiteiten en voortgang te volgen.

Daarnaast zullen Provinciale Staten voor specifieke grote projecten separate Statenvoorstellen ontvangen (bijvoorbeeld over de Provinciale Energiemaatschappij, of wijzigingen in Limburgs Energiefonds) conform de Provinciewet, Financiële Verordening of Sturing in Samenwerking 3.0. Voor meer gedetailleerde uitwerkingen of actualiteiten zal er via mededelingen portefeuillehouder uw Staten voorzien worden van de actieve informatieplicht.

10

Het kiezen voor doelen en indicatoren vraagt om een zorgvuldige en gedegen aanpak waar wij de komende jaren als data- en kennisbedreven organisatie werk van willen maken (zie ook 1.4 en 9.3). Hierbij nemen wij u mee in een aantal algemene overwegingen en uitgangspunten die hierbij aan de orde zijn.

De grote majeure projecten (hoofdstuk 7) rapporteren afzonderlijk over de voortgang. Een aantal in het kader van Regeling Grote Projecten (Brightlands, Maastricht Aachen Airport, Duurzame Verankering VDL/NedCar) en een aantal in het kader van specifieke afspraken met PS (Verduurzaming Chemelot, Einstein Telescoop). In deze rapportages wordt zowel de stand van zaken geschetst als een vooruitblik geboden op aankomende besluiten en betrokkenheid van de provincie Limburg daarbij.

Verantwoord werken met data en kennis

Door een actieve en verantwoorde toepassing van data en kennis komen afwegingen transparant in beeld, leren we wat werkt en wat niet en kunnen we tijdig bijsturen. We hanteren daarbij altijd de FAIR principes voor data: vindbaar (findable), toegankelijk (accessible), uitwisselbaar (interoperable) en herbruikbaar (reusable). Kortom, het werken met data biedt veel kansen voor een transparante, betrouwbare en responsieve manier van werken. Maar net zo belangrijk is dat we een realistisch beeld delen over het werken met data en ook oog hebben voor de risico's en beperkingen:

Beschikbare data om voortgang te meten. Het liefste willen we alles weten en dat alles goed meetbaar is. Echter, de praktijk laat zien dat we soms een geschikte dataset vinden, maar soms ook niet, of we vinden een dataset die maar gedeeltelijk dekt wat we willen weten. Wanneer we geen, of slechts deels geschikte data vinden is de consequentie ook dat een 0-meting op korte termijn niet mogelijk is en dus ook dat voortgang lastig meetbaar is. In deze gevallen is een afweging in tijd, capaciteit en middelen nodig om te bepalen hoe we hiermee omgaan en of we een nieuwe dataset willen (laten) ontwikkelen of niet.

Kritische blik en het belang van duiding. Data kan in de praktijk door allerlei partijen selectief en uit verband worden toegepast om eigen belangen te onderbouwen of uit onwetendheid. Dit zgn. 'bevestigingsvooroordeel' uit zich bijvoorbeeld in het leggen van oorzakelijke verbanden tussen data die niet bestaan. In de praktijk komt dit vaak voor terwijl er een wezenlijk verschil is tussen een correlatie en een causaal (oorzakelijk) verband. Data die worden gepresenteerd zullen we dus steeds kritisch moeten beoordelen en duiden.

Noodzaak van exact geformuleerde beleidsdefinities. Het werken met data vereist heldere beleidsdefinities. Om iets te meten waarmee je kunt sturen is het nodig dat exact helder is wat er met een term wordt bedoeld. Dat lijkt eenvoudig maar is het niet. Definities kunnen veranderen op basis van nieuwe inzichten. Zie bijvoorbeeld de recente discussie over armoede. Juiste en actuele kennis over datasets die in de verschillende sectoren en op Rijks en Europees niveau worden ontwikkeld en daarop optimaal afstemmen is van belang voor een werkbare en betrouwbare. Dat is ook belangrijk voor de samenwerking tussen sectoren en tussen ketenpartners

Grenzen aan datawinning. De praktijk laat ook zien dat het werken met data nieuwe inzichten kan opleveren. Dit leidt dan vaak weer tot nieuwe wensen voor datawinning. We zullen dan kritisch moeten zijn op de zeggingskracht van data en of deze beleidsrelevant is. Ook hier is een afweging in tijd, capaciteit en middelen nodig en houden we ook de digitale voetprint van het werken met data voor ogen.

Lerend, actief en duurzaam en anders beter niet. Deze manier van beleid maken om voortgang te monitoren en om bij te sturen richting de gewenste maatschappelijke impact is alleen nuttig als we data en kennis systematisch en duurzaam als actieve instrumenten gebruiken. Een lerende beleidscyclus ontstaat niet door bij het vaststellen van beleid eenmalig data te gebruiken en een vluchtige blik vanuit kennis en onderzoek. Het vergt van bestuur en ambtelijke organisatie bereidheid om duurzaam te investeren in data en kennis én een lerende houding om zo steeds beter samen te leren wat werkt en wat niet.

Wat betreft de te hanteren indicatoren bij de behorende doelen in de kaders, zullen wij in de Voorjaarsnota 2024 met een definitief voorstel komen. Dit om uit zorgvuldigheid vanuit de bovengenoemde principes deze definitief te kunnen verwerken in onze P&C cyclus.

Wat merkt de Limburger ervan?

Via de rapportages op de grote ontwikkelingen als MAA, VDL/NedCar en de Brightlands campussen wordt in beeld gebracht wat de inzet van de provincie is geweest, wat het heeft opgeleverd en wat de impact is geweest op de economie van Limburg. Onze bijdrage aan de sociaal-economische ontwikkeling is veelal indirect en rapportages en resultaten van doelbereik geven dat weer. De economie is dynamisch en externe ontwikkelingen kunnen snel op de agenda komen. Wij zullen dan acteren in lijn met dit kader in het belang van de Limburgse economie en samenleving. Daarnaast zullen wij waar nodig uw Staten betrekken in onze afwegingen door middel van thema-sessies, werkbezoeken, technische briefings en een keer per jaar een inhoudelijke sessie over de Brightlands campussen, waarin ook externe partijen hun verhaal kunnen vertellen zodat onze impact tastbaar wordt.

Visievorming – ‘Op weg naar een toekomstbestendige economie 2040’

In het coalitieakkoord is aangekondigd dat er een visie op de economie van Limburg in 2040 wordt opgesteld. We brengen in beeld waar het (nieuwe) verdienvermogen ligt kijkend vanuit de toekomst en hoe het Limburgse bedrijfsleven daar op kan inspelen en wat de Provincie daarin kan doen. We gaan deze thematische visie participatief uitwerken met betrokkenheid van externen uit het bedrijfsleven, belangbehartigers, mede-overheden en de inwoners van Limburg. Ook Provinciale Staten betrekken we hierbij, bijv. via het organiseren van een studiedag over alternatieve economische modellen (‘beyond growth economy’, ‘doughnut economy’). Onderdeel van de visie zal een verdiepende analyse op de Limburgse economie zijn. Ook zullen we ingaan op het belang van digitalisering/robotisering voor de arbeidsmarkt en vooruitblikken op ontwikkeling populatie leerlingen en de consequenties daarvan voor onderwijs in Limburg. We borgen de samenhang tussen deze en andere langere termijn visies van de provincie. Het doel is om in de loop van 2025 deze visie aan Provinciale Staten te presenteren.

Bijlage 1

Afkortingen

AI-hub	Artificial Intelligence Hub	m.e.r.	milieu effecten rapportage
AMIBM	Aachen Maastricht Institute for Biobased Materials	MMC	Multimodale Corridor
BAF	Brightlands Agrifood Fund	MCB	Maastricht Convention Bureau
BMC	Brightlands Materials Center	Ministerie van EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
BSBF	Big Science Business Forum	MIT	MKB-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT)
BTC	Bio Treat Center	MKB	Midden- en Kleinbedrijf
BVP	Brightlands Venture Partners	mln.	miljoen
BVP Fund IV	Brightlands Venture Partners Fund IV	MUMC+	Maastricht Universitair Medisch Centrum+
CCH	Chemelot Circular Hub	NEDAB	Niet Economische Diensten van Algemeen Belang
CDG	Circulair Design Group	NCM	Nederlands Coördinatiecentrum Mestverwaarding
CEAP	Circulaire Economie Actie Plan	NFIA	Netherlands Foreign Investment Agency
CEL4LIFE	Circular Economy Limburg 4 LIFE	Nikhef	Nationaal instituut voor subatomaire fysica
CHILL	Chemelot Innovation and Learning Labs	NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
cofin	cofinanciering	NSR	North Sea Region
EAL	Educatieve Agenda Limburg	NWE	North West Europe
ECRN	European Chemical Regions Network	NV HBLM	NV Holding Businesspark Luchthaven Maastricht
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling	OCW	Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap
EMR	Euregio Maas-Rijn	OP Zuid	Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Zuid-Nederland
ET	Einstein Telescope	OU	Open Universiteit
ET Technologies	Einstein Telescope Technologies	PA	Public Affairs
ET2SMEs	Einstein Telescope to small and medium-sized enterprises	PCDF	Polestar capital Circular Debt Fund
ETEC	Einstein Telescope Education Centre	P&C	Planning & Control
E-Test	Einstein Telescope EMR Site & Technology	PIP	Provinciaal Inpassingplan
ETpathfinder	Einstein Telescope Pathfinder	po	primair onderwijs
EU	Europese Unie	POVI	Provinciale Omgevingsvisie
GIP	Grensinformatiepunt	PPS	Publiek-private samenwerkingen
GLB/NSP	Gemeenschappelijk Landbouw Beleid/Nationaal Strategisch Plan	PS	Provinciale Staten
hbo	hoger beroepsonderwijs	R&D	Research & Development
HR	Human Resources	ReactEU	Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe
HRM	Human Resource Management	ROM	Regionale ontwikkelingsmaatschappij (voor Limburg is dat LIOF)
IPO	Inter Provinciaal Overleg	RUD	Regionale Uitvoeringsdienst
InSciTE	Institute for Science and Technology	RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
JTF	Just Transition Fund	RWTH Aachen	Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule
KETs	Key Enabling Technologies	SIBL	Strategisch Informatiebeleid Limburg
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven	SNEL	Samenwerkend Netwerk van Ecosystemen Limburg
kV	kilovolt	TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
KvK	Kamer van Koophandel	UM	Universiteit Maastricht
LBDF	Limburg Business Development Fund	UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
LEF/PCDF	Limburgs Energie Fonds	vo	voortgezet onderwijs
LLO	Leven Lang Ontwikkelen	wo	wetenschappelijk onderwijs
LLTB	Limburgse Land- en Tuinbouw Bond	WRR	Wetenschappelijke Raad voor Regeeringsbeleid
LPLG	Limburgs Programma Landelijk gebied	ZLSM	Zuid-Limburgse Stroomtrein Maatschappij
LSCF	Limburg Startup Capital Fonds		
LVFF	Limburgs Vroege Fase Financieringsfonds		
LWV	Limburgse Werkgeversvereniging		
MAA	Maastricht Aachen Airport		
mbo	middelbaar beroepsonderwijs		

Bijlage 2

Financieel detailoverzicht

Werken aan een toekomstbestendige economie (exclusief overboekingsvoorstellen)

€ 1.000	2024	2025	2026	2027
<i>Aflopend beleid vorige coalitieperiode</i>				
311 Aanwending reserve aandelentransactie LIOF	€ 1.460	-	-	-
3.1.1. Vestigingsklimaat van morgen	€ 1.460	-	-	-
<i>Structureel</i>				
313 Exploitatie cargoterminal MAA	€ 582	582	582	582
<i>Aflopende beleid vorige coalitieperiode</i>				
313 Gemeentelijke bijdragen i.v.m. toekomst MAA	€ 400	400	-	-
3.1.3. Maastricht Aachen Airport	€ 982	982	582	582
<i>Structureel</i>				
321 Dividenden Greenport Venlo	€ 160	160	160	160
321 Dividend Chemelot Campus Vastgoed	€ 1.275	1.538	2.123	2.603
3.2.1. Innovaties voor de maatschappelijke opgaven	€ 1.435	1.697	2.282	2.762
<i>Structureel</i>				
331 Grensinfopunten	€ 372	372	372	372
3.3.1. Toekomstbestendige arbeidsmarkt en onderwijs	€ 372	372	372	372
Geraamde inkomsten programma	€ 4.249	3.051	3.236	3.716
<i>Structureel</i>				
311 MIT-regeling	€ -1.000	-1.000	-1.000	-1.000
311 NV Industriebank LIOF	€ -2.885	-2.885	-2.885	-2.885
311 Partnership TEFAF	€ -300	-300	-300	-300
311 Technische bijstand Europese programma's	€ -1.180	-1.180	-1.180	-1.180
311 Procesmiddelen Economie en innovatie	€ -145	-145	-145	-145
<i>Aflopende beleid vorige coalitieperiode</i>				
311 MKB Innovatieprogramma Limburg Toekomst Bestendig	€ -1.460	-	-	-
311 Innovatieprogramma Toeristisch Limburg Vernieuwd	€ -305	-136	-	-
<i>Administratief</i>				
311 Doorberekende personeelskosten	€ -3.203	-3.190	-3.182	-3.172
3.1.1. Vestigingsklimaat van morgen	€ -10.477	-8.835	-8.692	-8.681
<i>Aflopende beleid vorige coalitieperiode</i>				
312 Brightsite	€ -1.500	-	-	-
312 Kennis-As project BISCO	€ -387	-	-	-
<i>Administratief</i>				
312 Doorberekende personeelskosten	€ -730	-727	-725	-723
3.1.2. Industrie en vakmanschap	€ -2.617	-727	-725	-723
<i>Structureel</i>				
313 Vergoeding NEDAB-kosten luchthaven MAA	€ -16.400	-5.500	-5.500	-5.500
313 Bijdrage Omgevingsfonds MAA	€ -3.500	-1.750	-1.750	-1.750
313 Exploitatie cargoterminal MAA	€ -30	-30	-30	-30
313 Stichting Klachtentelefoon MAA	€ -60	-60	-60	-60
<i>Aflopend beleid vorige periode</i>				
313 Gemeentelijke bijdragen i.v.m. toekomst MAA	€ -400	-400	-	-
313 Toevoeging risicoreserve SIS (afwaardering MAA)	€ -5.228	-5.414	-4.507	-3.681
<i>Administratief</i>				
313 Doorberekende personeelskosten	€ -287	-285	-285	-284
313 Kapitaallasten	€ -250	-203	-203	-203
313 Toev. voorz. luchthavengeb. gebouwen	€ -76	-76	-76	-76
3.1.3. Maastricht Aachen Airport	€ -26.232	-13.720	-12.412	-11.585

vervolg werken aan een toekomstbestendige economie (exclusief overboekingsvoorstellen)

<i>Structureel</i>					
321 CHILL	€	-500	-500	-500	-500
<i>Aflopende beleid vorige coalitieperiode</i>					
321 Kennis-as projecten	€	-2.427	-647	-376	-
"321 Toevoeging risicoreserve SIS (afwaardering Chemelot, BMHC, GPV, SSC)"	€	-3.475	-3.275	-2.060	-2.060
321 Brightstart	€	-750	-750	-750	-
321 MKB Innovatieprogramma Limburg Toekomst Bestendig	€	-450	-	-	-
321 Missiegedreven Economisch Beleidskader	€	-8	-8	-	-
321 Proj. Versterken kennisinfrastructuur BSSC	€	-600	-	-	-
321 Project Smart Health Alliantie Limburg	€	-500	-	-	-
<i>Administratief</i>					
321 Doorberekende personeelskosten	€	-2.447	-2.437	-2.431	-2.423
321 Kapitaallasten	€	-65	-65	-65	-65
3.2.1. Innovaties voor de maatschappelijke opgave	€	-11.223	-7.682	-6.182	-5.048
<i>Structureel</i>					
331 Arbeidsmarktdata	€	-70	-70	-70	-70
331 Grensinfopunten	€	-564	-564	-564	-564
<i>Administratief</i>					
331 Doorberekende personeelskosten	€	-425	-423	-422	-421
3.3.1. Toekomstbestendige arbeidsmarkt en onderwijs	€	-1.059	-1.058	-1.057	-1.055
<i>Aflopend beleid vorige periode</i>					
121 Landbouwkader Koers naar de Toekomst 2019-2023	€	-590	-30	-30	-30
121 Uitvoeringskosten GLB/NSP	€	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400
<i>Administratief</i>					
121 Doorberekende personeelskosten	€	-564	-561	-560	-558
1.2.1. Land- en tuinbouw	€	-2.554	-1.991	-1.990	-1.958
Geraamde uitgaven programma	€	-54.162	-34.013	-31.058	-29.050
<i>Programmareserves</i>					
Vorming Programmareserve Economie	€	-35.000	-	-	-
Inzet Programmareserve Economie	€	-	-	-	-
Mutaties Programmareserve Economie	€	-35.000	-	-	-
Vorming Programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt	€	-10.000	-	-	-
Inzet Programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt	€	-	-	-	-
Mutaties Programmareserve Onderwijs en Arbeidsmarkt	€	-10.000	-	-	-
Vorming Programmareserve Brightlands	€	-4.749	-3.800	-4.550	-4.550
Inzet Programmareserve Brightlands	€	2.150	1.050	750	-
Mutaties Programmareserve Brightlands	€	-2.599	-2.750	-3.800	-4.550
Vorming Programmareserve LPLG	€	-10.000	-	-	-
Inzet Programmareserve LPLG	€	-	-	-	-
Mutaties Programmareserve LPLG	€	-10.000	-	-	-
Resultaat Programma	€	-107.513	-33.711	-31.622	-29.884

Bijlage 3

Doelenboom

Colofon

Vormgeving

Design & Media, Cluster Strategie en
Communicatie, Provincie Limburg

Fotografie

ANP (Paul Dijkstra), Dick Holthuis,
Stefan Koopmans, Aron Nijs,
Johannes Timmermans, Fotoburo
Twan Wiermans

Dit is een uitgave van de Provincie
Limburg.

Februari 2024

Provincie Limburg
Limburglaan 10, 6229 GA Maastricht
Postbus 5700, 6202 MA Maastricht
+31 (0)43 389 99 99
postbus@prvlimburg.nl

www.limburg.nl

